

UNDERLAG TILL
KULTURMILJÖPROGRAM
FÖR SKÖVDE KOMMUN

SKÖVDE STAD
2. KULTURMILJÖER OCH BYGGNADSOBJEKT

2011

västergötlands museum

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN
VÄSTARVET

Innehåll

Inledning	1
Redovisning av kulturhistoriskt värdefulla miljöer	2
 Innerstaden, Villastaden, Vasastaden och Västermalm	
1. Centrum, rutnätsstaden	4
1.1 Närmiljö Hertig Johans torg och Kyrkparken	13
2. 1877 års stadsplan med Villastaden	27
3. 1903 års stadsplan med Vasastaden och Västermalm	43
3.1. Närmiljö Vasastaden	44
3.2. Närmiljö Västermalm	59
4. Nyströms kullar	73
5. Garpaparken– S:ta Elin– S:t Sigfrid	76
 Södermalm	
6. Älgen	82
 Östermalm	
7. Boulognerskogen	84
8. Forsbergs äng	87
9. Lakestan – Eriksdal - Snödroppen	89
Närmiljö 9. 1. Lakestan	90
Närmiljö 9.2. Getingen 6	92
Närmiljö 9.3. Eriksdal	94
Närmiljö 9.4. Snödroppen	95
10. Ringstigen	98
11. Tallbacken	99
12. Volvo Skövdeverken	104
13. Vårlöken	106
14. Frökenhagen m.fl.	107
 Skövde garnison	
15. Skövde garnison och Elins källa	109
 Horsås	
16. Horsås-Kultomten	114
 Norrholm	
17. Gamla T2/Trängallén	117
18. Gransikagatan-Sveagatan	120
19. Marieberg – Sveagatan	125
20. Stjälken med flera	131
21. Ännagatan	133
 Billingsluttningen	
22. Billingsluttningen	136
22.1. S:ta Birgittas kyrkogård	138
22.2. Stenvägen och kringliggande kvarter	140
22.3. Blåbärsstigen och Lingonstigen	144
22.4. Kakan	146

23. Billingeus	147
24. Frostvägen, Snövägen och Slalomvägen	149
25. Höstvägen och Sommarvägen	151
Havstena, Dälderna, Ekängen och Ulveket	
26. Bladvägen	152
27. Ekängen	154
28. Havstena	155
29. Ulveksbackarna	159
Lunden, Rosenhaga och Storegården	
30. Lundens gamla folkskola	162
31. Storegården	164
Ryd, Karstorp och Aspö	
32. Karstorps koloniträdgårdar	166
33. Ryds gamla kyrkplats - Karstorp	168
34. Ryds ängar	173
35. Södra Ryd: Barkvägen och S:t Matteus kyrka	181
36. Södra Ryd: Tordyveln	183
37. Södra Ryd: Knottvägen – Myggvägen	184
Våmb och Karlsro	
38. Cementa	186
39. Våmb	188
39.1. Våmb's by	190
39.2. Våmb's ängar	197
Hentorp och Källegården	
40. Källegården: Beck-Friis väg	200
41. Hentorp	201
41.1. Hentorps gravfält	203
41.2. Robin Granes väg	205
41.3. Sofiedal	206
41.4. Odlaren	207
41.5. Hentorp - S:t Johannes kyrka	209
42. Borgmästaren	211
Enstaka byggnadsobjekt utom områden	213
Samrådsredogörelse	232
Former för säkerställande	234
Käll- och litteraturförteckning	237

Inledning

För att få en bättre överblick över kulturmiljön i Skövde kommun och förankra vad som är värt att slå vakt om inför framtiden pågår arbetet med att ta fram ett kulturmiljöprogram. Arbetet bedrivs som ett samverkansprojekt. Kulturförvaltningen i Skövde kommun driver projektet. För det praktiska genomförandet har Västergötlands museum svarat, med bistånd av Plan-, Bygg- och Lantmäteriförvaltningen i Skövde kommun. Styrgruppen för projektet omfattar Kulturförvaltningen och Plan-, Bygg- och Lantmäteriförvaltningen, Skövde kommun, Västergötlands museum och Västarvet, Västra Götalandsregionens Natur- och Kulturförvaltning.

Arbetet innefattar även en dialog med Skövde hembygdsförening och Musei Vänner.

Programarbetet

Kulturmiljöprogrammets första etapp berörde Skövde stad och pågick under 2009 samt början av 2010. Etapp 2 omfattade de nio mindre tätorterna och har genomförts under 2010 och början av 2011. Etapp 3 som är slutfasen omfattar en sammanställning där även de synpunkter som inhämtats i etapp 1 och etapp 2 har arbetats in och underlaget till programmet färdigställt. Arbetet har utförts av 1:e antikvarierna Erik Holmström och Ulf Larsson, Västergötlands museum.

I nuläget finns således ett underlag för staden och ett för de nio mindre tätorterna.

Det rekommenderas att kommunen även låter ta fram ett motsvarande kulturmiljöunderlag för landsbygden, så att ett färdigt kulturmiljöprogram kan omfatta hela Skövde kommun och vara ett måldokument med samlade riktlinjer för kommunens kulturmiljöarbete. Detta är den stora synpunkt som framförts av hembygdsföreningarna i samband med dialogarbetet.

Rapportens innehåll

Rapporten innehåller en översiktlig beskrivning av Skövde stad och den

fysiska kulturmiljön där. I Skövde stad har här innefattats även landsbygdsdelen av gamla Skövde församling samt huvuddelen av socknarna Ryd och Våmb.

Rapporten över Skövde stad består av två delar. Del 1 omfattar en kort beskrivning av projektet och kulturmiljöprogramarbetet. Därefter följer en översiktlig tematiserad gemensam historik för Skövde stad. Sedan följer en kompletterande bebyggelseöversikt för tidsperioden från 1945 fram till idag.

Del 2 som är denna rapportdel innehåller redovisning av de utpekade värdefulla kulturmiljöer som finns idag och är särskilt viktiga att slå vakt om. Dessa presenteras stadsdelsvis med utgångspunkt från innerstaden. De aktuella områdena redovisas översiktligt på karta med preliminär avgränsning. Till varje område finns förslag till åtgärder. Förslagen är rekommendationer om att framför allt upprätta fördjupade riktlinjer för att tillvarata de kulturhistoriska värdena. I vissa fall, t.ex. där kulturmiljön både har särskilda kulturvärden och är mycket rikt sammansatt, rekommenderas att en bevarandeinriktad detaljplan upprättas.

Därefter följer en lista med värdefulla enskilda byggnadsobjekt som ligger utanför de utpekade kulturmiljöerna. (För fornlämningar som ligger utanför de utpekade kulturmiljöerna hänvisas till Fornminnesregistret på Riksantikvarieämbetet (<http://www.raa.se/cms/fornsok/start.html>). Rapporten avslutas med en översikt av lagar och förordningar som primärt är förknippade med kulturmiljövården.

De olika miljöerna och enskilda objekten kommer, när programmet så småningom är klart, också att finnas inlagda i kommunens kartdatabas för att finnas tillgängliga i planeringen.

Det är viktigt att uppmärksamma att utöver denna rapport finns mycket material som sedan tidigare finns framtaget. En del ligger som digitala skikt i Länsstyrelsens planeringsunderlag, främst gäller det Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering, som även är tillgänglig via ämbetets hemsida.

Stenstaden med dess ståtliga tidstypiska byggnader, luftiga stadsplan och trädkantade esplanader i Villastaden, Vasastaden och Västermalm är ett signum för Skövde och är djupt förankrat i stadens identitet. Vasagatans esplanad.

Redovisning av kulturhistoriskt värdefulla miljöer

Värdefulla miljöer – vad är det?

Man kan säga att kulturarvet är en viktig del av infrastrukturen i kommunen – *en kollektiv nytthet* som det gäller att ta hand om på bästa sätt! Egentligen skulle man inte behöva peka ut särskilda kulturmiljöer. Kulturarvet finns ju överallt och borde ligga som en självklar grund i all planering och verksamhet. Det finns alltid kulturhistoriska kvaliteter att ta tillvara som förstärker vår identitet och ger en rikare livsmiljö.

I vissa områden är dock historien och kulturarvet extra tydligt närvarande och där behövs en signal om detta.

Som utgångspunkt för översyn och urval har använts byggnadsinventeringen från 1991, utförd av Lars Bergström & Thomas Carlquist, Skaraborgs länsmuseum. 2004-2005 utförde Inger Andersson, Skövde museum och Emma Malmrot, Plan- och Byggavdelningen,

Skövde har under 1900-talet fått rollen av en av Sveriges viktigaste garnisonsorter. Om detta vittnar bl.a. P4 från början av 1900-talet som är i full användning och skyddas numera som statligt byggnadsminne.

Skövde kommun, en översyn av 1991 års områden. Detta har medfört ett mindre antal kompletteringar av det tidigare urvalet. (Byggnadsobjekt som tillkommit 2004-2005 markeras med * och 2009-2011 med *.

I nu befintlig sammanställning har förslag till 40 större och mindre miljöer redovisats. De speglar på olika sätt kommunens fysiska kulturarv i stadsområdet:

Flera områden är sedan tidigare uppmärksammas i olika sammanhang, men flera nya har också tillkommit. En del av områdena fanns med även 1991. Andra ”nya” områden är redovisade som ett enskilt byggnadsobjekt i 1991 års inventering, men har nu omdefinierats till en lite större kulturmiljö. Några är stadsnära miljöer som uppmärksammas i 1988 års byggnadsinventering på landsbygden, men som numera räknas in i tätortsområdet. I några miljöer i Skövdes ytterområden är landskaps- och fornlämningsstruktur av särskild betydelse. Objekt som getts klass ett och två i Länsstyrelsens odlingslandskapsinventeringen har också tagits med. Det är bara några få som till större delen ligger inom tätortsområdet. Det är stadsnära kulturlandskap i Ryd och Våmb. Försvarets miljöer och vissa industrimiljöer är nytillkomna. Merparten av de helt nytillkomna områdena är dock framför allt förknippade med Skövdes stadsutveckling efter 1960.

I förteckningen över enstaka byggnadsobjekt har samtliga objekt tagits med som är skyddade enligt Kulturminneslagens fjärde kapitel. Det motsvarar svenska kyrkans kyrkobyggnader byggda t.o.m. 1939, samt de som är yngre och besitter särskilda kulturvärden.

Generellt brukar man tala om flera bakomliggande kriterier för urval av värdefulla kulturmiljöer. I flertalet miljöer samspelar dessutom olika kriterier.

I Skövde stad har miljön framför allt valts ut för att den:

- på olika sätt återspeglar Skövde stads historia. Detta är ett tungt vägande kriterium som bildar en utgångspunkt för inventeringen.

- speglar viktiga historiska fenomen eller skeendena i stadsutvecklingen,

men även står i tydligt sammanhang med *utvecklingen på regional och/eller nationell nivå*. Järnvägsstationen med stationshuset vid dagens Resecentrum är ett stadshistoriskt utropstecken eftersom den lade grunden till Skövdes moderna utveckling.

Skövde garnison med regementsmiljöerna på P4 och T2 (gamla K3) är centrala för Skövdes historia men även en del av nationell försvarshistoria. Där finns också Elins källa och kapellplats som minner om medeltiden när Sverige var katolskt och staden Skövde tog form som en vallfartsort för kulten av det lokala helgonet Sankta Elin av Skövde.

Ett annat exempel är Skövdes intensiva tillväxt under 1900-talets industrialism, då en stor del av staden kom till. Här kan nämnas folkhemsepokens många välbevarade hyreshusmiljöer från 1950- 60 och 70-tal, exempelvis Billingsluttningen, Havstena, Storegården och Södra Ryd. Det finns också goda exempel på villa-, radhus- och småhusmiljöer från samma tid på övre Billingsluttningen, på Östermalm och i Södra Ryd.

- *innehåller ett kontinuerligt format stadslandskap* med många spår från olika tidsperioder. Ett mycket tydligt exempel på detta är innerstadens kulturmiljö med stadens centrum som innehåller lämningar från medeltid fram till idag, med stark betoning på 1800- och 1900-tal.

- *är ett särskilt gott exempel på hur traditioner, tankar och ideal om t.ex. planering, arbete, byggande och boende växlat under olika tider*. Exempel är bl.a. Villastaden söder om Kungsgatan

- *återspeglar näringar och verksamheter som varit av särskild betydelse för stadens utveckling*. Exempel är bl.a. Volvo-området.

- *återspeglar hur samhällslivet varit uppbyggt och organiserat under olika tider*. T.ex. vad gäller infrastruktur med kommunikation och samhällsservice, samt religion, utbildning, men även ordens- och föreningsliv, rättsväsende med mera. Här kan särskilt nämnas tingshus, kyrkobyggnaderna, läroverket, Gamla skolan och miljön vid Lundens gamla skola.

- *miljöer för rekreation och social samvaro*, t.ex. parker, modern fritid, idrott,

Hotell- och rekreationsanläggningen Billinge, inklusive Sankt Lukas kyrka, från 1968-70 är en modernistisk klenod i Västra Götaland. Billinge är av mycket stort kulturhistoriskt värde.

nöjesliv med mera. Exempel är Boulognerskogen och Karstorps koloniträdgårdar.

- *innehåller välbevarade miljöer som är en särskild resurs ur kulturmiljösynpunkt*. Exempelen är många på kulturmiljöer som innebär en resurs för staden att utvecklas kring, t.ex. de storstadsmässiga stenstadsmiljöerna i Vasastaden, Villastaden och Västermalm med sitt centrala läge.

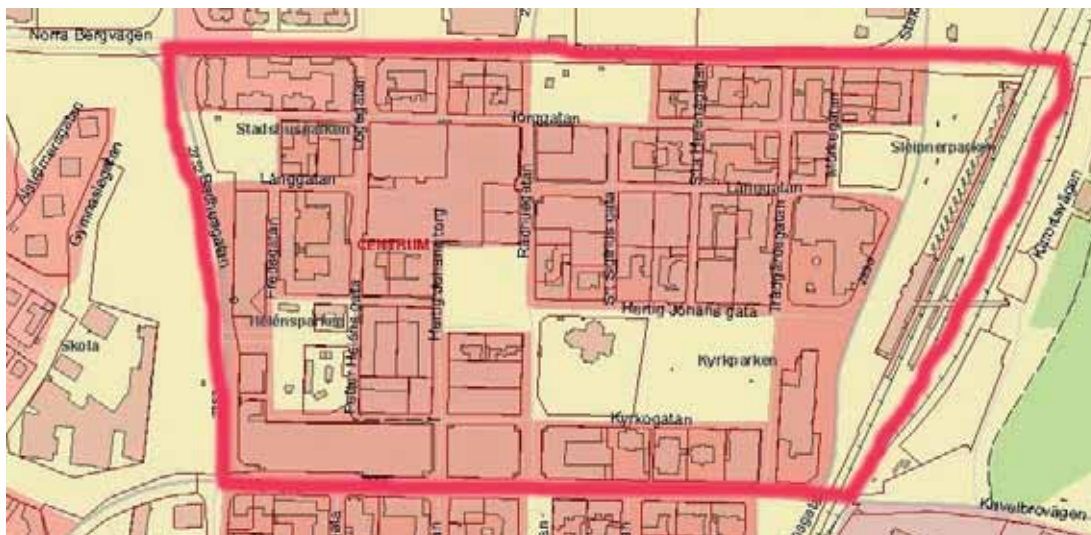
- *har stor betydelse som samlingspunkt kring kulturarvet* för människor som bor och verkar i Skövde kommun, men som också är en resurs för utifrån kommande som vill lära sig mer om staden/bygden.

- *har tydliga pedagogiska kvaliteter*. Det vill säga, att det dels är lätt att visa på värdena i kulturmiljön, dels att de är lätta att uppfatta och ta till sig. Det gäller exempelvis stenstadsmiljöerna, Billingsluttningen och delar av centrum..

De utpekade miljöerna har således ett brett och varierat innehåll som tillsammans ger en bra bild av Skövde kommun.

Meningen är inte att tiden förväntas stå still i de utpekade miljöerna. Men de innehåller på olika sätt värden som det är viktigt att slå vakt om i den kommande planeringen. Miljön har kulturhistoriska kvaliteter och sammanhang som på olika sätt kräver hänsyn. Att de pekats ut är en statusmarkering.

För varje miljö ges en karaktärisering och värdering. Enskilda objekt har listats. Numreringarna hänvisar till de olika inventeringar och underlag som använts, främst fornminnesregistret. För varje miljö finns också förslag på eventuella åtgärder och säkerställande. I en del fall behövs en fördjupad dokumentation för att klargöra vilka hänsyn som bör tas.

INNERSTADEN, VILLASTADEN, VASASTADEN OCH VÄSTERMALM

1. Centrum, rutnätsstaden

Motiv och uttryck för miljön

Rutnätsstaden inklusive lämningarna av medeltidsstaden är Skövdes ursprung ur historiskt och kulturhistoriskt perspektiv. Kulturmiljön är av fundamental betydelse för Skövdes karaktär och identitet. Även regionhistoriskt är kulturmiljön av största intresse genom Skövdes utveckling till Skaraborgs största stad och dess centrala betydelse som regementsstad,

och kommunikationscentrum. Kulturmiljön karaktäriseras av en riklig mängd företeelser som tillsammans skapar denna helhet: Det medeltida Skövde med kulturlager och Sankta Helena kyrka. Gamla tomtstrukturer och småskalig kvartersbunden bebyggelse från 1700-1800-tal. 1760 års rutnätsplan med gatunät och Hertig Johans torg, 1863 års utvidgning av planen. Kyrkparken med gamla kyrkogården. Resecentrum med stationshuset från 1859-61. Större bostads- och affärshus i slutna kvarter från 1880-1940. Modernismens Skövde med flervånings affärs- och bostadshus från 1940-1980. Stadshuset från 1990. Uttrycksfulla gaturum kring Kyrkparken, Rådhusgatan/Hertig Johans torg samt delar av Hertig Johans gata, S:ta. Helenagatan och Stationsgatan.

Beskrivning

Efter stadsbranden 1759 utlades den rätvinkliga plan av renässanstyp som fortfarande till stora delar präglar centrala Skövde. Staden indelades i ett 30-tal kvarter och utökades i enlighet med denna plan något norrut, med Sandtorget och Staketgatan, som ny nordgräns på 1860-talet.

Stadsomvandlingen under 1900-talets senare del, särskilt på 1960-talet, medförde att den gamla planstrukturen till stor del gick förlorad i väster. I området öster om Rådhusgatan är planen dock fortfarande tydlig. I den delen ger gatunät och tomtstruktur fortfarande en uppfattning om stadens karaktär efter 1760. Här är också en relativt stor del av bebyggelsen fortfarande av äldre datum, huvudsakligen från 1800-talets mitt och framåt.

De stenstadsmässiga ambitioner, som är ett karaktärsdrag för Skövdes byggnadsut-

Skövde 4:324 Sankta Helena kyrka med delar från 1100-1200-tal, ombyggd på 1760-talet och 1890. Kyrkan vetter mot Hertig Johans torg, stadens gamla kommersiella och administrativa knutpunkt.

veckling i sent 1800-tal och tidigt 1900-tal, sätter fortfarande viss prägel på Hertig Johans torg och Sandtorget. Lika karaktäristisk för delar av Skövde centrum är modernismens bebyggelse från 1900-talets mitt och senare del. Numera har modernismens byggnader ofta genomgått en del förändringar. I centrum finns dock fortfarande goda exempel på välbevarad modernism från Skövdes intensiva utveckling på 1900-talet.

Särskilt viktiga gaturum är Kyrkparken med omnejd och Rådhusgatan/Hertig Johans torg (se närmiljö 1.1.) samt ett stråk av Sankta Helenagatan vid kvarteren Fjolner, Gerd och Höder samt Torggatan vid Skolan och Snickaren.

Ingår också i

Carlquist & Bergström 1991. *Skövde - Stadsplanering och bebyggelse 1760-1960*. Bevarandeariktad detaljplan ?

Gerd 4 med det stora karaktäristiska tornkrönta bostads- och affärshuset från 1907-1908 samt två äldre gårdshus i tegel från 1883 och 1900 hör till innerstadens kulturhistoriskt sett mest värdefulla äldre centrumbebyggelse idag.

Gällande skydd

Sankta Helena kyrkobyggnad och kyrkogård är skyddade enligt 4 kap. KML

Fornlämningarna (inklusive stadens äldre kulturlager) är skyddade enligt 2 kap. KML

Bryggaren 10 Heléngården och Fjolner 7 (samt under pågående byggnadsminnesutredning Oden 3,4, se närmiljö 1.1) skyddas som byggnadsminne enligt 3 kap. KML. Bryggaren 10 och Fjolner 7 har särskilda skyddsföreskrifter i egenskap av byggnadsminne enligt 3 kap KML.

Rekommendationer

Detta är Skövdes historiska kärnmiljö och kulturmiljön kräver generellt mycket stor varsamhet och att förändringar/kompletteringar görs utifrån ett helhetsperspektiv. Kvarvarande delar av 1760 års stadsplan bevaras. Överhuvudtaget är det mycket väsentligt att

Balder 2 Ahlstrandska huset från 1874.

bibehålla vad som fortfarande återstår av äldre gatunät, tomtstruktur och bebyggelse och se det som en kvalitativ resurs i dagens levande stadsmiljö. Parkanläggningar, trädplanteringar och kvarvarande gatstensbeläggningar bevaras. Den utpekade bebyggelsen bör underhållas med traditionella material och metoder som tar hänsyn till det kulturhistoriska värdet. Den bebyggelse som uppmärksammats 2009-2011 bör dokumenteras närmare. Ny bebyggelse placeras med hänsyn till befintlig och ges en god utformning. Särskild hänsyn visas värdefulla gaturum såsom Sankta Helenagatan vid kvarteren Fjolner, Gerd och Höder, samt Torggatan vid Gamla Skolan och Snickaren (se nedan för närmiljö 1:1 Hertig Johans torg och Kyrkparken).

Åtgärder

Den utpekade bebyggelsen är av sådant värde att den bör omfattas av Nya PBL 2 kap. 6§ 3:e st., 8 kap 17§ och 8 kap. 13§. För att säkerställa det kulturhistoriska värdet bör kommunen undersöka behovet av att fortsätta komplettera befintlig detaljplan med en bevarandeinriktad detaljplan enligt 5 kap. PBL. En närmare dokumentation bör göras av den bebyggelse som uppmärksammats 2009-2011 för första gången.

Bryggaren 10 Heléngården som kan härstamma från 1700-talets första del.

Ingående enskilda objekt i miljön

Fornlämningar

- Skövde 67:3 Hällristning. Två stenar med skålgropar. I kulturreseptatet Heléngården.
- Skövde 73:1 Stadslager medeltid-1500-tal-1600-tal
- Skövde 129:1 Bevakningsobjekt: Kyrkparken. Begravningsplats. Ödekyrkogård. Tio gravvårdar ovan jord.

Bebyggelse utvärderad i byggnadsinventering

Balder 2 Ahlstrandska huset

Torggatan 7

1874 uppfördes tvåvåningshuset av byggmästarbröderna Anders Petter Larsson och C.G. Larsson. Huset blev känt som Ahlstrandska huset efter målarmästare Carl Fredrik Ahlstrand som hade målerifirma där. År 1981 revs övriga äldre hus på fastigheten och nya bostadshus uppfördes. Huvudbyggnaden ombyggdes till hotell. Det tidigare valmade taket med frontespiser ombyggdes då till sadeltak. Fasaderna behåller fortfarande en rik och välbevarad putsdekor i nyrenässans, karaktäristisk för 1870- och 80-talen. En liten rest av trädgården återstår.

Bryggaren 10 Heléngården

Petter Heléns gata 5

Huvudbyggnaden på Heléngården är stadens enda bevarade profana byggnad från tiden före stadsbranden 1759. Stugan följer det medeltida gatunätet och anpassades ej till den nya rutnätsplanen efter branden. Huset kan ursprungligen ha haft parstugans planlösning och kanske kan härstamma från 1700-talets första del. 1846 skedde reparation eller ombyggnad. Namnet härrör från Sven Pettersson Helén och hustrun Lotta som senast bodde i huset. Efter Lottas död 1916 förvärvades stugan av Skövde stad. Stugan är byggnadsminne enligt Kulturminneslagen sedan 1979. I kulturreseptatet Heléngården ingår också ett timrat yngre bostadshus, sannolikt byggt på 1850- eller 60-talet. En

Gerd 3 Sandtorget 1, ritat 1958, uppfört 1960.

ekonomilänga i skiftesverk, eventuellt från 1820-talet., ingick tidigare i granntomtens bebyggelse. 1965 flyttades hit ett timrat magasin med körport från Garvaren 4. Samtliga byggnader är faluröda och har tegeltak, De har i varierande utsträckning renoverats under 1900-talets senare del.

Frej 7 S-hallen/Hakondihuset *

Sandtorget/Rådhusg

Större affärs- och kontorshus i fyra våningar vid Sandtorget, uppfört av Anders Diös AB, för AB Hakondis räkning, 1964-65, efter ritningar av Ernst Grönvall. Huset inrymde från början lokaler för AB Hakondi (Hakonbolaget), ICA-hallen, Ekmans Dam och en barsservering. Exteriören är fortfarande i stort väl bibehållen. I den uppglasade huvudfasaden mot torget bryts det röda fasadteglet av fönsterrader med tidstypiskt turkosblå glasband under. (Efter inventeringstillfället 2009 har dock glaset täckts med sinuskorrugerad plåt. Glaset är värdefulla för byggnadens modernistiska 1960-talskaraktär och är viktiga att återställa). Flackt tak med uppdragen plåtinklädd takfot.

Gerd 3 *

Sandtorget 1/ Staketgatan 11/S:ta Helenagatan 2 Stort bostads- och affärshus i fyra våningar med takterrass uppfört på 1950-talet vid Sandtorget. Olofsson & Andersson arkitektkontor ritade huset 1958 åt byggherren fru Gerda Lindén. Slutbesiktning skedde 1960. Huset har fasad i gult tegel med listindelning i ädelputs. Bottenvåningen är klädd med blå respektive svarta stående klinkers under koppartäckt skärmtak med panelad takfot. Ursprungliga entréer mot torget i glas och lackat trä. Fönster och balkonger är utbytta i sen tid, liksom entréerna mot Staketgatan. Trots förändringarna har huset en tydlig prägel av 1950-tal.

Frej 7 Hakondihuset byggt 1964-65.

Gerd 4 med gårdshus från 1890 och f.d. stall/bostad från 1883, båda i rött tegel. Se även den stora bilden s. 5.

Gerd 4

Sandtorget 3/Torggatan 12/S:ta Helenagatan 4

Den värdefulla gårdsmiljön på Gerd 4 är ovanligt väl bibehållen med tidstypisk stor huvudbyggnad och två mindre gårdshus/ sidobyggnader från sent 1800- och tidigt 1900-tal. Gerd 4 är av mycket stor betydelse för kulturmiljön i Skövde innerstad.

- Sandtorget 3

Det stora tornkrönte hörnhuset är ett dominerande blickfång vid Sandtorget. Det byggdes 1907-08 av orgelbyggare Karl Fredrik Sundqvist och med F.A. Neuendorf som arkitekt. Här sålde Sundqvist orglar i sin affär, fabriken låg i kvarteret Skade. Den tidstypiska jugendarkitekturen förenklades när putsfasadernas listverk och balkonger borttogs 1957. Troligen var det då som bottenvåningen erhöll sin karaktäristiska 1950-talsutformning med ljusa marmorskivor och entré och skyltfönster i ljust trä och riklig glasning till Cams Modehus. Idag är det mycket ovanligt med en så välbevarad 1950-talsutformning, den är av stort kulturhistoriskt intresse.

- S:ta Helenagatan 4

Fabrikör L. André lät bygga tegelbyggnaden 1883 med bostad, vagnbod och stall med åtta hästar. Möjligen var byggmästare P.A. Pettersson arkitekt till huset. Huset har en välbevarad exteriör med en rik tegelarkitektur från 1880-talet.

Höder 3 med bostadshuset från 1887 med fasader i tidstypisk putsarkitektur.

- Torggatan 12

Idag är detta tegelhus från år 1900 det enda kvarvarande i sitt slag i staden. Det representerar en typ av mindre bostadshus med tegelfasader som tidigare inte var ovanliga i Skövde men som idag är rivna, med undantag för detta. Exteriören, med det tidstypiska "avskurna" hörnet mot gatan, är välbevarad.

Höder 3

Torggatan 11/ S:ta Helenagatan 6, Långgatan 12 Höder 3 är som fastighet betraktad särskilt intressant ur tre perspektiv. Dels är tomten en av de få som är helt intakta från 1760 års stadsplan och tomtindelning. Dels härstammar samtliga nu befintliga byggnader från samma byggherre, snickarmästare Erik Östman, alla uppförda inom loppet av en trettioårsperiod. Dels är Höder 3 en hel och sammanhållen bebyggelsemiljö, en typ av gårdsmiljö som idag är en sällsynthet i Skövde innerstad, men som på ett åskådligt sätt återspeglar hur många tomter tedde sig i början av

Saga 1, 2 F.d. bryggeriet Nordstjernan som byggdes ut i etapper 1872-1900 och idag är ett av innerstadens främsta industriminnen.

1900-talet. Höder 3 är innerstadens bäst bevarade småborgerliga bebyggelsemiljö från sent 1800-tal- 1900. Mot den bakgrunden är den av mycket stort kulturhistoriskt intresse och av största vikt för Skövde ur stadshistorisk synpunkt.

- Långgatan 12

1861-62 uppförde snickarmästare Östman det putsreveterade bostadshuset i två våningar. Huset genomgick vissa förändringar på 1930- och 50-talen samt fick bl.a. nya fönster och dörrar 1986. Idag framgår det i stora drag av exteriören att huset är från 1800-talets senare del.

- S:ta Helenagatan 6

Erik Östman uppförde 1881 en envånings snickeriverkstad i sten. Entrédörrarna kan vara kvar från den tiden. 1887 påbyggdes en övervåning i sten. Nuvarande exteriör härstammar från 1913-14 då huset byggdes om med Ernst Wahlander som arkitekt. Odd Fellow hade lokaler på vinden 1914-32. Exteriören är välbevarad sedan 1910-talet.

- Torggatan 11

Huvudbyggnaden lät Östman uppföra 1887. Fasaden är en av innerstadens bästa exempel på 1870- och 80-talens karaktäristiska putsarkitektur med ritsningar och profilerat listverk. Ursprunglig entrédörr. Fönstren är bytta i sen tid, takkupor är sentida. Vid inventeringen 1991 var interiören välbevarad med kakelugnar och glasade dörrpartier med mera.

- Gårdshus

Östman lät 1891 uppföra detta gårdshus som snickeriverkstad. Huset som är en tvåvånings tegelbyggnad byggdes om till bostäder 1930. Frånsett en ny entrédörr är exteriörens sena 1800-talsexteriör, med tidstypisk tegelfasad, mycket väl bibehållen.

Saga 1,2 Bryggeriet Nordstjernen f.d.

Torggatan 2/Stationsgatan 2/Mörkegatan 1-3/ Staketgatan 1-3

Bryggeriet Nordstjernen grundades 1872 av fabriksör André. 1895-1930 ägdes bryggeriet av Daniel Theodor Egnell och kom att utvecklas till en av landsortens ledande bryggerier. 1880-1910 byggdes bryggeriet ut till i stort sett befintlig omfattning. De inre moderniseringar som därefter skett har inte i någon högre grad påverkat byggnadernas yttre. Sista pilsnern bryggdes 1961 och 1963 upphörde läskedrycksproduktionen. Efter att ha varit rivningshotat byggdes det f.d. bryggeriet om till bostäder 1982. Frånsett fönsterbyten är exteriörerna mycket väl bibehållna. Nordstjernen täcker hela kvarteret Saga och är en välbevarad helhetsmiljö av mycket stort värde för kulturmiljön i Skövde innerstad.

- Bostadshus, Torggatan 2

1872 byggdes ett putsat tvåvåningshus, som 1893 erhöll det store spröjsade burspråket mot Stationsgatan. 1909 fick byggnaden nuvarande utseende, med Lars Kellman som arkitekt, när tredje våningen tillkom samt hörntornet och ett nytt trapphus med blyinfattat fönster samt en ny huvudentré med stenportal.

- F.d. spannmålsmagasin, svagdricksällare med mera, Stationsgatan.

Uppfördes ursprungligen som envåningsbyggnad 1872 och har haft flera funktioner. Bostäder fanns i en del av huset. Nuvarande utseende med övervåning i tegel tillkom 1899.

- F.d. kölna, brygghus, kylskepp, Staketgatan

Det egentliga bryggeriet. Längan mot Staketgatan har byggts ut successivt mellan 1872 och 1899. Lars Kellman var arkitekt i slutskedet. Fyrvåningsdelen med mälteri och kölna tillkom 1880. Mot gården kännetecknas det f.d. brygghuset av en karaktäristisk rik arkitektonisk utformning från sent 1800-tal.

- Stall, selkammare, arbetarmatsal med mera, Staketgatan/Mörkegatan

1900 nybyggdes stallbyggnaden i en representativt utformad tegelarkitektur i samklang med övriga byggnader. Järnstaketet mot Mörkegatan tillkom samtidigt med stallet.

Sigyn 2 med bostadshuset från 1869.

Sigyn 2

Byggmästarbröderna Anders Petter och C.G. Larsson lät 1869 uppföra detta timmerhus som 1873 blev reveterat med putsfasad. Huset har under större delen av 1900-talet inrymt olika hotellrörelser. Det byggdes åter om till lägenheter 1983-84 och erhöll i huvudsak nu befintlig exteriör med takkupor, nya fönster och entréparti. Fasad av ljusbeige slätputs med ljusare profilerat listverk bidrar till att husets 1870-talskaraktär i stort är bibehållen.

Skade 1

Torggatan 10/Staketgatan 9/S:ta Helenagatan 1 1991 fanns hela fastighetens välbevarade byggnadsbestånd i behåll, Skade 1 var i princip oförändrat sedan 1878 vilket gav fastigheten en särställning kulturhistoriskt sett bland Skövdes bebyggelse. Efter en brand 1993 har 1870-talshuset rivits och ersatts med ny bebyggelse, idag återstår endast det äldre bostadshuset från 1864. Stenhuset byggdes av löjtnant Carl Theodor Ahlberg, troligen finansierat med inkomster från Carlsro kalkbruk. Huset moderniserades 1876-77 varvid den rika puts- och gipsornamentiken tillkom. Det har renoverats på 1990-talet och fått nya fönster men den rika putsarkitekturen är fortfarande i behåll, avfärgad i brutet vitt.

Skade 1 med det ståtliga bostadshuset från 1864 med putsfasader från 1876-77.

Skomakaren 7 Stadshuset från 1990.

Skolan 1

Torggatan 24/Torggatan 26

Vid inventeringsfallet 1991 bestod kvarteret Skolan fortfarande av fyra skolbyggnader, varav tre generationer folkskolebyggnader sida vid sida, från 1875, 1882 och 1911, samt ett gymnastikhus från 1923. Det yngsta skolhuset, byggt 1910-11 med Lars Kellman som arkitekt, samt gymnastikhuset ritat av Ernst Wahlander, revs i början av 2000-talet och ersattes med flerbostadshus. De två äldre skolhusen återstår fortfarande och har renoverats på senare år. Skolhusen bildar en sammanhållen enhet som har en kulturhistoriskt sett mycket stark förankring i innerstadens kulturmiljö

- Torggatan 24 **Gamla skolan**

Det äldsta av skolhusen uppfördes 1873-75 med byggmästare P. A. Pettersson som arkitekt och Skövde stad som byggherre. Stenhuset har byggts om flera gånger under 1900-talet. 1959 förenklades putsfasaden och en frontespis borttogs. En stor takkupa har senare byggts ut på gaveln.

- Torggatan 26

Det näst äldsta skolhuset uppfördes 1881-82 med Lars Kellman som arkitekt. Byggnaden har genomgått förändringar i sen tid men har en välbevarad exteriör med 1880-talets putsarkitektur. Idag är huset färgsatt med milt gul putsfasad och grå fönstersnickerier.

Snickaren 1 är idag innerstadens bäst bevarade gårdsmiljö, med den gamla trästadens småskaliga karaktär från 1850-1900. Till vänster det tidstypiska flerbostadshuset i trä från 1907, till höger huvudbyggnaden från 1851-52. Foto: Thomas Carlquist, VGM.

Skomakaren 7 Stadshuset *

Fredsgatan 2-4

Redan 1969 beslöts att avsätta mark till ny förvaltningsbyggnad i kvarteret Skomakaren, men först 1985 fattades beslut om byggnation. Fyra arkitekter inbjöds till en tävling om det nya stads- husets utformning. Ett akut läge uppstod sedan kommunens lokaler i kv. Muraren eldhärjats vintern 1987. Ett förslag från Lennart Bergström Arkitektkontor AB i Stockholm förordades redan under hösten 1987. Året därpå började byggnaden uppföras sedan den gamla brandstationen från 1920-talet rivits. Skövdes stadshus togs i bruk i oktober 1990 efter en byggnadstid av endast två år. Femvåningshuset har bottenvåning klädd med ljus sten, i övrigt vitmålad skivfasad under mycket flackt tak. Bland annat i norra gavelfasaden är botten- våningen något indragen innanför en portik av stålkolonner. Huvudfasaden i söder markeras av ett brutet och vinklat gavelparti över huvudentrén med dess rundade entréer i stål. Interiören kännetecknas bl.a. av en ljus och öppen atriumkänsla. Trots att byggnaden är ung är den ett etablerat och samlande landmärke i innerstaden och viktig att uppmärksamma i kulturmiljösammanhang.

Skövde 4:310

Hertig Johans gata 21

Nära Helénsgråden ligger detta faluröda lilla timmerhus vars tillkomst inte är närmare känd. Byggnadsåret 1764 har nämnts som tänkbart, det är inte uteslutet med tanke på proportionerna. I sådana fall är huset en av stadens äldsta byggnader, uppförd enligt 1760 års rätvinkligna stadsplan. Det har byggts om flera gånger under 1900-talet, men den ålderdomliga karaktären med låg väggresning och kort taksprång är bibehållen.

Snickaren 1

Långgatan 34/Fredsgatan 1/ Torggatan 31

Gården som tidigare kallats Backen är idag den enda tomten i innerstaden där en trädgård bevarats.

Det vanliga var att en liten del av tomten avsattes

Tor 2 är av särskilt intresse eftersom det bildar en byggnadshistorisk länk mellan det tidiga 1800-talets agrara småstad och den expansiva utveckling som följde med järnvägsbygget 1859.

till trädgård. Fastigheten utgör dessutom fortfarande "en hel tomt" från 1760 års stadsplan och är storleksnässigt oförändrad sedan dess. Snickaren 1 är idag innerstadens bäst bevarade gårdsmiljö med den gamla trästadens småskaliga karaktär från 1850-1900. Mot den bakgrunden är Snickaren 1 av mycket stort kulturhistoriskt intresse och av största vikt för Skövde ur stadshistorisk synpunkt.

-Långgatan 34

Sophie Hvalström lät 1851-52 uppföra den 1858 putsreveterade huvudbyggnaden. Huset har bl.a. spritputsad fasad, profilerad taklist och halvrunda vindskammarfönster på gavlarna. Det bevarar alla karaktäristiska drag för ett bostadshus i stadens utkant vid 1800-talets mitt. Entrén med pardörrar och överljus vetter mot gården – i enlighet med äldre byggnadsskick. Den likaledes gulputsade gårdsflygeln vid östra tomtgränsen är delvis från samma tid som huvudbyggnaden. Den har tillbyggt etappvis under 1800-talet.

-Fredsgatan 1

1907 lät byggmästaren E.H. Larsson uppföra detta tidstypiska flerbostadshus i trä med tio lägenheter av olika storlek. Byggnaden är idag innerstadens enda bevarade trähus med en tydlig jugendprägel. Fasad av fasspångpanel på växlande ledd, ursprunglig entré och tidstypiska fönster, varav flera originalfönster. Det mycket välbevarade huset är tidstypiskt färgsatt med ljust grågul fasad, gröna fönster och rött skivtäckat plåttak.

Snickaren 2 *

Torggatan 29/Lögegatan 4a-c

Flerbostadshus byggt i vinkel i tre våningar 1953 med Tesdorpf som byggherre efter ritningar av Olofsson, Anderssons arkitektkontor. 1986 ombyggdes huset med nya takkupor, lägenhetsfönster och aluminiumdörrar. I stort kvarstår en tidstypisk 1950-talsprägel, bl.a. med gul tegelfasad och tidstypiska åttakantiga trapphusfönster.

Tor 2 Rosa huset

Långgatan 6/Trädgårdsgatan 7/Mörkegatan 8

Tomten som kallades Gärdet var ännu 1862 den ytterst mot nordost belägna stadstomten i 1760 års stadsplan. Possessionaten Per August Beckman lät bygga det stora knuttimrade bostadshuset i två våningar 1862. Fasaderna är då som nu enkelt dekorerade i senempire med svagt markerade hörnkedjor, profilerade fönsteromfattningar och en elegant utformad taklist. Av den handfull byggnader som ännu existerar i staden från det expansiva decennium som följde på öppnandet av järnvägen 1859, är Tor 2 särskilt intressant. I stadens byggnadshistoria utgör huset en förbindelselänk mellan den äldre och enklare träbebyggelsen och den då nya tidens mera pretentiösa stenstadsbebyggelse, ett närbeläget exempel på stenhus är Balder 2 från 1874. Tor 2 är dessutom den enda byggnad från perioden som helt undgått genomgripande ombyggnader och fortfarande bevarar en mångfald byggnadsdetaljer från 1800-talet. Exempel är fönstersnickerier med beslag, helfranska pardörrar med överljus mot gården, ursprungliga trapphus, kök med murad spiskupa och andra inredningar med paneler, kakelugnar och dörrar.

Intressant är även flygelbyggnaden vid Trädgårdsgatan uppförd som bryggghus och bagarstuga med visthusbodar och ett bostadsrum. Huset är en svalgångsbyggnad där övre våningen fortfarande nås via en utvändigt trappa med öppen svalgång mot gården. Även om byggnaden är från 1800-talet återspeglar den ett byggnadsskick med medeltida tradition i svenska städer. Flygeln är idag Skövdes enda återstående hus av denna typ (interiört förändrad). De välbevarade byggnaderna utgör tillsammans en mycket värdefull enhet, starkt förankrad i innerstadens kulturmiljö.

Tyr 6, Rådhusgatan 4. Handlare Jönssons monumentala bostads- och affärshus vid Sandtorget är kanske Skövdes främsta exempel på det tidiga 1900-talets intresse för nationalromantik med jugenddrag.

Tyr 6

Rådhusgatan 4

Handlanden Edvin Jönsson lät 1914 uppföra detta stora bostads- och affärshus efter ritningar av arkitekt F.A. Neuendorf. Huset skulle innehålla tre- och fyrrumslägenheter och utrustades med elektrisk personhiss, en av de första i Skövde. Byggnaden har en uttalat storstadsmässig karaktär och är ett av Skövdes främsta exempel på nationalromantikens tegelarkitektur. Den mycket detaljrika exteriören med bland annat plåttäckta hörntorn, dekorativa smidesbalkonger och fasadernas omsorgsfulla detaljarbeten är i stor utsträckning i behåll, fränsett sentida fönster.

- Torggatan 14

1906-07 lät handlanden Adolf Alander bygga ett mindre hyreshus med butikslokal mot sidogatan Torggatan, eventuellt med F.A. Wahlström som arkitekt. En vinkelställd gårdsflygel ombyggdes redan 1911 till bostadshus efter arkitekt Ernst Wahlanders ritningar. Gathuset bibehåller i huvudsak sin lite enklare jugendkaraktär från 1907 med putsfasad, profilerade omfattningar och överst på fasaden en frontespis. Huvudentrén bortogs troligen på 1930-talet då lokalerna anknöts till det stora huvudhuset mot torget. Fönstren är bytta i sen tid.

Flygeln mot sidogatan behåller i stora drag sin utformning från ombyggnaden i tidigt 1900-tal.

Övriga inrapporterade kulturlämningar

- Skövde 67:1 Heléngården. Kulturreseptatet med bl.a. malsten, väghållningsstenar.
- Skövde 68:1 Gamla rådhuset som tidigare innehöll Skövde stadsmuseum. Felaktigt noterat i förämningsregistret som statligt byggnadsminne.
- Skövde 110:1, enligt Fmis. Övrig kulturhistorisk lämning. Fyndplats för guldspiral.

Heimdal 20 (f.d. 5) med stadens f.d. kanslihus (1915-16) och gamla rådhuset (ursprungligen 1775-76) samt **Heimdal 18** med f.d. kommunhuset (1933-34). Den välbevarade kulturmiljön markerar att Hertig Johans torg inte endast är stadens gamla kommersiella knutpunkt utan även varit dess administrativa centrum.

med rådhuset från 1700- 1800-tal, kanslihuset från 1910-talet och f.d. kommunhuset från 1934. Gamla tomtstrukturer och småskalig kvartersbunden bebyggelse från 1800-talets mitt och senare del längs Hertig Johans gata, Det sena 1800-talets representativa byggnader med bankhus och Hotell Billingen i kvarteret Fjolner. Resecentrum med stationshuset från 1859, det kommunikativa navet i Skövdes moderna utveckling. Större bostads-, affärs- och offentligbebyggelse från 1880-1940, t.ex. Loke 1. Modernismens Skövde med kvartersbunden flervånings affärs- och bostadsbebyggelse från 1930-1960-tal vid båda torgen samt Commercevaruhuset från 1966. Karaktärsfulla, välbevarade gaturum framför allt kring Kyrkparken med Kyrko-

gatan och Hertig Johans gata, samt Rådhusgatan/Hertig Johans torg.

Ingår också i

Kulturhistorisk inventering Skövde stad, Skövde kommun 1991.

Bevarandeariktad detaljplan ?

Gällande skydd

Sankta Helena kyrkobyggnad och f.d. kyrkogård (Kyrkparken) är skyddade enligt 4 kap. KML.

Fornlämningarna (inklusive kulturlagret i centrala staden) är skyddade enligt 2 kap. KML.

Fjolner 7, och under pågående byggnadsminnesutredning Oden 3,4, skyddas som

Skövde 4:324 Sankta Helena ursprungligen medeltida kyrka och kyrkparken från 1873 är stadens historiska hjärtpunkt och sedan 1870-talet dess centrala gröna lunga. Kyrkparken anlades 1873 på platsen för stadens gamla kyrkogård och den gamla prästgårdstomten.

byggnadsminne enligt 3 kap. KML. Av dem har Fjolner 7 särskilda skyddsföreskrifter i egenskap av byggnadsminne enligt 3 kap KML.

Rekommendationer

Kvarvarande delar av 1760 års stadsplan bevaras. Överhuvudtaget är det mycket väsentligt att bevara vad som fortfarande återstår av gatunät, tomtstruktur och bebyggelse och se det som en kvalitativ resurs i dagens levande stadsmiljö. Parkanläggningar, trädplanteringar och kvarvarande gatstensbeläggningar bevaras. Den utpekade bebyggelsen bör underhållas med traditionella material och metoder som tar hänsyn till det kulturhistoriska värdet. Ny bebyggelse placeras med hänsyn till befintlig och ges en god utformning. Särskild hänsyn visas värdefulla gaturum såsom Kyrkparken med Kyrkogatan/Hertig Johans gata samt Hertig Johans torg/Rådhusgatan.

Åtgärder

Den utpekade bebyggelsen är av sådant värde att den bör omfattas av Nya PBL 2 kap. 6§ 3:e st., 8 kap 17§ och 8 kap. 13§. För att säkerställa det kulturhistoriska värdet bör kommunen undersöka behovet av att fortsätta komplettera befintlig detaljplan med en bevarandeariktad detaljplan enligt PBL. En närmare dokumentation bör göras av den bebyggelse som uppmärksammats 2009-2011 för första gången.

Ingående enskilda objekt i miljön

Fornlämningar:

- Skövde 73:1 Stadslager medeltid-1500-tal-1600-tal
- Skövde 129:1 Bevakningsobjekt: Kyrkparken. Begravningsplats. Ödekyrkogård. Tio gravvårdar ovan jord.

Bebyggelse utvärderad i byggnadsinventering

Brage 10 (F.d. 2)

Hertig Johans gata 8

Bostadshus med sedermera affärslokaler i bottenvåningen, uppfört 1874 med godsägare August Kronlund som byggherre. Timmerhuset bevarar mycket av den traditionella småstadens klassicistiska karaktär mot gatan; med fasad reveterad med slätputs samt profilerade fönsteröverstycken, hörnpilastrar och rikt arbetad taklist. Entrén i hörnet tillkom redan 1917 i samband med inrättandet av N.W. E. Julihns konditori. Bottenvåningen är förhållandevis intakt med endast ett större skyltfönster från 1955. Flygeln mot S:ta Helenagatan är en tvåvånings stenbyggnad, också uppförd av Kronlund med byggår 1882, stilmässigt anpassad till gatuhuset. År 1935 förlängdes flygeln med två fönsteraxlar mot norr. Brage 2 inrymmer sedan länge restaurang Husaren. Ingår i värdefull kulturmiljö längs Hertig Johans gata/Kyrkparken.

Brage 10 (F.d. 3)

Hertig Johans gata 10

1865 lät fru Ingrid Swärd uppföra detta timrade bostadshus i två våningar med affärslokaler i bottenvåningen. Den slätputsade fasadens enkla putsdekor och rikt profilerade taklist kan härstamma från en större renovering med nytt trapphus och "restaurering af gatufasaden" som ägde rum 1894. År 1938 inreddes vindsrum mot gatan och den stora takkupan tillkom. På 1950-talet installerades stora skyltfönster i bottenvåningen, vilka på senare år ersatts med betydligt mer modesta skyltfönster och indragna butiksentréer i lackat ljus trä. Längs västra tomtgränsen lät möbelhandlare C.O.L. Johansson år 1928 uppföra en trevånings flygel med magasin och bostäder. Kommanditbolaget Möbelaffären sålde möbler som tillverkades på egen fabrik i Tibro. Ritningarna till flygeln utfördes av arkitekt F.A. Neuendorf som även stod bakom tillbyggnaden i funkisstil mot norr 1935 med fler magasin och verkstäder. Brage 3 ingår i en värdefull kulturmiljö längs Hertig Johans gata/Kyrkparken.

Brage 10 (f.d. Brage 2 och 3) Hertig Johans gata 10 och 8. F.d. Brage 3 med bostadshus från 1865 och f.d. Brage 2 med bostadshus från 1874. Ingår i värdefull kulturmiljö längs Hertig Johans gata.

Brage 4

Hertig Johans gata 12/S:t Sigfrids gata 9

Den gamla apotekaregården på Brage 4 var en tvåvånings timmerbyggnad med reveterad slätputsad fasad. Huset som byggdes av apotekare G.W. Tisell 1849 var en av stadens äldsta kvarvarande byggnader när det totalförstördes vid en förödande eldsvåda vintern 2008. År 1928 byggdes det större bostadshuset i tre våningar mot S:t Sigfridsgatan. Huset som har spritputsfasader och profilerat listverk är bibehållet, fränsett bytta fönster. Fasaderna mot gården är förändrade på senare år. 1928 byggdes också två nya gårdshus med lokaler för tryckeri, magasin och bostäder. Brage 4 ingår i värdefull kulturmiljö längs Hertig Johans gata/Kyrkparken.

Fjolner 1

Långgatan 10/S:ta Helenagatan 5

Sammanhållen gårdsmiljö med två bostadshus från sent 1800- och tidigt 1900-tal, en väsentlig del av kulturmiljön längs S:ta Helenagatan.

- Långgatan 10 omfattar ett tvåvånings bostadshus uppfört 1886-87 med kammarjunkare J.M. Palmcrantz som byggherre. Den putsade gatufasaden med rusticerad bottenvåning och profilerat listverk har en välbevarad 1880-talskaraktär, fränsett ny typ av fönster. I övrigt präglas huset starkt av en ombyggnad på 1980-talet.

- S:ta Helenagatan 5 omfattar ett trevånings bostadshus under valmat sadeltak, uppfört 1915-16 med grosshandlare Gustaf Nordgren som byggherre och F.A. Neuendorf som arkitekt. Huset bibehåller spritputsade gatufasader med slätputsparter på övervåningen, dekorativa smidesbalkonger samt sockel och portaler av kalksten. Portar och fönster förändrades vid en ombyggnad på 1980-talet.

Fjolner 5

Hertig Johans gata 6

Detta ståtliga och tidstypiska "bankpalats" lät Skaraborgs Enskilda Bank uppföra 1894 med Magnus Steendorff som arkitekt. I bottenplanet fanns butiker, i mellanvåningen banklokaler och högst upp fanns två bostäder. Arkitekturen är typisk för 1890-talet då "äkt material" såsom tegel och kalksten eftersträvades. Banklokalerna markeras i exteriören av rundbågefönster med stenkolonner och blyinfattat glas. Tidstypiska detaljer är t.ex. dekorativa ankarslutar, bronserade blommor, stenmedaljonger med Västergötlands landskapsvapen och balkong med smidesräcke. 1910-12 gjordes en tillbyggnad mot norr med ny banksal efter ritning av arkitekt Gustaf Wickman. År 1931 förenklades taksilhuetten något. En ny portal mot Hertig Johans gata tillkom 1943. Efter att banken sålt huset på 1970-talet gjordes en omfattande inre ombyggnad. Byggnaden inrymmer numera Regionens Hus. Vid inventeringstillfället 1991 existerade fortfarande ett litet gårdshus från 1910, ritat av Ernst Wahlander. Det har senare rivits.

Det gamla bankhuset på Fjolner 5 är ur kulturhistorisk synpunkt en märkesbyggnad från Skövdes expansiva epok i sent 1800-tal och de stadsmässiga ambitioner som då satte prägel på utvecklingen. Fjolner 5 ingår i en värdefull kulturmiljö längs Hertig Johans gata/Kyrkparken.

Fjolner 7 Hotell Scandic Billingen

Trädgårdsgatan 8-10, Hertig Johans gata 4

Hotell Billingen tillkom på initiativ av en grupp ledamöter i stadsfullmäktige, på 1880-talet. De ansåg att den nya järnvägsstaden var i stort behov av både ett modernt och centralt beläget hotell och en tidsenlig representationslokal. Hotell Billingen kom också att fungera både som hotell och som en av stadens förnämsta representationsbyggnader. Byggnaden uppfördes 1887-88 efter ritningar av arkitekt Lars Kellman och med Skövde Hotel-

byggnads Aktiebolag som byggherre. På nybyggnadsritningarna var hotellet disponerat med matsal, schweizeri, biljardrum med mera i bottenplanet. I våningen ovanför fanns en stor festvåning. En del av byggnaden var avsatt som lokal för stadens frimurarloge. Antalet rum för resande uppgick till 23. Hotellet gavs ett framträ-

Fjolner 5, det monumentala f.d. bankhuset vid Hertig Johans gata uppfördes 1894.

Garvaren 7 1939 lät byggmästare Ernst J. Nyström uppföra det nya Centrumhuset på platsen för Hotell Skandinav vid Hertig Johans torg. Centrumhuset var den första signalen i Skövde om den nya tidens varuhus.

dande läge i stadsbilden, placerat mitt emot järnvägsstationen och utformades med en praktfull putsarkitektur som är typisk för 1880-talet. Även inslag av andra material såsom gjutjärn förekommer. Hörntornen bevarar ovanligt nog karaktäristiska järnräcken. Hotel Billingen hör till de bäst bevarade och arkitektoniskt mest intressanta av de många hotellbyggnader som uppfördes i Sverige under 1800-talets senare del. 1939 byggdes ett annex mot norr i en enkel funkisstil med Gunnar Carlson som arkitekt. Den släta gråputsade annexbyggnaden har senare byggts på 1965 och 1990. Hotellet är sedan 1985 skyddat som byggnadsminne enligt Kulturminneslagen. Fjolner 7 ingår i en värdefull kulturmiljö längs Hertig Johans gata/Kyrkparken.

Garvaren 7 Centrumhuset

Hertig Johans torg 12

1939 lät byggmästare Ernst J. Nyström uppföra det nya Centrumhuset på platsen för Hotell Skandinav vid Hertig Johans torg. Det gamla hotellet var tänkt att bara byggas om men ombyggnaden övergick 1938 i nybyggnad. Centrumhuset var den första signalen i Skövde om den nya tidens varuhus och den modernism som senare kom att prägla tiden efter andra världskriget. Funktionalismens arkitektur avsatte spår i byggnadens utformning med släta odekorerade fasader och tidstypiska stora fönstergrupper. Ursprungligen var putsfasaden ljusare än idag och fönstersnickerierna var mörka. Garvaren 7 ingår i en värdefull kulturmiljö kring Hertig Johans torg.

Fjolner 7, Hotell Billingen är ett magnifikt exempel på 1880-talets monumentala praktbyggnader. I Skövde var detta stadens mest representativa byggnad. Hotellet fick en central placering i stadsbilden, exponerat mot järnvägen som var den nya pulsådern och en motor i Skövdes utveckling.

Gefion 1, vid Kyrkparken ligger apotekare Cavallis ståtliga privatvilla från 1880, sedermera Soldathemmet Prins Oscar och därefter Radio Skaraborgs lokaler.

Gefion 1

Kyrkogatan 9/Kungsgatan 12

År 1880 lät apotekare Gustaf Cavalli uppföra denna stora och då exklusiva privatvilla vid den nya stadsparken Kyrkparken. Cavalli lät överflytta apoteket hit från den gamla apotekaregården på Brage 4 på andra sidan parken. I Cavallis villa fanns sedan apoteket inrymt ända fram till ca 1950 då huset ombyggdes till soldathem. När soldathemmet upphört flyttade Radio Skaraborg in i huset 1976. De olika användningarna har medfört förändringar av interiören. Kvar från Cavallis tid finns emellertid ett trapphus med schablonmålade dekorationer. Exteriören är välbevarad och ett fint exempel på 1880-talets elegant återhållsamma putsarkitektur med stildrag av nyrenässans. Välbevarat är även det stora uthuset från 1880-talet, tillbyggt 1920. Hela gårdsmiljön med villa, uthus, järnstaket och högvuxna lövträd är väl bibehållen och viktig att slå vakt om. Gefion 1 ingår i värdefull kulturmiljö dels längs Kyrkogatan/Kyrkparken, dels längs angränsande delar av Kungsgatan.

Gefion 2, 3 Prästgården/Kyrkans hus

Kyrkogatan 5-7/Kungsgatan 6-8

Skövde stads- och landsförsamling lät 1871-72 uppföra ett nytt kyrkoherdeboställe av sten med byggmästare Wallenius som arkitekt. Den gamla prästgården låg strax öster om S:ta Helena kyrka, men 1869 beslöt man att flytta på prästgården eftersom man tänkte anlägga den nya stadsparken på kyrkogården och en stor del av prästgårdstomten. Beslutet om den nya parkens anläggande togs 1872 när det nya kyrkoherdebostället stod klart längre sydost om kyrkan. Händelsen är utmärkande för de ambitioner för utbyggnad och försköning av staden som tog fart på 1860-talet efter järnvägens tillkomst. Den nya prästgården och anläggandet av stadsparken är två viktiga ansatser till de omfattande arbeten med plan- och byggnadsbestämmelser i Skövde, vilka resulterade i både en ny stadsplan och en ny byggnadsordning 1875.

1896 inreddes två vindsrum och en frontespis byggdes ut på sydsidan, 1926 tillkom även en frontespis på norrsidan. Prästgården med sin slät-

Gefion 2, 3 Prästgården. Prästgården från 1871-72 är ett av stadens äldsta befintliga bostadshus. Vid början av 2000-talet länkades Prästgården samman med det nya Kyrkans hus. Prästgården är stadshistoriskt betydelsefull och viktig för den äldre stadsbild som finns vid Kungsgatan och Kyrkparken med S:ta Helena kyrkomiljö.

Gefion 4. F.d. televerket är en välbevarad institutionsbyggnad med drag av 1920-talets måttfulla klassicism.

putsade fasad har fortfarande i stort en äldre karaktär. En förändring gjordes i början av 2000-talet. Då länkades Prästgården samman med det nybyggda Kyrkans hus på tomtens västra del. Kyrkans hus är en fristående, gulputsad byggnad med en självständig arkitektonisk utformning (arkitektgruppen Heineman AB). En överbyggd korridor förenar Prästgården med den nya byggnaden. Prästgården omges fortfarande delvis av den trädgård som funnits allt sedan 1870-talet.

Prästgården är ett av stadens äldsta befintliga bostadshus av sten. Den har stor stadshistorisk betydelse med sin koppling till Sankta Helena kyrkomiljö och till Kyrkparken. Prästgården har fortfarande stor betydelse för den äldre stadsbild som ännu präglar denna del av Kungsgatan och även för kulturmiljön kring Kyrkparken.

Gefion 4

Trädgårdsgatan 12/Kyrkogatan 3

1931 flyttade Posten och Televerket från grannkvarteret Jupiter till denna nybyggnad i Gefion. Tvåvåningsbyggnaden som uppfördes 1929-31 med Carl Åkerblad som arkitekt har en välbevarad karaktär av en tidstypisk institutionsbyggnad med sparsmakade drag av 1920-talets strama klassicism. Bland annat kan nämnas den ursprungliga entrén, den numera grå slätputsfasaden och att flertalet fönster är äldre. För postens behov tillkom 1942 en mindre flygel i liknande utförande vid Kyrkogatan. År 1955 tillkom apparatsalen mot Kungsgatan, anpassad till huvudbyggnadens höjd. Tillbyggena ritades av arkitekt Hans Åkerblad. Deras modesta utformning bidrar mycket till det goda helhetsintryck av sent 1920-tal som vilar

över hela anläggningen. Gefion 4 ingår i en värdefull kulturmiljö längs Kyrkogatan/Kyrkparken.

Gylfe 1

Rådhusgatan 12

Bokhandlare August Strokirk lät 1917 uppföra detta putsade lilla stenhus. Huset som ritades av arkitekt F.A. Neuendorf inrymde ursprungligen banklokaler, troligen för Göteborgs Handelsbank. Det byggdes om 1936 och 1985 men exteriören har i stort en prägel av 1910-tal. Idag är huset enda återstoden av bebyggelsen på Strokirkska gården sedan det stora Strokirkska huset från 1843 totalförstörts i en förödande brand i december 2002. Gylfe 1 ingår i en värdefull kulturmiljö kring Hertig Johans torg.

Gylfe 7

Hertig Johans torg 3/Storgatan 9

Troligen var det 1863 som handlanden Johan Andersson lät bygga östra delen av detta tidiga bostads- och affärshus i sten. Västra delen tillbyggdes någon gång mellan 1873 och 1876. Östra delen inrymde från början banklokaler, först för Örebro Enskilda bank och från 1866 Skaraborgs Enskilda Bank. Frånsett butiksfasadernas förändringar har exteriören mycket i behåll av 1860-talets putsarkitektur i mått full nyrenässans, typiskt för ett högborgerligt bostadshus i centralt läge i småstaden. Gylfe 7 ingår i en värdefull kulturmiljö kring Hertig Johans torg.

Gylfe 1 från 1917, ombyggt 1936 och 1985.

Gylfe 7 vid Hertig Johans torg är en av stadens äldre centrumbyggnader idag. Östra delen byggdes 1863 som bankhus och västra delen med bostads- och affärslokaler tillkom på 1870-talet.

Heimdal 13 är idag en av stadens äldsta gårdsmiljöer i centrum, från 1850- och 60-talet.

Heimdal 13

Hertig Johansg 14/S:t Sigfridsg 12

Heimdal 13 omfattar dels det f.d. kommunalhuset från 1934, dels en hel och samlad gårdsmiljö från 1850-60-talen. Här finns ett av Skövdes äldsta bostadshus från den klasicistiskt präglade småstadsbebyggelse i trä som fortfarande dominerade stadsbilden under 1800-talets senare del. Detta är idag ett av Skövdes mycket få bevarade exempel på en tomt i den gamla rutnätsplanen som är helt kringbyggd av äldre byggnader. Karduansmakare Johan Lundell lät 1851 uppföra nu befintliga huvudbyggnad, ett timrat tvåvåningshus med slätputsad fasad och rikt profilerad taklist. 1899 gjordes en mindre tillbyggnad på huset mot västra tomtgränsen. 1908 tillkom butiksentrén i hörnet och mot gården ett elegant trapphus med plåthuv, allt efter ritningar av Ernst Wahlander. Huset är idag ett av de äldsta bostadshusen i staden. 1853 lät Lundell uppföra flygeln mot S:t Sigfrids gata. Då inrymde den bagarstuga samt vagn- och vistehusbodar. 1863 lät dåvarande ägare kapten Knut Uggle bygga om flygeln till bostadshus och revertera fasaden med puts. 1863 byggdes också två nya gårdsflyglar med ekonomiutrymmen. Heimdal 13 är i sin helhet av mycket stort kulturhistoriskt intresse och är av central betydelse lokalhistoriskt sett. Anläggningen ingår i en värdefull kulturmiljö vid Hertig Johans gata.

Heimdal 18 *F.d. kommunalhuset*

Rådhusgatan 13/Hertig Johans gata 16 omfattar det då nya kommunalhus som Skövde stad lät uppföra 1933-34 med F.A. Neuendorf&Son som arkitekt. På denna hörntomt som ägdes av staden stod sedan 1853 ett tvåvånings timmerhus som revs våren 1933. Den nya förvaltningsbyggnaden skulle – förutom butikslokaler i bottenvåningen – inrymma lokaler för fattigvårdsstyrelsen samt för stadsfiskalen med flera polisiära myndigheter. Huset stod klart för inflyttning den 1 oktober 1934. På 1950-talet inrymdes här lokaler för kommunalborgmästaren, stadsbyggnadskontoret, och drätselkammarens kansli. Byggnadens exteriör med tegelfasader och tandsnittslist under valmat tegeltak är ett fint exempel på en offentlig bygg-

Heimdal 19 (f.d. 17) har mot Hertig Johans torg en representativ huvudfasad från 1880-talet.

nad präglad av 1930-talets återblickande mot 1920-talets klassicerande stil. Mot gården finns bl.a. ett elegant trapphus med blyinfattade fönster. Det f.d. kommunalhuset är av mycket stort kulturhistoriskt intresse p.g.a. ursprunglig karaktär och funktion som en av stadens central institutioner. Byggnaden ingår i en värdefull kulturmiljö vid Rådhusgatan/Hertig Johans torg samt Hertig Johans gata.

Heimdal 19 (f.d. 17)

Rådhusgatan 7/Hertig Johans torg

Byggherre till detta borgerliga lilla tvåvånings bostadshus år 1882 var slaktare C.F. Andersson, arkitekt var byggmästare Pehr August Pettersson. Byggnaden har genomgått förändringar under 1900-talet. Gatufasaden har på senare år återfått mycket av sin representativa 1880-talskaraktär, eftersom entrén givits en modest utformning i samband med en renovering. Gatufasaden har en tidstypisk, detaljrik putsarkitektur med kvaderrustik och korintiska pilastrar med mera. Huset ingår i en sammanhängande liten bebyggelsemiljö mot Hertig Johans torg av mycket stor betydelse för innerstadens kulturmiljö med gamla kanslihuset, gamla rådhuset och f.d. kommunhuset.

Heimdal 20 (f.d. 5) *Gamla Rådhuset*

Rådhusgatan 11/Hertig Johans torg

Stadens gamla rådhus lades i aska vid den stora branden 1759. 1762 års riksdag beviljade Skövde stad bidrag till byggandet av ett nytt rådhus av sten. Efter insamling av frivilliga gåvor fick byggmästare Sven Westman i uppdrag att uppföra den tvåvåningsbyggnad i sten under brutet och valmat tak som byggdes 1775-76. På nocken hängde stadens två klockor i ett litet torn. Byggnaden inrymde rådsal i övre våningen samt våghus och arrest samt i den norra halvan även skola och bostadsrum för rektor. I samband med att ett nytt skolhus byggdes 1853 genomgick rådhuset en så omfattande ombyggnad att det i anmälan till brandförsäkring uppgavs vara nybyggt. Ombyggnaden utfördes efter ritningar av löjtnant Hjalmar Wijnblad. Rådsalen låg kvar på sin gamla plats, i nedre våning fanns ett par bostadsrum och fem cel-

Heimdal 20 (f.d. 5) och 18. Från vänster syns det nationalromantiska f.d. kanslihuset från 1915-16, i mitten Gamla Rådhuset från 1775-76, ombyggt 1853. Till höger står det f.d. kommunalhuset, uppfört

ler. Vid ombyggnaden höjdes övervåningen något, men den store skillnaden var den originella torgfasaden ”i blandad gotisk och gammal tysk stil”. Klocktornet flyttades till den nya frontespisen och kortsidorna pryddes med trappgavlar. Rådhusets putsfasad avfärgades i ljus gulockra med grå listverk och bruna fönstersnickerier, en färgsättning som återställts på 2000-talet. Den gamla funktionen med borgmästare och råd bibehölls till 1938. Byggnaden innehöll från 1952 till in på 2000-talet lokaler för Skövde Museum, numera inryms här bl.a. café. Gamla Rådhuset är idag Skövdes äldsta icke-kyrkliga byggnad av sten och är ur kulturhistorisk synpunkt en omistlig del av Skövdes stadsbild. Gamla Rådhuset ingår i en värdefull kulturmiljö kring Hertig Johans torg.

Heimdal 20 (f.d. 5) Kanslihuset

Rådhusgatan 9/Hertig Johans torg

Skövdes första stadshus skulle denna byggnad kunna kallas, då den byggdes endast för att inrymma lokaler för kommunal förvaltning. I nedre våning låg byggnadsnämndens kontor och i den övre drätselkammarens sessionssal. Byggnaden uppfördes 1915-16 efter ritningar av arkitekt Per-Olof Hallman. Hallman anlätades vid flera tillfällen för stadsplanarbeten, men detta blev den enda byggnad som han ritade i Skövde. Hallman anpassade Kanslihuset till de båda angränsande äldre byggnaderna, vilket gav upphov till den något märkliga takfoten. Rådhusets medeltidsinspirerade 1850-talsarkitektur omsattes här i 1910-talets nationalromantik med detaljer såsom handslaget tegel i mönstermurning, frontonens trappgavlar, stenportal, ekportar och det kopparplåtbeklädda burspråket. Kanslihuset är ett av stadens mest påtagliga exempel på nationalromantisk arkitektur. Detta framträder än tydligare

sedan torgfasadens fönster som byttes ut 1951 på senare år återställts till ett mer ursprungligt utseende. Heimdal 5 ingår i en värdefull kulturmiljö vid Hertig Johans torg/Rådhusgatan.

Hermod 7 *

Stationsgatan 12-14, Trädgårdsgatan 13-15

Kontors- och hotellbyggnaden, som sedan 1955 upptar kvarteret Hermod uppfördes som posthus och gestaltades efter ritningar av stockholmsarkitekterna Sven Backström och Leif Reinius. I huset inreddes också, förutom kontorslokaler, 22 resanderum för Hotell Skövde. Byggnaden har en grundkaraktär av 1950-tal men har genomgått förändringar i senare tid. Den har bl.a. förändrats vid ena gaveln, bottenvåningens portik mot gatan har senare inbyggts och rader av takkupor har tillkommit. Byggnaden bevarar dock flera tidstypiska drag såsom fasad i rött tegel med våningsband med mönstermurning och mosaikinläggning.

Løke 4 Landinska huset

Hertig Johans torg

1882-84 lät handlanden Lars Johan Landin uppföra en storstadsmässig och representativ stenbyggnad vid Hertig Johans torg som klart signalerade både byggherrens höga ställning i staden och den expansiva utvecklingsperiod som det sena 1800-talet var för Skövde stad. Huset var även högmodernt, både till det yttre och även invändigt – övervåningarna inreddes med varsin femrumslägenhet som båda hade badrum, vilket var något nytt. Landin var en framgångsrik köpman i Skövde och var även ledamot i stadsfullmäktige mellan 1864 och 1886. Det kan inte uteslutas att den då flitigt anlätade Lars Kellman var arkitekten även bakom detta högborgerliga bostadshus, några nybyggnadsritningar har ej påträffats, men Kellman har signerat

Loke 4 Landinska huset från 1884 vid Hertig Johans torg är ur kulturhistorisk synpunkt en märkesbyggnad i innerstadens kulturmiljö.

tomtkartan som hörde till bygglovhandlingarna. Det ståtliga Landinska huset stod för något nytt i Skövdes stadsbild med sin ljusa rikt artikulerade putsarkitektur och sitt monumentala hörntorn. Denna karaktär finns fortfarande väl i behåll. Fönstren är senare utbytta. Huset är ur kulturhistorisk synpunkt en märkesbyggnad i innerstadens kulturmiljö, med mycket stark stadshistorisk förankring. Ingår i värdefull kulturmiljö kring Hertig Johans torg.

Loke 5/Idun 6 Varuhuset Commerce och Domus parkeringshus

Hertig Johans torg 2-6/Torggatan

1966 invigdes varuhuset Commerce som då var Skaraborgs största och modernaste varuhus och hade H.- E. Heineman som arkitekt. I Commerce samlades lokala handlare som en markering mot de stora rikstäckande varuhuskedjor som etablerade sig över hela landet. Under 2000-talets början har Commerce i kv. Loke och det gamla Domusvaruhuset från 1960-talet i kv. Idun sammanlänkats. Mellanliggande stråk av Långgatan har på 1990-talet överbyggt och infogats i gallerian. Detta utvecklade köpcentrums strategiska placering innebär att det är orienterat både mot Hertig Johans torg och mot Sandtorget. Av främsta intresse i dag är dels Commercevaruhusets huvudfasader, tex. mot Hertig Johans torg i kv. Loke, dels parkeringshuset till gamla Domus i kv. Idun.

Loke 5: Commercevaruhusets stramt monumentalt hållna huvudfasader i tegel, med mönstermurningar, t.ex. mot torget, är fortfarande i huvudsak välbevarade sedan varuhuset byggdes på 1960-talet.

Idun 6: Parkeringshuset till dåvarande Domus ritades vid KF:s arkitektkontor och uppfördes 1968. Byggnaden är utformad med en karaktäristisk och mycket tidstypisk rundad "snurra" i betongelement, med öppna sidor, betongräcken och överst ett koniskt skärmtak. Räckena markeras i den öppna fasaden av blågröna horisontella band som löper längs av- och påfarter.

Loke 5 Commerce välbevarade modernistiska huvudfasad från 1966 mot Hertig Johans torg.

***Oden 3,4** Kulturhuset med Hans-Erland Heineman som arkitekt invigdes 1964. Byggnadsminnesutredning av Oden 3,4 pågår.*

Oden 3,4 Kulturhuset

Trädgårdsgatan 9, 11

Byggnadsår 1962-64, arkitekt Hans-Erland Heineman, byggherre Skövde stad och Andelsföreningen Folkets hus i Skövde. I kvarteret Oden byggdes 1860 en reveterad timmerbyggnad som fungerade som Skövdes första hotell, riven 1962 när nuvarande anläggning påbörjades. Satsningen på ett kulturellt centrum i kvarteret Oden återgår på ett kommunfullmäktigebeslut 1954, bl.a. om att upplåta en tomt för Folkets husföreningen. 1962 beslöts att, intill det Folkets hus som skulle byggas, låta uppföra en teaterbyggnad omfattande även stadsbibliotek, konsthall och samlingssalar. Här inryms numera även konstmuseum, biograf och restaurang. Kulturhuset invigdes den 7 november 1964. Teglet i byggnaderna kommer huvudsakli-

gen från Mariesjö tegelbruk i Skövde. Dessutom förekommer trä, koppar och skiffer. Karaktäristiskt för anläggningen är bl.a. de okonventionellt svagt lutande ytterväggarna som tillsammans med olika former av mönstermurning ger byggnaderna en skulptural framtoning. Detta intryck förstärks av ornamenten som ofta framträder först på nära håll, t.ex. "livstecknet", en keramisk platta som återkommer på flera platser i fasaden. Den konstnärliga utsmyckningen har efterhand utökats med verk av flera kända konstnärer. Byggnaderna har senare genomgått vissa förändringar. Eftersom samma arkitektkontor har haft hand om såväl nybyggnaden på 1960-talet som senare åtgärder har de omgestaltningar som gjorts väl integrerats i den arkitektoniska helheten. Byggnadsminnesutredning av Oden 3,4 pågår.

***Idun 6** Parkeringshuset till dåvarande Domus ritades vid KF:s arkitektkontor och stod klart 1968, försett med en karaktäristisk "snurra". Byggnaden med den välbevarade snurran är en viktig representerat för sin tid och för Skövdes intensiva stadsutveckling på 1960-talet.*

Skövde 4:321 Sankta Helena kyrka från 1100-1200-talen, om- och tillbyggd efter stadsbranden 1759 och ombyggd med exteriör i nygotik 1888-90.

Skövde 4:321 Sankta Helena kyrka och Kyrkparken

Sankta Helena kyrka som användes både av staden och Skövde landsförsamling är uppkallad efter det lokala helgonet Sankta Elin (Helena) av Skövde, vars död helgonlegenden placerar i tiden omkring 1160. Över Elins grav byggdes ett gravkapell i sten, som eventuellt kom att utgöra nordöstra sidoskeppet i den kvaderstenskyrka av sandsten som uppfördes här under tidig medeltid. Helgonkulten kring Elin och marknaden vid Elinmässan den 31 juli innebar att Skövde blev en viktig vallfartsort och handelsplats under medeltiden. Elinkulten spelade stor roll för utvecklingen av Skövde till en liten stadsbildning på 1400-talet.

Sandstenskyrkan var troligen välvd och hade smalare kor. Från 1200-talets mitt eller första del är en romansk lejonportal (tidigare kallad Björnporten) som varit sydportal men vid ombyggnaden på 1880-talet hamnade i norr. I sen medeltid kompletterades byggnaden med korsarmar och utvidgning av koret. Eventuellt byggdes också västtornet då, om det inte tillkommit redan tidigare under medeltiden. Under Kalmarkriget 1611 brandskaddades kyrkan när staden härjades av den danska hären. 1759 skadades kyrkobyggnaden svårt vid den stora stadsbranden. Återuppbyggnaden leddes av byggmästare Sven Westman som eventuellt även utförde ritningarna. Särskilt i söder och öster

återstår mycket av sandstensmurarna. Till återuppbyggnaden användes främst kalksten. 1769 återinvigdes kyrkan, men ombyggnaden fullbordades först 1828 när tornets sengustavianska huv stod färdig. Sydportalen härstammar troligen från 1760-talets arbeten, 1838 tillkom västportalen. På 1880-talet medförde den växande folkmängden att en ombyggnad eller nybyggnad av kyrkan diskuterades. Ett nybyggnadsförslag av arkitekt Lars Kellman ansågs vara för kostsamt och man beslutade om en ombyggnad. Arkitekt Carl Möller vid Överintendentämbetet använde som grund för ombyggnadsförslaget ritningar som upprättats av arkitekt F.A. Wahlström, Skövde. 1890 slutfördes ombyggnaden som bl.a. omfattade en nygotisk fasadutformning, påbyggnad av tornet, förstörade och förlängda korsarmar samt omgestaltning av interiören.

1927 restaurerades interiören med Axel Forssén som arkitekt. Med Yngve Tegnér som arkitekt omdanades interiören i modernism 1972. 1991 konserverades nord- och västportalerna och 2003 förstärktes tornet. Kyrkobyggnaden skyddas av Kulturminneslagen.

Kyrkparken omedelbart öster om Sankta Helena kyrka började anläggas 1873. Parkens västra del består av den f.d. kyrkogården som omgav kyrkan fram till 1860-talet. Östra delen omfattar platsen för den gamla prästgårdsträdgården och

Skövde 6:1 Stationshuset från 1859 har ett mycket starkt symbolvärde p.g.a. järnvägens enorma betydelse för Skövdes positiva stadsutveckling. Stationshuset ingår sedan 1993 i Resecentrum.

här låg även fram till 1872 Skövde kyrkoherdebo-ställe. I centrum av höga lövträd, planteringar och gångsystem står en springbrunn med skulpturen Gyllen från 1950 utförd av Helge Johansson. En grupp av gamla gravvårdar har i sen tid ställts upp öster om kyrkans kor. Främst är det kalkstensvårdar av traditionell typ från 1700- och tidigt 1800-tal.

Skövde 6:1 Resecentrum

Skövde järnvägsstation invigdes i juli 1859, när bandelen Falköping-Töreboda av Västra stambanan färdigställdes. Ansvarig för Statens Järnvägars husbyggnadsverksamhet hade alltså sedan 1855 varit arkitekten Adolf W. Edelsvärd. Mellan 1895 och 1931 innehades befattningen av arkitekt Folke Zettervall som också kom att sätta prägel på Skövde stationshus. Även Skövde stationshus var från början, i likhet med Alingsås och Töreboda, en tvåvåningsbyggnad ned förhöjt mittparti, lägre sidopartier och fasader i fogstruket rött tegel, med stildrag av italiensk renässans. 1876 tillkom de lägre flyglarna i en våning, i samband med att statsbanan till Karlsborg öppnades. Flyglarna förlängdes något ytterligare 1893. År 1903 byggdes stationshuset om, i samband med att den enskilda järnvägen till Axvall öppnades. Byggnaden förhöjdes och täcktes av ett enda sadeltak, fasaderna slätputsades och mot stadssidan byggdes en rundad fronton. Taksprången stöds av smäckra järnkolonner. Det några år tidigare uppförda Partille stationshus, också av Zettervalls hand, har en liknande takform.

1993 byggdes det nya Resecentrum, arkitekter var Whites arkitektbyrå AB/NCC, där det befintliga stationshuset integrerades, fransett sidopartierna som avlägsnades. Stationshuset genomgick samtidigt en renovering som i stort anknyt till 1903 års utformning. Stationshuset är ur stadshistorisk synpunkt en symbolladdad märkesbyggnad för Skövdes utveckling från en av rikets minsta

städer till den framgångsrika stadsutveckling som järnvägens tillkomst gav förutsättningar för. Byggnaden utgör nu södra delen av Resecentrum som byggdes ut norrut med utrymmen för SJ, länskollektivtrafiken Västtrafik, Pressbyrå, verksamhetslokaler och en stor avdelning för busstrafiken med väntutrymmen och inbyggda hållplatser. Över bangården byggdes en täckt gång med hisshus och rulltrappa för tågresenärer samt gångtrafikanter till Boulognerskogen och Östermalm. Framför stationshuset fanns förr en liten med tydligt markerad platsbildning med planteringar och gångar. Denna är numera helt borta. Snett framför byggnaden, mot Stationsgatan, invigdes 1996 Cavallobrunnen, med brunnskar i slipad granit med vattenkonst och monolitiskulptur, utförd av Sievert Lindblom.

Vale 6 *

Kungsgatan 12-14, Rådmansgatan 13-15, Kyrkogatan 11-13

Större bostads- och affärshus, ritat av Sven Löfström, Stockholm, 1963 och slutbesiktigat 1966. Byggherre var Byggnadsfirma Carl Tesdorpf AB. Entrédörrar och fönster är senare förändrade men exteriören bibehåller i stort en tidstypisk karaktär, t.ex. röd tegelfasad och första våningens täta fönsterrad som ett glasat våningsband. Ingår i värdefull kulturmiljö längs Kyrkogatan/Kyrkparken.

Vidar 1 Sparbankshuset

Kungsgatan 22/Storgatan 17

Skövde Sparbank byggde 1904-06 sitt första egna hus. Arkitekt var Lars Kellman. Huset byggdes där den gamla södra stadstullen legat. Det inrymde banklokaler i bottenvåningen och bostäder i övervåningen. Huset försågs med torn och en tidstypisk detaljrik fasadutformning. I samband med ombyggnad av bottenvåningen på 1930-talet och inredning av vinden 1954 förenklades fasaden mot Storgatan och delar av utsmyckningen borttogs.

Vale 6 med kontors- och bostadshus stod klart 1966 vid Kungsgatan/Kyrkogatan/Rådmansgatan.

Huvudkaraktären av ståtlig monumentalbyggnad från 1900-talets början består dock fortfarande. Kvarteret i övrigt inrymmer två ytterligare generationer bankbyggnader, dels en från slutet av 1960-talet (se ovan), dels en yngre från sent 1900-tal.

Vidar 1, del av *

- Kungsgatan 18/ Rådhusg. 18-20/Kyrkog. 17
1967 beslöt stadsfullmäktige, i brist på stadshuslokaler, att hyra in sig i den planerade utbyggnaden av Skövde-Hjo Sparbank i kvarteret Vidar. I skiftet 1960-70-tal uppfördes bankens nya fyra-våningsbyggnad (fem våningar mot Kungsgatan) efter ritningar som utfördes 1968 av Heinemans arkitektkontor. Byggnaden täcker halva kvarteret och den modernistiska exteriören är fortfarande väl bibehållen (frånsett bottenvåningens utbytta entrédörrar och fönster). I kontrast mot husets

fasad av rödbruna Höganäsklinkers är de konstruktiva betongelementen tidstypiskt synliggjorda som vita vertikala band. Karaktäristisk för 1960-talet är också övre våningens fönsterrad som ett glasat våningsband. Bottenvåningen är indragen och har en portik av vita betongpelare. Kopparplåt i taklist och i bottenvåningens skärmtak.

Övriga inrapporterade kulturlämningar:

- Skövde 68:1 Gamla rådhuset som tidigare innehöll Skövde stadsmuseum.
- Skövde 110:1 Övrig kulturhistorisk lämning. Fyndplats för gulds spiral.

Vidar1 Sparbankens utbyggnad 1969-70 inrymde även förvaltningslokaler för kommunen. Byggnaden är en av stadens förnämliga modernistiska anläggningar som vittnar om Skövdes stora expansionsperiod på 1960-talet.

2. 1877 års stadsplan med Villastaden

Motiv och uttryck för miljön

En av Skövdes mest karaktäristiska och identitetsbärande kulturmiljöer med sin förnämliga stadsplan och tidstypiska välbevarade stenstadsbebyggelse från sent 1800- tal-1900-talets början. Ur kulturhistorisk synpunkt är den av största vikt för Skövde. Kulturmiljön är även av mycket stort regionhistoriskt intresse genom dess starka och tydliga historiska förankring i regementsstaden och järvägsstaden Skövde.

Kulturmiljön karaktäriseras av: Rutnätsplanen från 1800-talets senare del med gatunät, platsbildning, alléer och trädplanteringar (även esplanad). Både gatuvyer och kvartersmiljöer med mycket stora kulturvärden; t.ex. Drottninggatans esplanad, Eric Ugglas plats med omgivande kvarter och Kungsgatans östra del.

Bebyggelsen kännetecknas av slutet byggnadssätt i norr, friliggande i övrigt. Flerbo-

Drottninggatans esplanad vid kvarteret Saturnus.

stadshus i främst tre våningar med välbevarad exteriör ofta i putsarkitektur från 1880-90-tal. Fina inslag av hela äldre gårdsmiljöer förekommer. Friliggande villabebyggelse med välbevarad exteriör i tidstypisk puts- eller panelarkitektur från sent 1800-tal- 1900-talets början samt karaktäristiska planterade förgårdar och trädgårdar. Offentliga byggnader med välbevarad representativ exteriör från skilda tidsepoker såsom komministerboställe (ca 1825), f.d. läroverk (1877), f.d. flickskola (1880), två frikyrkor (1889, 1897) och ett f.d. tingshus (1938). Bostads- och affärshus från 1960-talets modernism.

Beskrivning

1863 års stadsplan föreslog en utvidgning av staden mot söder i enlighet med det äldre gatunätet. Innan kvarteren blev utbyggda hade emellertid 1874 års Byggnadsstadga för rikets städer dikterat regler som gav nya förutsättningar för bebyggelse i "ny stadsdel". Bland de föreskrifter som stadgan innehöll

Eric Ugglas plats med Gamla läroverket (f.d. Eric Ugglas skola) från 1877 från söder. Eric Ugglas plats med anslutande gator som huvudaxlar är en mycket viktig del av 1877 års stadsplan.

fanns anläggande av esplanader, trädplanterade och breda nog att framtida eldsvådor skulle kunna hindras från spridning.

När kvarteren söder om Kungsgatan, den tidigare Södra Staketgatan, började bebyggas i slutet av 1870-talet tillämpades stadsgans alla bestämmelser, och stadsdelen blev, delvis genom den relativt korta utbyggnadstiden, en mycket enhetlig bebyggelsemiljö. Esplanaden Drottninggatan omges i norr av slutna stadskvarter, men ändrar vid Skolgatan och gamla läroverket karaktär till en fashionable förstadsgata med flerbostadsvillor i det sena 1800-talets arkitekturstilar. Eric Ugglas plats markerar Villastadens främsta representativa platsbildning, vid gamla läroverket (Eric Ugglas skola) som var den nya stadsdelens förnämsta offentliga byggnad. Befintligt komministerboställe från ca 1825 hamnade inom i den nya planen. Villastaden visar i hög grad upp en representativ fasad mot det sena 1800-talets nya pulsåder – järnvägen.

Även Skolgatans östra del bebyggdes med fristående bostadshus. Annars dominerar gatan, liksom Kungsgatan, av den representativa stenstadens borgerliga hyreshus i tre våningar. Kungsgatans västra del erhöll dock två monumentala frikyrkobyggnader som ytterligare framhåller det expansiva Skövdes stadsmässiga ambitioner i sent 1800-tal. De betonar även Kungsgatans roll som en

ny huvudgata mellan stadens gamla och nya delar.

Miljön hålls samman av rutnätsplanen, alléer, centralplatsen Eric Ugglas plats och andra trädplanteringar.

Viktigt att framhålla är att området inte har skarpa gränser, främst i nordväst, sydväst och söder. Mot Vasastaden med den mer oregelbundna Hallmanska stadsplanen från 1903 är gränsen i högsta grad flytande. Exempelvis bildar Villastadens sydligaste och yngsta del med de ståtliga sekelskiftesvillorna i kvarteren Orion och Capella en mycket medvetet gestaltad entré till Vasaplan i den nya stadsdelen som bebyggdes från 1903. I nordväst ansluter 1920-30-talsmiljön kring Tingshuset till den monumentala 1930-talsmiljön kring Läroverket i Vasastaden

Såväl stadsplan som den till stor del välbevarade bebyggelsen tillhör en och samma generation. Kvarteren utgör välbevarade exempel på det sena 1800-talets representativa arkitektur med särskilt avseende på högborgerligt boende och byggnadsskick. Främst mot Kungsgatans västra del har en del nybyggnader ägt rum under 1900-talets senare del, bland annat bostads- och affärshus i 1960-talets modernism samt flerbostadshus från 1980- och 90-talen.

Området är stadshistoriskt mycket starkt förankrat i den nya järnvägsstadens och den blivande regementsstadens Skövdes expansion under sent 1800-tal.

Sedan inventeringen och den första rapporten skrevs 2009 har det nya tingshuset uppförts 2011 på Eric Ugglas plats. Den tidigare mycket välbevarade rutnätsplanen har därmed blivit påtagligt påverkad vilket även återverkar på helhetsintrycket av Villastaden.

*Slutet byggnadssätt i Villastadens äldre del. **Sirius 3** uppfördes 1883 i tidstypisk putsarkitektur.*

Ingår också i

Carlquist & Bergström 1991. *Skövde - Stadsplanering och bebyggelse 1760-1960*.

Bevarandeariktad detaljplan, delvis

Gällande skydd:

Bevarandeariktad detaljplan, delvis

Rekommendationer

Villastaden har en mycket stor betydelse för de stora kulturmiljökvaliteter som finns i Skövde stadskärna: Här finns en väl bibehållen karaktär från sent 1800-tal-1900 som är ytterst viktig att bevara och förstärka. Det gäller dels bebyggelsemiljön med gathus, gårdshus, förgårdar och kvarvarande gamla trädgårdar, dels rutnätsplanens gatunät och platsbildningar samt esplanadgator och andra alléer. Här måste särskilt framhållas Eric Ugglas plats och Drottninggatans esplanad. Villastadens esplanadgator och alléer kräver överhuvudtaget särskild uppmärksamhet. Den utpekade bebyggelsen bör underhållas med traditionella material och metoder som tar hänsyn till det kulturhistoriska värdet. Eventuell ny bebyggelse placeras med hänsyn till befintlig och ges en god utformning.

Bygget av det nya tingshuset 2011 på Eric Ugglas plats, har inneburit ett ingrepp i rutnätsplanen och den tidigare intakta upplevelsen av denna med dess axlar, siktlinjer och centralplacerade f.d. läroverk. Om man vill bevara såväl planens som Villastadens karaktär fortsättningsvis måste fler liknande ingrepp helt undvikas.

Åtgärder

För en del av området har tidigare upprättats en bevarandeariktad detaljplan. För att säkerställa det kulturhistoriska värdet bör kommunen undersöka behovet av att fortsätta arbetet med att upprätta en bevarandeariktad detaljplan enligt PBL. Den utpekade bebyggelsen är av sådant värde att den bör omfattas av Nya PBL 2 kap. 6§ 3:e st., 8 kap 17§ och 8 kap. 13§. En närmare dokumentation bör göras av den bebyggelse som uppmärksamats 2009-2011 för första gången.

Ingående enskilda objekt i miljön

Fornlämningar

Bebyggelse utvärderad i byggnadsinventering

Capella 1

Drottninggatan 13

Villa uppförd 1901-02, efter ritningar av arkitekt Frans Adolf Wahlström. Sjurumsvillan uppfördes som bostad åt byggmästaren P.J. Pettersson. En period var byggnaden representationsbyggnad åt Volvo Pentaverken, men fungerar sedan 1964 som lokal åt IOGT. Byggnaden är exteriört välbevarad sedan byggnadstiden, med undantag för att tornhuven togs bort 1945. Tegelfasader med mönstermurat formtegel vid takfoten samt målade putsdekorationer som band och ”anfangs- och slutstenar” vid fönstren. Taket är ett bandtäckt plåttak och fönstersnickerierna är brunmålade. Trädgården avgränsas mot gatan genom en häck.

Capella 1, Drottninggatan 3. Villa från 1898, ursprungligen uppförd för byggmästare P.J. Pettersson.

Castor 1, Villagatan 5. Exklusiv tegelvilla från 1898, numera inrymmande Odd Fellows lokaler.

Castor 3 Drottningstan 12 har sin tidstypiska panelarkitektur från 1893 fortfarande i behåll.

Castor 5 Storgatan 31 byggdes ursprungligen 1881, men byggdes om helt 1916-17, utformat i den tidens karaktäristiska villastil.

Castor 2 Drottninggatan 10, troligen byggd 1882, var det första stenhuset i Villastaden.

Castor 1

Villagatan 5

Exklusiv tegelvilla från 1898, ritad av arkitekter Hollander & Westerberg. Villan uppfördes åt kronofogde Abraham Wetterberg, som under lång tid även vice ordf. resp. ordf. i stadsfullmäktige. Enfamiljsvillan om 10-12 rum delades upp i flera lägenheter 1924, och har senare byggts om invändigt för Odd Fellow. Exteriört är byggnaden mycket välbevarad med sina tegelfasader med inslag av dekorativa element av kalksten samt osedvanligt rikt arbetade snickerier i anslutning till entrén.

Castor 2

Drottninggatan 10

Villa byggd troligen 1882, då staden sålde tomten till orgelbyggare Wickman. Arkitekt okänd, möjligen P.A. Pettersson. 1898 tillbyggdes en veranda mot söder. Villan var det första stenhuset i Villastaden, och har fortfarande slätputsade fasader och profilerade fönsteromfattningar. Takfallen täcks av tvåkupigt tegel. Mot gatan avgränsas trädgården genom ett trästaket.

Castor 3

Drottninggatan 12

Enfamiljsvilla från 1893 i tidstypisk panelarkitektur, uppförd åt fil. dr Herman Dahlström. Arkitekt okänd. Villan byggdes med sex rum och konto. Den har på 1980-talet fått en tillbyggnad mot trädgården. Trots att mycket av takets rika snickerier har avlägsnats, är byggnadens sena 1800-talskaraktär i behåll. Taket med tidstypiskt kraftiga taksprång är skivtäckt med plåt, och delar av takets snickerier återstår i gavelröstena. Panelarkitekturen representeras av fasspånpanel i nedre delar och locklistpanel i övre delar. Byggandens har en gedigen och relativt hög kalkstenssockel. Kalkstenen går igen i muren mot Drottninggatan.

Castor 4

Borgmästaregatan 8

Tegelvilla uppförd 1893 efter engelska förebilder åt arkitekt Magnus Steendorff, som troligen även ritat villan. Byggnadens speciella karaktär präglas av tegelfasaderna med dekorativa putsinslag samt det högresta skiffertaket med valmade gavelspetsar. 1902 utfördes en tillbyggnad mot öster. Byggnaden bevarar mycket av ursprunglig karaktär, trots mindre förändringar. Trädgården präglas av ymnig växtlighet.

Castor 5

Storgatan 31

Reveterad villa, ursprungligen uppförd som tvåfamiljsbostad 1881 åt A Lindström, men totalt omgestaltad 1916-17 efter arkitekt FA Neuendorfs ritningar. Huset var det första bostadshuset som uppfördes i Villastaden. I samband med om- och tillbyggnaden till enfamiljsvilla 1917, flyttades

huset något. Därefter har vissa förändringar skett och ett garage uppförts. Villans 1910-talskaraktär med spritputsade fasader och brutet tak är bibehållen. Under senare tid har taket täckts med glaserat tegel. Smidesgrind på grindstolpar av kalksten och häck mot gatan.

Castor 6

Villagatan 7

Hyreshus uppfört 1904 efter ritningar av arkitekt Frans Adolf Wahlström åt handlanden JG Karlberg. Stommen av tegel har slätputsad fasad. Utmärkande är trappgavlarna mot Villagatan och Storgatan. Mindre förenklingar har skett i fasadernas putsdekor, tornspira som förr krönte mittpartiet mot Villagatan, tagits bort. Tyvärr har byggnadens ursprungliga fönster ersatts med moderna fönster på 1980-talet.

Häggen 14

Skolgatan 22

Flerbostadshus uppfört 1929, efter ritningar av skövdearkitekten Vilhelm Andersson. Byggherre var J.R. Johansson. Det innehöll från början två- och trerumslägenheter, men blev senare delvis kontoriserat. Huset är ett bland flera i omgivningen som utfördes med tegelfasad. Den i mångt och mycket välbevarade exteriören bär drag av en stram 1920-talsklassicism, bl.a. med markerade hörnkedjor och taklist, framsidans keramiska medaljonger samt entréns tidstypiska kalkstensportal.

Häggen 16 *

Kungsgatan 19/ Richerts gata 2

Flerbostadshus som är vinkelbyggt mot sidogatan. Trevåningshuset ritades 1950 av Vilhelm Andersson och uppfördes 1953. Byggherre var Byggnads-AB Hallström & Nisses. Det har röd tegelfasad med profilerad taklist, samt ursprungliga entréer och takkupa. Vitputsade partier markerar trapphusen. Det goda helhetsintrycket av 1950-talets modernism består.

Häggen 20 Elimkyrkan

Badhusgatan 27/Kungsgatan 23

Byggherre till Elimkyrkan 1888-89 var Sällskapet Enighet genom plåtslagare F.O. Lundstedt. Arkitekt var Lars Kellman. Kyrkan invigdes i augusti 1889 och inrymde då en bönesal och tre mindre bostäder. Lokalerna har senare omdisponerats men baptistkyrkans nyrenässansfasader är mycket välbevarade sedan byggnadstiden. Fasaderna är av tegel, ornamentiken är utförd i gråvit slätputs. Tornet är tidstypiskt täckt av skivor i fjällteknik. Elimkyrkan har idag den mest välbevarade exteriören av de två amerikansk-inspirerade frikyrkotempel som byggdes på 1880-talet vid Kungsgatan. I likhet med Immanuelskyrkan från 1890-talet ger Elimkyrkan en återspeglning av de mycket stadsmässiga ambitioner som präglade det expansiva Skövde i sent 1800-tal.

Castor 6, Villagatan 7. Flerbostadshus uppfört 1904 efter ritningar av arkitekt Frans Adolf Wahlström åt handlanden J.G. Karlberg. Huset innehöll ursprungligen fem större lägenheter, bl.a. en lägenhet om sju rum, kök och andra biutrymmen som upptog ett helt våningsplan.

Häggen 14, Skolgatan 22. Flerbostadshus i rött tegel, uppfört 1929 efter ritningar av skövdearkitekten Vilhelm Andersson. 1920-talsexteriören är väl bibehållen.

Häggen 23, Skolgatan 20/Richerts gata 8. Kommunistergården är ursprungligen från ca 1825, alltså ett av Skövdes äldsta hus idag. Nuvarande exteriör präglas av en ombyggnad 1923, en karaktär som är välbevarad.

Nedan: **Häggen 20** Badhusgatan 27/Kungsgatan 2. Byggherre till Elimkyrkan 1888-89 var Sällskapet Enighet genom plåtslagare F.O. Lundstedt. Arkitekt var Lars Kellman. Elimkyrkan som är baptistkyrka har idag den mest välbevarade exteriören av de två amerikansk-inspirerade frikyrkotempel som byggdes på 1880-talet vid Kungsgatan.

Häggen 21, Kungsgatan 21. Affärs- och kontorshus från 1960 som fortfarande är ett mycket gott exempel på modernism från övergången 1950-60-tal.

Häggen 16, Kungsgatan 19/Richertsgatan 2. Flerbostadshus som uppfördes 1953 och i mångt och mycekt har en tidstypisk exteriör i behåll, t.ex. den röda tegelfasaden, det kontrasterande trapphuset i vit puts med spetsbågiga småfönster, samt entréernas glasade, lackade trädörrar.

Jupiter 1 Prinsgatan 1. Huset byggdes 1899-1900 i en tidstypisk lite stram putsarkitektur. Det inrymde då post och telegraf.

Jupiter 9, f.d. 3 Kungsgatan 1. 1878 byggdes huset som kan ha varit det första i den nya Villastaden.

Ovan: **Jupiter 2** Kungsgatan 3 byggdes 1878. Nedan: **Jupiter 9, f.d. 5** byggdes som flickskola (sedermera flickläroverk) 1880. Den tidstypiska panelarkitekturen är i stort välbevarad.

Ovan: **Jupiter 9 f.d. 4**, nedan: **Jupiter 9, f.d. 6**. Troligen var Lars Kellman arkitekt till båda dessa stora, representativa bostadshus som byggdes 1880 respektive 1884.

Jupiter 9 (F.d. 7) Borgmästaregården. Prinsgatan 5/Skolgatan 6. Före postmästaren Oscar Fredrik Gyllenram lät bygga denna ståtliga trävilla 1882, i en utpräglad villastil med fyra likvärdiga fasader.

Häggen 21 *

Kungsgatan 21 /Richerts gata 2

Västergötlands Köpmannaförbund lät 1960-61 bygga bostads- och affärshuset med Torsten Thorén som arkitekt. Huset bär tydlig prägel av det sena 1950-talets modernism bl.a. med röd tegelfasad och kopparlist. Övre våningar har nya fönster, men i bottenvåningen finns ursprungliga butiksfönster samt tidstypiskt entréparti i lackat trä och glas samt tak i kopparplåt. Byggnaden är ett gott exempel på det tidiga 1960-talets affärshus.

Häggen 23 *Skövde kommunistergård*

Skolgatan 20/Richerts gata 8

Komministerbostället i Skövde erhöll sitt nu befintliga bostadshus på Signhildstomten troligen ca 1825. Detta är därmed en av de äldsta befintliga byggnaderna i Skövde stad vid sidan av S:ta Helenakyrkan, rådhuset och Helénsgården. Timmerhuset har en sexdelad plan vilket jämte en del inredningsdetaljer röjer husets höga ålder. Nuvarande exteriör, med gulmålad fasspånpanel och fönster med hela glas, tillkom efter en ombyggnad 1923 med F.A. Neuendorf som arkitekt. Huset som från början låg där landsbygden började utanför stadsgränsen flyttades några meter i samband med ombyggnaden. Detta för att passa in i det rätvinkliga gatunätet från 1877. Delar av allén som kantade boställets gamla uppfartsväg finns ännu kvar på tingshustomten i grannkvarteret Rönnen.

Jupiter 1

Kungsg 5/Prinsg 1

- Kungsgatan 5:

Byggmästare P.J. Pettersson uppförde 1879 detta tvåvåningshus med vind som redan från början erhöll takkupor mot Kungsgatan. 1884 byggdes en gårdsflygel, ersatt 1990 med en nybyggnad. Samtidigt påbyggdes gathuset med en våning mot gårdssidan. Gatufasaden har en ny puts men bibehåller rusticeringar, profileringar och listverk som förut.

- Prinsgatan 1:

Trevånings bostadshus byggt 1899-1900 med byggmästare P.J. Pettersson som byggherre och F.A. Wahlström som arkitekt. Troligen var Post- och telegrafverket den verkliga byggherren, huset inreddes nämligen med postkontor och postsparbank i bottenvåningen och telegrafstation en trappa upp. Överst fanns en större bostadslägenhet. I samband med att post och telegraf flyttade över till kvarteret Gefion 1931 byggdes huset om för Odd Fellows räkning. En del av huset inrymde Hotell Vestergyllen. Efter en större ombyggnad 1989-90 användes huset för kontorsändamål. Trots förändringar som t.ex. nya fönster har exteriören fortfarande en karaktär av förra sekelskiftet, mycket beroende på att fasadens putsarkitektur finns i behåll.

Jupiter 2

Kungsgatan 3

Byggmästare P.J. Pettersson lät uppföra även detta hus som var ett av de första större husen i den nya stadsdelen 1878. Gathuset innehöll fyra större lägenheter, i gårdsflygeln fanns bl.a. tvätt- och bagarstuga. Bottenvåningens putsrustik återställdes 1984 i sitt gamla skick efter att under lång tid ha inrymt ett café. Den ursprungliga 1800-talskaraktären är i huvudsak väl bibehållen.

Jupiter 9 (F.d. 3)

Kungsgatan 1

1878 lät fotograf C.J. Malmberg uppföra detta hus, troligen det första som byggdes i den nya villastaden. Det snett avskurna hörnet var en företeelse som föreskrevs i 1874 års byggnadsstadga och som fick stort genomslag i svensk stadsbebyggelse under lång tid framöver. Malmbergs fotoateljé övertogs sedan av den kände Skövde-fotografen Ludvig Ericson. Ateljén fanns kvar till 1982 då huset byggdes om. Exteriören har i mångt och mycket kvar en ursprunglig karaktär. Fönstren är visserligen utbytta men putsfasaden med listverk och rusticeringar är väl bibehållen.

Jupiter 9 (F.d. 4)

Trädgårdsgatan 16

Troligen var Lars Kellman arkitekt till detta bostadshus med fyra trerumslägenheter som lokförare C.W. Dahlin lät uppföra 1880. Exteriören präglas fortfarande av 1880-talets tidstypiska putsfasad.

Jupiter 9 (F.d. 5) *F.d. Skövde Läroverk för flickor*

Trädgårdsgatan 18

Träbyggnaden i två våningar med vind uppfördes 1880 för den flickskola som inrättats 1875 men lidit brist på lämpliga lokaler. Huset som uppfördes på privat initiativ, av ett för ändamålet bildat bolag, men med bidrag från staden, innehöll åtta lärosalar och lärarinnebostäder. Huset är senare ombyggt invändigt. Exteriören med den tidstypiska stenhusimiterande panelarkitekturen är i mångt och mycket välbevarad.

Jupiter 9 (F.d. 6)

Skolgatan 4

Troligen var Lars Kellman arkitekt till denna stora, representativa villa som lokomotiveldare August Berg lät uppföra 1884. Frånsett bytta fönster är exteriören välbevarad även idag med den tidstypiska putsarkitekturen.

Jupiter 9 (F.d. 7) *Borgmästaregården*

Prinsgatan 5/Skolgatan 6

Förre postmästaren Oscar Fredrik Gyllenram lät bygga denna ståtliga trävilla 1882, i en utpräglad villastil med fyra likvärdiga fasader. Huset är den enda enfamiljsbostad som byggdes i kvarteret.

Orion 2 Drottninggatan 16 är uppfört 1902 och är fortfarande ett fint exempel på förra sekelskiftets stilpåverkan av fransk senrenässans och jugend.

Orion 7 Storgatan 35 byggdes 1905-06 och har i mångt och mycket jugendkaraktären i behåll.

Pollux 1 Vilagatan 1 uppfördes 1887 för borgmästare Hedenstierna. Exteriören är fortfarande välbevarad, trots en viss förenkling av putsdetaljer.

Nedan:

Orion 4, Drottninggatan 20/Storgatan 41, uppfördes 1904 och bildar jämte Eken 2 och Lejonet 1 en magnifik inramning till Vasaplan.

Huset innehöll från 1930-tal till 1960-tal Pensionat Borgmästaregården, uppkallat efter borgmästare Claës Rudolf Ekman som länge ägt villan. Efter att ha inrymt kurslokaler inreddes huset åter till bostäder 1982. Villan är ett av Skövdes ganska få exempel på det sena 1800-talets omsorgsfulla och detaljrika panelarkitektur. Exteriören är fortfarande väl bibehållen, idag med färgsättning i blekgult och ljusgrått. Den inramas av en större trädgård som förstärker det goda intrycket av 1880-talets villaarkitektur. Villans volym, utformning och läge vid gatukorsningen gör den till ett dominerande inslag i denna del av villastaden.

Jupiter 9 (F.d. 8)

Prinsgatan 3

Gelbgjutare Anders Pettersson lät 1879 uppföra den del av bostadshuset som ligger norr om körporten. År 1886 förlängdes huset mot söder efter ritningar av arkitekt F.A. Wahlström. Han gav huset dess panelarkitektur med rundbågefris under taklisten, pilastrar och fönsterbröstningar. Takkuporna tillkom när vinden inreddes, sannolikt 1952. Huset är senare renoverat.

Orion 1

Borgmästaregatan 5

Bostadshus i två våningar från 1899-1900, uppfört åt kommissionslantmätare Hilmer Oskar Lundin och ritat av arkitekt Frans Adolf Wahlström. Villan byggdes med en femrumslägenhet per våningsplan. Husets tegel-stomme är utvändigt putsad, och dess rika putsornamentik i nyrenässans är mycket välbevarad. De rikt dekorerade fasaderna, med hörnkedjor i putsrustik, profilerade våningsband och taklister, för tankarna snarare till 1880-talets arkitektur än till sekelskiftets. Huset omges av en trädgård med en låg häck mot gatan.

Orion 2

Drottninggatan 16

Tiorumsvilla uppförd 1902 åt Fredrik Ingemarsen, sedermera ombyggd till tvåfamiljsbostad. Arkitekt var Ernst Wahlander, men ritningarna upprättades efter skisser av stockholmsarkitekterna Ullrich & Hallquist. Huset är ett av stadens tidigaste exempel på jugendinfluerad arkitektur, men med inslag av fransk renässans. Tegelstommen är utvändigt spritputsad med rusticerade hörnkedjor, omfattningar och listverk. Exteriört är bostadshuset välbevarat, med undantag för södra fasaden, där flera ändringar skett. Trädgården med buskar och träd avgränsas mot gatan genom ett smidesstaket.

Orion 3

Drottninggatan 18

Villa i utpräglad jugendstil från 1904, uppförd åt Byggnads AB i Skövde. Ritningarna är osignerade, men förmodas vara upprättade av arkitekt

Lars Kellman. Fasaderna är spritputsade med slätputsade omfattningar och listverk. Exteriören karakteriseras dessutom av de tidstypiska fönstren, balkongen i smide samt den indragna entrén i en portik med ritsad dekor i puts. Trästaket mot gatan.

Orion 4

Drottninggatan 20, Storgatan 41

Flerbostadshus i tre våningar samt vind, uppfört 1904 efter arkitekt Lars Kellmans ritningar. Byggherre var, liksom på grannfastigheten Orion 3, Byggnads AB i Skövde. Huset är byggt i jugendstil med spritputsade fasader i gul kulör, medan bottenvåning och omfattningar, burspråk, hörnkedjor mm. är utförda i vit slätputs. Till byggnadens välbevarade karaktär bidrar de tidstypiska fönstren och balkongernas räcke i smide. Orion 4 vänder sig mot den samtida platsen Vasaplan, och bildar tillsammans med Byggnaderna på Eken 2 och Lejonet 7, en monumental inramning till platsen. Dessvärre har Vasaplan som platsbildning med åren blivit mer otydlig, genom olika nivåskillnader i gatunätet och tillhörande slänter och planteringar.

Orion 6

Storgatan 37

Bostadshus från 1901, uppfört åt smörjare GA Sellman. Arkitekt okänd, möjligen Frans Adolf Wahlström. Byggnaden, som är kvarterets enda trähus, har fasader i panelarkitektur med liggande fasspantpanel, profilerat listverk och dekorerade knutbrädor. Särskilt de påkostade överstyckena till övre våningens fönster, utmärker sig. Bortsett från fönster av modernt material är husets exteriör välbevarad. Trädgården avgränsas mot gatan genom en hög häck.

Orion 7

Storgatan 35

Slätputsat flerbostadshus från 1905-06, uppfört åt byggmästare Anders Petter Nyström efter ritningar av arkitekt Ernst Wahlander. Byggnadens detaljerade putsbehandling är välbevarad, och ger tillsammans med bl.a. fönsterutformning, balkongräcken av smide och falsade plåttak byggnaden dess jugendkaraktär. Med fastigheten Orion 7 avslutades exploateringen av de fyra kvarteren i Villastaden. Byggnaden ligger indragen på tomten och avgränsas från gatan genom ett smidesstaket.

Orion 8, 9

Storgatan 39A, 39B

Dubbelvilla uppförd 1904 åt Byggnads AB i Skövde. Ritningarna är osignerade, men är förmodligen upprättade av arkitekt Lars Kellman, som även ritat grannfastigheten Orion 4 åt samma byggherre. Huset är ett intressant exempel på en ovanlig byggnadstyp med två sammanbyggda vil-

***Pollux 5** uppfördes 1885 och oavsett små moderniseringar på 1920-talet är 1880-talskaraktären mycket välbevarad.*

***Pollux 6** från 1888-89 var det första hyreshuset i Villastaden. 1880-talets rikhaltiga putsarkitektur är väl bibehållen som helhet, trots en viss förenkling av fasaddetaljer.*

***Sirius 4** från 1884 byggdes om 1929 för att inrymma Tredje arméfördelningens stabsexpedition. Då tillkom även tornets stora krona.*

***Rönne 9** Immanuelskyrkan från 1897 är senare om- och tillbyggd, men kvar en helhet av 1890-talets amerikanskt inspirerade frikyrkotempel.*

lor med skiljande brandmur. Byggnaden är uppförd i jugendstil med spritputsade fasder med släta partier och dekorationer. Jugendaraktären förstärks av balkonger i smide och tidstypiska fönster i den del av huset som ligger på Orion 9. Mot gatan en häck och en rad med hamlade träd.

Pollux 1 Hedenstiernska villan

Villagatan 1

Villa uppförd 1887 åt borgmästare Ernst RW Hedenstierna. Arkitekt okänd. Ursprungligen innehöll villan en bostad om tio rum och kök, men byggdes om till två lägenheter 1935, och har utöver bostad även använts som kontor, på senare år enbart som en bostad.. De putsade fasadernas dekor är något förenklad, liksom takets utsmyckningar och taktäckningsmaterial, men för övrigt är villans exteriör relativt välbevarad. Bl.a. märks byggherrens vapensköld, en kanon och fyra granater, omgivna av festonger, i villans gavelfält mot Villagatan. Villan ligger indragen från gatan bakom en gräsbevuxen förgård, som avgränsas mot gatan genom ett enkelt smidesstaket.

Pollux 2

Prinsgatan 10

Flerbostadsvilla från 1897, uppförd efter arkitekt Frans Adolf Wahlströms ritningar åt inspektör P Rydén. Huset innehöll ursprungligen tre lägenheter i olika storlekar. Byggnadens tegelstomme är utvändigt slätputsad i nyrenässansstil, här representerat av en rik putsornamentik, främst i anslutning till taklist och fönster. Villans exteriör är i väsentliga drag oförändrad sedan byggnadstiden, endast ett vindfång har tillkommit på norra gaveln. Bostadshuset är i likhet med Pollux 1 indraget på tomten bakom en förgård. Mot gatan en häck.

Pollux 3

Prinsgatan 12, Borgmästaregatan 2

Slätputsad villa uppförd 1897 åt Karl Fritz Alfred Zettergren. Arkitekt okänd. Villans putsornamentik är relativt återhållsam, och begränsas till vita fönsteromfattningar och våningsband på de i övrigt rosafärgade fasaderna. I mitten av 1960-talet utfördes en del ut- och invändiga förändringar, bl.a. i samband med att bostadshuset byggdes om till läkarmottagning och förskola. På 1980-talet återfick byggnaden sin ursprungliga funktion, och bostadshuset kompletterades med ett garage. Ett stort antal fönster har ersatts av nya i moderna material. Villan omges av gräsmattor och tomten avgränsas mot gatan genom ett trästaket.

Pollux 5

Drottninggatan 9

Flerbostadsvilla uppförd 1885 åt orgelbyggare Adolf Ahlstrand. Arkitekt okänd, troligen Frans Adolf Wahlström. Villans slätputsade tegelstomme vilar på en hög rusticerad källarvång. De blekgula

fasadernas putsdekor är sparsam och koncentrerad till fönsteromfattningar och våningslister. Mindre förändringar utfördes på 1920-talet, för övrigt är villan i det närmaste oförändrad sedan byggnadstiden. Renovering och restaurering pågår sedan en tid, bl.a. har skorstenar och det utskjutande taket över verandan mot gatan återfått sitt ursprungliga utseende. Bakom villan, som ligger vid gatan, finns en trädgård och ett samtida uthus. Till villan hör ett samtida stall med selkammare.

Pollux 6

Villagatan 3

Hyreshus från 1888-89. Byggherre JA Skoglund. Arkitekt okänd, möjligen Lars Kellman. Bostadshuset är det första hyreshuset i Villastaden, och inrymde ursprungligen sex lägenheter. Den rikhaltiga putsornamentiken, i form av rusticerad bottenvåning, joniska pilastrar, fönsteröverstycken, våningslister och festonger, är typisk för 1880-talet. Trots senare tidars utslätning av putsdekoren, är exteriören ännu ovanligt oförvanskad. Gården är huvudsakligen grusbelagd.

Rönne 8 F.d. Tingshuset

Skolgatan 18

När Skövde nya tingshus invigdes 1938 upphörde de tidigare tingsplatserna Vårsås (för Kåkindes härad) och Stenstorp (för Gudhems härad). Tingshuset byggdes 1936-38 med Gotthard Ålander som arkitekt. Det omfattar dels en kontorsdel i tre våningar, dels en vinkelställd tingssal. Exteriören har en stram tidstypisk utformning som är välbevarad, med fasader i rött tegel, fönsteromfattningar i svart natursten och portaler av huggen sten innefattade i marmor. Tingssalen fick konstnärlig utsmyckning av Arvid Jorm. En klocka uppsattes vid entrén 1967. Tingshuset byggdes på platsen för komministergårdens rivna flygelbyggnader. Träden i parken öster om byggnaden ingick tidigare i allén längs uppfartsvägen till komministergården. Ett nytt tingshus har uppförts på annan plats i Villastaden 2011.

Rönne 9 Immanuelskyrkan

Kungsgatan 17/Richerts gata 1

År 1897 lät Skövde Missionsförsamling uppföra Immanuelskyrkan efter ritningar av arkitekt Frans Adolf Wahlström. Immanuelskyrkan hör, jämte den samtida Missionskyrkan i Tidaholm (av trä), till de stora frikyrkotemplen i Skaraborg från tiden runt förra sekelskiftet, båda utformade efter amerikanska förebilder. De skiljer sig markant från de enklare missionshus i trä som var mycket vanliga vid den tiden. Immanuelskyrkan utformades som en "miniätyrkatedral" i rött tegel och kalksten. Rosettfönstret på nordfasaden och de båda koppartäckta tornen betonar kyrkoarkitekturen.

Sirius 1 är uppfört i två etapper, dels 1886 och dels 1903. Trots vissa förändringar i sen tid dominerar fortfarande 1880-talets rika putsarkitektur.

Åren 1956-57 utfördes en större tillbyggnad mot nordost efter ritningar av arkitektfirman Olofsson & Andersson, också då med tegelfasader. Senast 1987 omorienterades hela kyrkobyggnaden vid en större ombyggnad. Den ursprungliga entrén mot Kungsgatan byggdes då igen. I likhet med Elimkyrkan från 1880-talet ger Immanuelskyrkan en återspeglning av de mycket stadsmässiga ambitioner som präglade det expansiva Skövde i sent 1800-tal. De monumentala kyrkobyggnaderna markerar tydligt i stadsbilden att Kungsgatan var en ny huvudgata och den nya Villastadens fasad mot den gamla staden.

Saturnus 3

Drottninggatan 6/Skolgatan 6

Detta stora borgerliga hyreshus byggdes i två etapper. 1886 lät byggmästare C.A. Johansson uppföra hörnpartiet och delen längs Drottninggatan som då inrymde fem- och sexrumslägenheter. Möjligen var Lars Kellman arkitekten bakom huset. 1901 byggdes resterande del med tretrumslägenheter, med F.A. Wahlström som arkitekt, exteriören anpassades helt efter en äldre husdelen. 1953 inreddes vinden mot Skolgatan och nya takkupor tillkom. 1987-88 renoverades huset både in- och utvändigt. Exteriören bibehåller 1880-talets tidstypiska och mycket stadsmässiga putsarkitektur i nyrenässans.

Saturnus 3 är uppfört i två etapper, dels 1886 och dels 1903. Trots vissa förändringar i sen tid dominerar fortfarande 1880-talets rika putsarkitektur.

Saturnus 4

Skolgatan 14

1902 lät byggmästare C.A. Johansson uppföra detta stora borgerliga hyreshus som då inrymde fyra- och femrumslägenheter. Sannolikt var Lars Kellman husets arkitekt. I Skövdes stadsbild är huset en intressant särpling med en exklusiv och för svenska förhållanden ovanlig fasadbehandling. Det omväxlande nyttjandet av spritputs och maskinslaget tegel är en sällsynt kombination och i Skövde finns ingen annan motsvarighet till detta. Exteriören har en rikedom på material och detaljer som är karaktäristisk för förra sekelskiftet liksom den fantasifulla takutformningen med gavlar, torn och flöjlar. Fönstrens ursprungliga spröjsning har senare förenklats något. Vinden inreddes 1942 och takkuporna har i sen tid försetts med helt ny fönstertyp. Trots detta är husets ursprungliga jugendkaraktär fortfarande välbevarad. Huset fasadenoverades 1987 och har en tidsriktig färgsättning i mättat gult och grått i kontrast mot det röda teglet.

Sirius 1

Kungsgatan 7

Byggherren murare F. Jonson lät uppföra bostads-huset 1879-80, möjligen var byggmästare P.J. Petersson arkitekt. Jonson avsåg att först uppföra den östra delen av huset och sedan, "efter ett par år", när ett befintligt äldre hus rivits, bygga den resterande husdelen. Det är oklart om så skedde, men förfarandet att bygga ett hus i två etapper förekom i Skövde på 1870- och 80-talen. 1962 togs skyltfönster upp mot Kungsgatan. En "fasadhyvling" 1965 lämnade inte mycket kvar av husets ursprungligen elegant utformade nyrenässansfasader. Gårdssidan är renoverad i sen tid.

Sirius 3

Skolgatan 8/Prinsgatan 6

Byggherre till detta hyreshus 1883 var byggmästare L.G. Dahlström. Huset har en karaktäristisk 1880-talsexteriör med profilerade väningslister

samt rikt arbetad taklist och listverk kring fönstren. Två balkonger med smidesräcken uppsattes 1908 i gathörnet. Gamla fönster i de nedre våningarna. Takkupor tillkom när vinden inreddes 1986. Till fastigheten hör ett putsat gårdshus i två våningar, uppfört 1884 men 1925 ombyggt till garage/tvättstuga, senare inrymmande garage och bostad.

Sirius 4

Skolgatan 10/Drottninggatan 5

Byggherren murare Axel Lindström lät uppföra detta stora borgerliga hyreshus 1884, eventuellt med F.A. Wahlström som arkitekt. På 1910-talet övertogs huset av Tredje arméfördelningens stabsexpedition. Det ombyggdes 1929 med Erik Josephson som arkitekt, varvid fasadernas rikliga putsarkitektur förenklades starkt. Hörntornet som är ett av de tidigast byggda i staden ändrades något, omtäcktes med kopparplåt och försågs med den stora kronan överst. Huset har senare åter ombyggt till bostäder och fick då takkupor. Gulputsat gårdshus i två våningar från sent 1800-tidigt 1900-tal.

Sirius 5

Drottninggatan 3

Artillerifyrverkare Adolf Rickard Törner lät bygga detta hyreshus med sex femrumslägenheter år 1882. 1966 byggdes det om till kontor för Militärbefälsstaben. 1969 sattes ny typ av fönster in. 1880-talets tidstypiska putsornamentik i rik relief är i huvudsak intakt. Det blev åter bostäder på 1990-talet. Det södra av de två gårdshusen bygg-

des 1888 som stall och har senare inrymt snickeri och skrädderi. Välbevarad ursprunglig fasad med spontad panel/locklistpanel från sent 1800-tal ca. Från samma tid är ytterligare ett välbevarat litet gårdshus med panelfasad och småspröjsade fönster, en f.d. tvättstuga.

Sirius 6

Kungsgatan 9

Byggmästare Frans Jonson lät bygga detta ståtliga hyreshus 1882. Huset bibehåller fortfarande i mångt och mycket en rikt utformad 1880-talsexteriör. Fönster och butiksdörrar har dock bytts ut på senare år. Ett magnifikt trapphus är från byggnadstiden, bl.a. med dekorationsmåleri, även om huset i övrigt förändrats interiört. Till fastigheten hör även en monumental gårdsentré i mönstermurat tegel samt två gårdshus i tegel. Sammantaget är Sirius 6 en av de bäst bibehållna äldre gårdsmiljöerna i stadsdelen.

Skövde 4:327 Gamla läroverket/Eric Ugglas skola

Eric Ugglas plats

Skolbyggnad uppförd 1875-77 åt Skövde stad efter ritningar av arkitekt Emil Viktor Langlet. Stadsfullmäktige beslutade 1873 att uppföra ett nytt läroverkshus, för att ersätta det dåvarande skolhuset vid torget. Det nya läroverket uppfördes i återhållsam nyrenässans med slätputsade fasader. Gavlarna försågs med porträttmedaljonger förstäl- lande historiska personer med anknytning till Västergötland, modellerade av bildhuggare Frithiof Kjellberg. Utbyggnaden som inrymmer samlings-

Saturnus 4. 1902 lät byggmästare C.A. Johansson uppföra detta stora borgerliga hyreshus som då inrymde fyra- och femrumslägenheter. Sannolikt var Lars Kellman husets arkitekt.

Skövde 4:327 Eric Ugglas skola, f.d. Gamla läroverket uppfördes 1875-77.

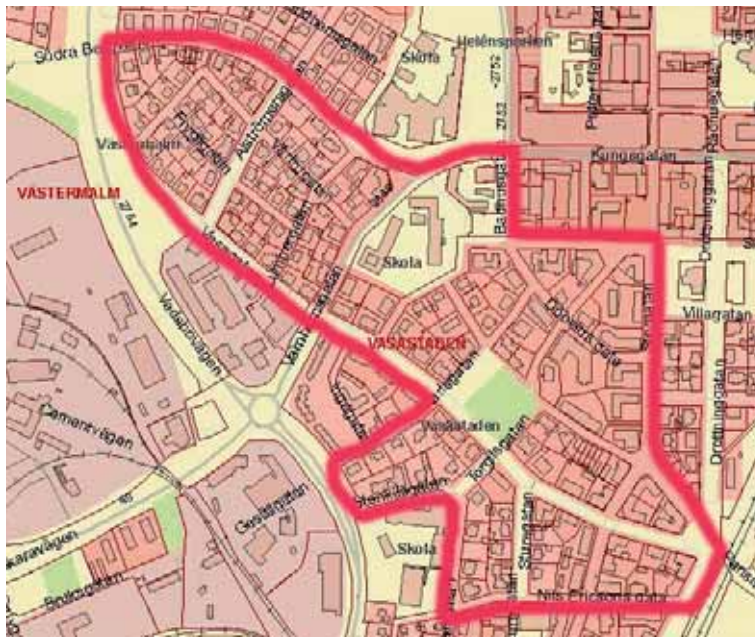
sal mm tillkom efter 1900. År 1909 inreddes nya lärosalar på vinden, varvid det ursprungligen valmade taket byggdes om till ett vanligt sadeltak. Sedan det nya läroverket i kv Poppeln invigdes 1930 har byggnaden fungerat som bl.a. skola, konsthall, bibliotek, musikskola och länsteater. Idag inrymmer byggnaden, efter en omfattande ombyggnad, Göteborgsoperans Skövdescen. Interiören har förändrats starkt i samband med teaterfunktionen. Den f.d. skolbyggnaden omges av en park, och framför byggnaden utbreder sig Eric Ugglas plats, som är mycket viktig för upplevelsen av Eric Ugglas skola och utgör en värdefull platsbildning i denna del av Villastaden.

Övriga inrapporterade kulturlämningar:

Skövde 109:1 Fyndplats för guldten, påträffad vid grävning för avloppsledning i Vasagatan 1923.

Sirius 6 Kungsgatan 9. Byggmästare Frans Jonson lät bygga detta ståtliga hyreshus 1882 (bilden närmast ovanför till vänster). Gårdsmiljön är välbevarad med monumental entré i mönstermurning och två gårdshus i rött tegel från 1890-talet (bilden nedan).

3. 1903 års stadsplan med Vasastaden och Västermalm

Motiv och uttryck för miljön

I likhet med Villastaden är detta en av Skövdes allra främsta karaktärsmiljöer, dessutom en av Skövdes mest identitetsbärande kulturmiljöer med sin förnämliga, mycket stadsmässiga stadsplan med de gröna esplanadgatorna och den ståtliga välbevarade stenstadsbebyggelsen från tidigt 1900-tal. Ur kulturhistorisk synpunkt är den av största vikt för Skövde. Kulturmiljön är även av mycket stort regionhistoriskt intresse genom dess konsekventa och välbevarade utformning samt att den mycket tydligt återpeglar Skövdes starka förankring som järnvägsstad och stor regementsstad.

Kulturmiljön karaktäriseras av den Hallmanska stadsplanen från 1903 med gatunät, huvudgator som esplanader, små platsbildningar, flera trädkantade sidogator, ofta stora tomter med friliggande stora flerbostadsvillor och enstaka privatvillor i 1 1/2-3 våningar med välbevarade, tidstypiska exteriörer från 1910-30. Monumental husgrupp med institutionsbyggnader och hyreshus i tegel från 1930-tal. Här framgår fortfarande tydligt att detta var de två mest fashionabla stadsdelarna i Skövde under 1900-talets första del.

Beskrivning

Kring 1900 fanns behov av en ny stadsplan för den växande staden. Rutnätsplanen från 1877 ansågs otidsenlig och passade inte för de höglänta partierna söder om staden. En ny stadsplan togs fram av arkitekten Per-Olof Hallman och fastställdes 1903. Det blev en

plan i tiden, inspirerad av de medeltida städernas skala och formvariation. I och med anpassningen till terrängen kunde man ge intryck av en mer omväxlande och organiskt framvuxen stadsplan. Hallman arbetade fram stadsplaner i flera svenska städer i tidigt 1900-tal. Skövdes plan som tillkom redan 1901 var ett tidigt exempel.

Till skillnad från många andra orter kom den nya planen att bli verklighet i Skövde. Detta skedde omgående i Vasastaden och något senare på Västermalm. Både Vasastaden och Västermalm byggdes till

väsentliga delar upp efter Hallmans plan. Den ursprungliga bebyggelsen är till mycket stor del väl bevarad. Exempel på områden som bär särskilt stark prägel av Hallmanplanen är Vasagatan, Torgilsgatan och Skaraborgsgatan i Vasastaden och Alströmersgatan på Västermalm.

Den i stort sett intakta Hallmanplanen och den i huvudsak välbevarade bebyggelsen, som i tid tillkommit i nära sammanhang med planen, ger Vasastaden och Västermalm en helt egen karaktär i Skövde. Området ger, med sina esplanader, små platsbildningar och borgerlig stenstadsbebyggelse, ett storstadsmässigt intryck som förmedlar en upplevelse av att Skövde är en betydligt större stad än vad den verkligen är. Det intrycket ligger helt i linje med de mycket stadsmässiga ambitioner som fanns i den expansiva regements- och industristaden Skövde vid början av 1900-talet. I ett vidare perspektiv speglar området med sitt luftiga, terränganpassade gatunät och välbevarad tidstypisk bebyggelse, på ett åskådligt sätt stadsplane- och boendeideal under 1900-talets förra del.

Rekommendationer

Se närmiljöbeskrivning nedan

Åtgärder

Se närmiljöbeskrivning nedan

Ingående enskilda objekt i miljön

Se närmiljöbeskrivning nedan

3.1. Närmiljö Vasastaden

Motiv och uttryck för miljön

I likhet med Västermalm är Vasastaden en av Skövdes mest uttrycksfulla och genuina karaktärsmiljöer, bl.a. är de gröna esplanadgatorna ett signum för Skövde. Kulturmiljön är mycket starkt förankrad i Skövdes expansion som järnvägs- och regementsstad och av största betydelse för Skövde ur kulturhistorisk synpunkt. Hallmanplanen i Vasastaden/Västermalm är dessutom idag ett av regionens mest genuint bibehållna exempel på stadsplanering och representativ stenstadsbebyggelse från det tidiga 1900-talet. Kulturmiljön har således mycket höga kulturvärden.

Kulturmiljön karaktäriseras av: Den Hallmanska stadsplanen från 1903 med gatunät, esplanader, trädkantade sidogator, Vasaplans platsbildning, Vasakullens park, ofta stora tomter med friliggande stora välbevarade tidstypiska flerbostadsvillor och enstaka privatvillor i 11/2-3 våningar från 1910-30. Även friliggande hyreshus i två-tre våningar bl.a. funkishus i rött tegel. Åtskillig välbevarad putsarkitektur från 1900-talets början. Monumental och representativt utformad husgrupp med läroverk, villor och hyreshus i tegel från 1930-tal. Den mest fashionabla stadsdelen i Skövde under 1900-talets första del.

Beskrivning

Vasastaden började bebyggas omgående efter Per-Olof Hallmans stadsplan från 1903. Vasastaden, kom att bli en Skövdes mest fashionabla stadsdel under årtionden framöver. Här uppförs en borgerlig flerbostadsbebyggelse samt några stora privatvillor från 1900-20-tal. Stadsdelen kännetecknas framför allt av den

terränganpassade Hallmanplanen med esplanadgator och ofta lite böjda, ibland trädkantade sidogator. Vid sidan av villabetonade stora bostadshus på stora tomter med trädgårdar finns tomter med tydligare prägel av hyreshus.

Huvudgatan Vasagatan började bebyggas direkt efter stadsplanens fastställelse. Terrängen höjer sig upp mot den centralt belägna parkanläggningen Vasakullen och upp mot läroverket i nordväst. Den tidigaste bebyggelsen vid Vasagatan var ett par stora och mycket påkostade privatvillor, båda byggda

av höga militärer. Vasastaden har särskilt stark förankring i den nya regementsstaden Skövde. I många fall byggdes de nya husen av officerare vid de nya regementen som etablerades i staden vid 1900-talets början öster om järnvägen.

Vasagatan är anlagd som en esplanad med skilda körbanor och trädkantad promenadväg i mitten. Vid Vasaplan sammanstrålar den med Drottninggatan och Storgatan från Villastaden i nordost. Där byggdes redan 1905 några stora hyreshus i tidstypisk jugendstil som markerar platsens betydelse. Den ståtliga bebyggelsen vid Vasaplan visar på att ambitioner fanns att etablera en liten men central platsbildning, som även öppnar upp mot järnvägen och regementenas samtida militära etablissemang från 1910-talet i öster.

Vid Vasakullen byggs också omkring 1905 några tidstypiska stora jugendhus. Där finns också ett intressant exempel på ett tidigt bygge i lättbetong från 1920-talet. Även Torgilsgatan kantas av exklusiva bostadshus i villastil, varav flera byggdes som enfamiljsvillor. Även Sturegatan anlades som en esplanad, men kom att bebyggas med hus med en något enklare karaktär.

Vasastadens kärnområde kom att få en tidsmässigt enhetlig och sammanhållen bebyggelsemiljö vad gäller stadsplan och arkitektur. Dessa byggnader finns i regel kvar 2009 och bebyggelsen är därför starkt förankrad i områdets stadsplan och tillkomst. Husen ger sammantagna en mycket god bild av den tidens variationsrika stilyttringar i borgerlig stenstads- och villabebyggelse.

Vid sidan av det område som byggdes ut framför allt kring 1910 tillkom på 1930-talet

Kamelen 3 vid hörnet av esplanaderna Torgilsgatan och Vasagatan byggdes 1911-1912.

en grupp med enhetligt utformade byggnader, huvudsakligen samlade kring Wennerbergs gata. Det fick prägel av institutions- och borgerligt bostadsområde och domineras av det nya läroverk som uppfördes på Vårfruplatsen 1930. Läroverket byggdes med fasader i rött tegel och de stora tegelvolymerna kom under det närmaste årtiondet att få ett stort inflytande på den närmaste omgivningen. I läroverkets närhet byggdes på 1930-talet ett flertal villor och hyreshus med rött fasadtegel, detta under en period där annars ljusa färger dominerade byggandet.

Det är främst i utkanterna av Vasastaden som några byggnader blivit ersatta eller starkt fasadförändrade under 1900-talets senare del. Övriga hus har oftast inte förändrats lika mycket. Det är dock ganska vanligt med fönsterbyten där andra typer av fönster än de ursprungliga används, vilket påverkar husens karaktär.

Fortfarande finns emellertid flera fastigheter där bebyggelsen är mycket litet förändrad eller så gott som helt har kvar en ursprunglig utformning, t.ex. Apeln 3 och Apeln 4, Asken 3, Eken 2, Granen 1 och Lejonet 1, funkisvillan på Bocken 6 samt 1940-talsmiljön med Eken 1 och Eken 3. Esplananderna Vasagatan och Sturegatan samt (delvis) Torgilsgatan är särskilt viktiga gatuvyer att slå vakt om. Vasaplans karaktär av en monumental om än liten centralplats består i stora drag, men har nagats i kanten vid bygget av en planfri korsning vid järnvägen.

Viktigt att framhålla är att området inte har helt skarpa gränser, främst i nordost och nordväst och i viss mån i söder är det mer flytande. Exempelvis är den angränsande Villastadens yngsta del från 1900-talets början, i nordost, med de ståtliga sekelskiftesvillorna i kvarter-

ren Orion och Capella, en mycket medvetet gestaltad entré till Vasaplan. De hör upplevelsemässigt samman med Vasaplan. I nordväst ansluter den monumentala 1930-talsmiljön kring läroverket i Vasastaden till 1920-30-talsmiljön kring Tingshuset i Villastadens utkant vid Skolgatan.

Ingår också i

Carlquist & Bergström 1991. *Skövde - Stadsplanering och bebyggelse 1760-1960*.

Bevarandeariktad detaljplan

Gällande skydd

Bevarandeariktad detaljplan

Rekommendationer

Vasastaden har en mycket stor betydelse för de stora kulturmiljökväligheter som finns i Skövde stadskärna. Här finns en väl bibehållen karaktär från tidigt 1900-tal som är mycket viktig att bevara och förtydliga. Det gäller såväl bebyggelsemiljön som Hallmanplanen med dess tomtstrukturer, gatunät och platsbildningar samt esplanadgator och andra trädplanteringar. Samma gäller Vasakullens parkanläggning. Vasastadens esplanadgator och alléer kräver överhuvudtaget särskild uppmärksamhet. Särskilt viktiga gatuvyer att slå vakt om är Vasagatan och Torgilsgatan samt även Sturegatan och Skaraborgsgatan. Den utpekade bebyggelsen bör underhållas med traditionella material och metoder som tar hänsyn till det kulturhistoriska värdet.

Eken 2 från 1905-06 vid Drottninggatans esplanad.

Eventuell ny bebyggelse placeras med stor hänsyn till befintlig och ges en god utformning.

Åtgärder

För en del av området finns en bevarandeariktad detaljplan. För att säkerställa det kulturhistoriska värdet bör kommunen undersöka behovet av att fortsätta arbetet med att upprätta en bevarandeariktad detaljplan enligt PBL. En närmare dokumentation bör göras av den bebyggelse som uppmärksammats 2009-2011 för första gången. Den utpekade bebyggelsen är av sådant värde att den bör omfattas av Nya PBL 2 kap. 6§ 3:e st., 8 kap 17§ och 8 kap. 13§.

Ingående enskilda objekt i miljön

Fornlämningar

Bebyggelse utvärderad i byggnadsinventering

Apeln 3

Lennart Thorstenssons gata 10

Hyreshus i tre våningar från 1906-07, uppfört efter ritningar av arkitekt Lars Kellman åt fanjunkare August Ericsson. De ljusbruna fasaderna är spritputsade med slätputsade partier, såsom hörn, fönsteromfattningar mm. Det originella trapphus-tornet är i det närmaste fristående. De brunmålade fönstren med tidstypisk utformning och balkonger av smide förstärker byggnadens jugendkaraktär. Tillsammans med grannhuset på Apeln 4 utgör byggnaden en ansats till sluten stadsbebyggelse i denna del av Vasastaden. En häck omgärdar gården mot gatorna.

Apeln 4

Lennart Thorstenssons gata 12

Hyreshus i utpräglad jugendstil uppfört 1907-08 efter ritningar av arkitekt Lars Kellman. Byggherre var troligen byggmästare KA Johansson. Det välbevarade huset är uppfört i tre våningar och en vindsvåning på en gedigen källarvåning av kalksten. Bottenvåningen är dekorerad med ett parti gulbrunt förbländertegel, för övrigt är fasaderna slätputsade och avfärgade i blekgul kulör. Engelskt röda fönster med karaktäristisk spröjsad överluft och balkonger i svart smide. Apeln 4 bildar tillsammans med garanhuset på Apeln 3 ett parti med sluten kvartersbebyggelse.

Apeln 7

Karlskatan 3

Byggnaden uppfördes ursprungligen som enfamiljsvilla, "Villa Högberga", 1907. Arkitekt till villan var Gustaf Elliot och byggherre var greve Karl Erik Cronehielm. Bostaden planerades med tio rum och kök samt jungfrukammare och olika ekonomiutrymmen. De gulbeiga fasaderna är spritputsade med slätputsade inslag, t.ex. i form av fönsteromfattningar samt listverk i gavelröstena som imiterar korsvirke. Närmast kalkstenssocken ett parti av gulbrunt tegel. Byggnadens funktion har förändrats med åren, men bevarar ännu sin ursprungliga karaktär.

Asken1

Skolgatan 17

Efter ritningar av arkitekt K Martin Westerberg vid Svenska kyrkans Diakonistyrelse uppfördes byggnaden 1924-25 som församlingshem åt Skövde pastorat. Församlingshemmet uppfördes i nationalromantisk "herrgårdsstil" med en huvudbyggnad och två tillbyggda flyglar. Samtliga byggnadskroppar har vita slätputsade fasader. Vid Vasakullen med de välbevarade Apeln 3 och 4 från 1900-talets början.

der med kontrasterande hörnkedjor och socklar av kalksten. De bruta taken med valmade gavelspetsar täcks av enkupigt tegel, och huvudbyggnadens tak kröns av ett torn klätt med kopparplåt. Mot väster gjordes en modern tillbyggnad 1978, och numera används byggnaden av Katolska kyrkan.

Asken 2

Skolgatan 15, Torgilsgatan 2

Hyreshus i tre våningar från 1929, uppfört åt byggmästare Oscar Johansson. Arkitekt till byggnaden var Skövdefirman FA Neuendorf & Son. Hyreshuset är uppfört i stram nyklassisk stil med fasader av rödbrunt tegel, som delvis är mönstermurat. Byggnaden vilar på en hög kalkstenssockel. Huvudfasaden pryds med joniska kolossalpilastrar och även övriga fasader har dekorativa portaler, allt utfört i huggen kalksten. Under senare år har fönster och ytterdörrar ersatts med nya i moderna material.

Asken 3

Torgilsgatan 4

Villa uppförd 1906-07 efter ritningar av arkitekt FA Neuendorf åt stadsfiskal Johan Björck. Villan har slätputsade fasader med rusticerade hörnkedjor i bottenvåningen och är avfärgad i vit kulör. Övervåningen är indragen i en exklusiv stil som för tankarna till amerikanska förebilder. Fönstren är grönmålade och i ursprungligt skick vad gäller bottenvåningen, medan övervåningens fönster ersatts med ospröjsade fönster, troligen vid 1900-talets mitt. Utöver övervåningens utbytta fönster är villan mycket lite förändrad sedan byggnadstiden. Trädgården avgränsas mot gatan av en häck.

Björken 2

Lennart Thorstensons gata 7

Bostadshus, ursprungligen uppfört som stall 1905-06. Byggnadens arkitekt var Ernst Wahlander och byggherre var löjtnant Richard Bäckström. Stallet på Björken 2 hörde vid byggnadstiden samman med Bäckströms villa på Björken 10. År 1913 byggdes stallet om till villa för arkitekten Frans Albert Neuendorf, utan att exteriören ändrades nämnvärt, och har sedan dess fungerat som bostad. Fasaderna är slätputsade i gul kulör med korsvirkesimiterande dekor i form av vitmålade bräder. Mot gatan ett vitmålrat trästaket.

Björken 5

Skaraborgsgatan 2

Hyreshus i tre våningar uppfört 1914-15 efter ritningar av arkitekt Ernst Wahlander. Byggherre var byggmästare Ernst J Nyström. Byggnaden är uppförd i nationalromantisk stil med bostadsvåningarnas fasader mönstermurade med rödbrunt tegel på en hög källarvåning klädd med kalksten. Vid takfoten och på burspråken finns putsade partier och skrafferade kalkmålningar, även detta karak-

Asken 3 Torgilsgatan 4 från 1905-06.

täristiskt för tidens nationalromantiska strömningar. Byggnaden är en av få representanter för nationalromantisk tegelarkitektur i Skövde, men tyvärr har de ursprungliga fönstren ersatts med nya i modernt material.

Björken 6

Skaraborgsgatan 4

Hyreshus från 1910-11, uppfört åt byggmästare FB Winberg efter arkitekt FA Neuendorfs ritningar. Husets bostadsvåningar har bruna fasader av omväxlande slät- och spritputs, medan källarvåningen är utförd av kalksten. Den översta bostadsvåningen avtecknar sig i fasaderna genom frontespiser och takkupor. De två nedre bostadsvåningarna har slätputsade fönsteromfattningar och entrépartiet mot Skaraborgsgatan förefaller vara oförändrat. Däremot har byggnadens ursprungliga fönster ersatts med nya.

Björken 10

Vasagatan 14

”Villa Bäckström”, ritad av arkitekt Ludvig Peterson och uppförd 1904 åt löjtnant Richard Bäckström. Villan planerades med en rikt differentierad planlösning med 10-12 rum för särskilda funktioner. Byggnadens slätputsade fasader var ursprungligen dekorerade med bl.a. rusticerade hörnkedjor och putsade festonger. Efter det att Skövde stad köpte fastigheten 1944 och byggde om den försvann delar av fasaddekoren samt en stor frontespis. Den rikt dekorerade entrén mot sydost är ännu bevarad. Taket är bandtäckt med svart plåt.

Björken 2 Lennart Torstenssons gata 7 byggdes som stall 1905-06, men byggdes om till villa redan 1913, utan att exteriören ändrades nämnvärt.

Bocken 6 med tvåvånings enfamiljsvilla från 1937 med välbevarad exteriör i utpräglad funkisstil.

Bocken 8 från 1937 inreddes ursprungligen med två lägenheter.

Till vänster: **Björken 11** vid Vasagatan uppfördes 1903 som en exklusiv privatvilla.

Nedan:

Bävern 2 Sturegatan 2 bevarar en tidstypisk och karaktäristisk panelarkitektur från tidigt 1900-tal.

Förgården avgränsas mot gatan genom ett smidesstaket på en låg kalkstensmur mellan murade plintar.

Björken 11

Vasagatan 12

Exklusiv villa uppförd 1903 åt greve Gustaf L Hamilton. Arkitekt okänd. De påkostade villorna på Björken 10 och Björken 11 var de bland de första husen som byggdes enligt 1903 års stadsplan vid den nyanlagda esplanaden Vasagatan. Villan på Björken 11 har en välbevarad putsexteriör med kvaderritsad putsrustik i bottenvåning och hörnkedjor. Med undantag för att ett par takkupor ändrades i samband med inredning av vindsvåningen 1927, är villans arkitektur i allt väsentligt oförändrad. Villans tak är täckt med svart plåt. Ett smidesstaket mellan gjutjärnsstolpar avgränsar förgården mot gatan.

Björken 12

Vasagatan 8

Hyreshus i tre våningar uppfört 1930. Arkitekt till byggnaden var Allan Berglund och byggherrar var Ida och Tekla Wickman. Huset är byggt i nyklassisk stil med slätputsade fasader i ljust grågrön kulör, där bottenvåningens bröstning är utförd i putsrustik. Byggnaden vilar på en källarvåning av kalksten. Den exteriöra dekoren utgörs bl.a. av balustrader vid de franska fönstren, våningslister samt ett balkongräcke av gjutjärn. Mot Vasagatan en portal av sten med träportar och överljus.

Bocken 6

Sturegatan 7

Enfamiljsvilla i två våningar, byggd 1937 i en utpräglad funkisstil med flackt tak, slätputsade fasader och sockel av kalksten. Byggherre var John Olsson och arkitekt var Skoglar Ekberg. Exteriören ger ett oförändrat intryck i de många ursprungliga, tidstypiska detaljerna som fönstergrupperna, och zigzagsmönstret längs takfot och i trappräckets smide. Den halvrunda utbyggnaden med balkongen är från 1950-talet men anknyter helt till funkisstilen. En stor trädgård med låg kalkstensmur mot gatan förstärker intrycket av en av Skövdes mest ursprungliga funkismiljöer.

Bocken 7

Sturegatan 5

Villa uppförd 1920 med tre lägenheter, på 1980-talet ombyggd till enbostadshus. Byggherre var Jacob Rendahl, arkitekt Ernst Rendahl. Fasaden har kvar fasad i spritputs med slätputsad fältindelning, hörn och omfattningar. Exteriören behåller i stort karaktären från tiden efter första världskriget trots en del sentida förändringar.

Bocken 8

Sturegatan 3

Bostadshus ritat av Vilhelm Andersson 1937 och ursprungligen inrett med två lägenheter. Huset har en stram och enkelt utformad exteriör med koppling till 1930-talets funkisstil.

Boken 24

Torgilsgatan 9

Putsad villa i två våningar, troligen uppförd omkring 1895. Byggherre och arkitekt är okända. Troligen är byggherren överste Axel von Matern och arkitekten möjligen Magnus Steendorff. Villan uppfördes medan 1876 års stadsplan ännu gällde i området, vilket förklarar dess orientering. När Vasastaden senare byggdes ut efter 1903 års stadsplan kom villan att ligga med sin baksida mot Torgilsgatan. Villans tegelfasader med bandornamentik i kalksten är bevarade, medan dess taksprång minskats och gavelrösternas snickeridetaljer avlägsnats. Fönstersnickerierna är målade i en rödbrun kulör, som rimmar väl med hur de ursprungligen kan ha sett ut. Mot gatan en elegant mur av handslaget och mönstermurat helsingborgstegel, som den dåvarande ägaren Klingspor lät uppföra 1915 efter FA Neuendorfs ritningar.

Bävern 2

Sturegatan 2

Uppfört sannolikt som enfamiljsvilla 1904. År 1912 byggdes ett trapphus vilket indikerar en ändring till två lägenheter. Byggherre kan möjligen ha varit rektor Nathanael Beckman. Exteriören bevarar en tidstypisk och karaktäristisk panelarkitektur från tidigt 1900-tal med fasspântpanel lagd på olika ledder och indelad i fält av listverk. De stora taksprången bärs upp av ornerade konsoler. Taket är senare omlagt med röda betongpannor.

Bävern 8

Parkgatan 7

Stor trävilla som ursprungligen byggdes på 1880-talet, med namnet Villa Gärdhem och då stod på vad som kom att bli P4:s område. Den flyttades 1913 till Vasastaden av grosshandlare Carl Lindhoff. Arkitekt vid återuppförandet var F.A. Neuendorf. År 1924 delades enfamiljsvillan i två bostäder. Villan är ett udda hus i Skövde med sin intressanta panelarkitektur. Fasadens nederdel är beklädd med en ordinär fasspântpanel som avslutas upptill med en konsolburen list. Övre våningens spånbeklädnad antyder däremot en påverkan från amerikansk "shingle style". Huset har i sen tid försetts med ny trappa och inbyggd entré, fasaden är numera helt vitmålad. Taket täcks av bruna betongpannor.

Båvern 14 Sturegatan 10 byggdes 1915 i en vildestil med drag av jugend efter tyska förebilder.

Båvern 16 Sturegatan 16 uppfördes 1903-1904 som ordenshus för Logen 2003 S:ta Helena av IOGT.

Eken 2 från 1905-06 bildar tillsammans med grannhuset på Orion 4 en monumental inramning till Vasaplan som anlades samtidigt som husen byggdes.

Eken 1 och Eken 3 från 1944-45 bildar tillsammans en mycket välbevarad 1940-talsmiljö vid Skaraborgsgatan/Storgatan.

Bävern 12

Torgilsgatan 17

Frans Albert Neuendorf var både arkitekt och byggherre till denna villa som byggdes 1910. Troligen var detta den första egna villan, den första i raden av flera bostäder i Skövde som Neuendorf ritade åt sig. 1910 inrymde huset sex rum och kök samt en målarateljé. Villan är renoverad och har en välbevarad exteriör med grågula slätputsade fasader, vitt listverk samt inläggningar i kontrasterande färg. Ny trappa, i övrigt ursprungligt entréparti med dekorativ spröjsning i tamburfönstret och det brunmålade dörrpartiet. Mot gården ett tornkrönt trapphus. Taket täcks av enkupigt tegel. På tomten står ett nybyggt gårdshus med fasspânt-panelad fasad.

Bävern 14

Sturegatan 10

Byggherre till denna villa 1915 var löjtnant Carl Gustaf Högman. Arkitekt var Ernst Wahlander. Huset har en ovanlig takform, sannolikt efter tyska förebilder. Huset har spritputsade fasader med slätputsade profilerade listverk och omfattningar. Stort fönsterparti med blyinfattade glas i bottenvåningen, i övrigt finns endast några äldre fönster, övriga är utbytta i sen tid. 1970 ca gjordes en större tillbyggnad mot gårdssidan.

Bävern 16

Sturegatan 16

1903-1904 uppfördes detta ordenshus för Logen 2003 S:ta Helena av IOGT. Arkitekt var Frans Adolf Wahlström. Logen hade bildats 1894 som en utbrytning från nr 17 Thor. Huset innehöll 1904 en större och en mindre samlingssal, kök, förstuga och ett par mindre rum. Byggnaden användes även av nykterhetsorden Verdandi och fungerade en tid även som Folkets hus. 1991 var Kamratföreningen Länken inrymd där. I senare tid har den ombyggts till bostadshus. Exteriören är välbevarad med fasspântpanel, profilerade listverk och fönsteröversstycken samt en liten förstukvist med lövsågerier. Fasaden är ommålad i ljus blått. Plåttaket kan till stor del vara ursprungligt.

Eken 1

Skaraborgsgatan 1, Storgatan 50

Hyreshus uppfört 1944-45 efter ritningar av arkitekt Nils Lönnroth. Byggherre var civ.ing. Carl Tesdorpf. Bottenvåning med butikslokaler och tre våningar med lägenheter, ursprungligen om fyra – fem rum och kök. Byggnadens exteriör med röda tegelfasader, tegeltäckta tak och stenportaler är bevarade i ursprungligt utförande. Eleganta balkonger i svart smide, bl.a. placerade något indragna vid huvudfasadens hörn. Huset är tillsammans med grannfastigheten Eken 3 mycket goda representanter för 1940-talets bostadsbebyggelse.

Eken 2

Vasaplan 2, Storgatan 52, Vasagatan 2

Slätputsat hyreshus från 1905-06. Byggnaden uppfördes åt byggmästare EH Larsson efter arkitekt FA Neuendorfs ritningar. Eken 2 bildade tillsammans med Orion 4 en monumental inramning till den samtida Vasaplan och en storslagen entré till stadsdelen från regementsområdet. Huset har de för jugendepoken karaktäristiskt ljusa fasaderna i slätputs och bruna fönster med tidstypiskt småspröjsade överluft. Sockeln, som mot Vasaplan utgör en hel källarvåning, är utförd i kalksten. Huvudentrén i kalksten och stora balkonger i svart smide förstärker huvudfasaden mot Vasaplan.

Eken 3

Skaraborgsgatan 3, Vasagatan 4

Hyreshus från 1944-45, uppfört efter ritningar av arkitekt Nils Lönnroth åt civ.ing. Carl Tesdorpf. Bottenvåning med butikslokaler och två - tre våningar med lägenheter, ursprungligen om tre rum och kök. Byggnadens exteriör med röda tegelfasader, tegeltäckta tak och stenportaler är bevarade i ursprungligt utförande. Svarta smidesbalkonger, bl.a. placerade något indragna vid huvudfasadens hörn, men även på var sida om burspråken mot Skaraborgsgatan och Vasagatan. Huset är tillsammans med grannfastigheten Eken 1 mycket goda representanter för 1940-talets bostadsbebyggelse, och de bildar tillsammans en fin helhet.

Granen 1

Torgilsgatan 5

Hyreshus i villastil från 1922-23. Huset uppfördes efter ritningar av arkitekt F.A. Neuendorf åt byggmästare Oscar Johansson, och planerades med två större och två mindre lägenheter. Exteriören är mycket välbevarad sedan byggnadstiden. Fasaderna är tidstypiskt spritputsade i ljusgrå kulör med ljusa, släta omfattningar och lister. Det valmade taket täcks av tvåkupigt tegel och fönstren är grönmålade. Elegant balkongräcke av svart smide mellan putsade plintar. Mot gatan en häck.

Granen 8

Skolgatan 11, Storgatan 34, Torgilsgatan 1

Hyreshus i tre våningar från 1929-30, uppfört efter ritningar av arkitektfirman FA Neuendorf & Son åt byggmästare Ernst J Nyström. Byggnaden uppfördes samtidigt med Asken 2, och uppvisar stora likheter vad gäller fasadmateriell och formspråk. Huset karaktäriseras av olika nyklassicistiska arkitekturelement t.ex. joniska kolonner, kolossalpilastrar samt taklistens tandsnittsfris. De rödbruna tegelfasaderna kontrasteras mot Storgatan av ett burspråk med kopparplåt. Balkonger med smidesräcken. Fem takkupor har tillkommit på takfallet mot Storgatan under senare tid, för övrigt är exteriören mycket oförändrad, t.o.m. vad gäller fönster och ytterdörrar.

Granen 1 Torgilsgatan 5 är en av Vasastadens mest välbevarade 1920-talshus. Huset uppfördes efter ritningar av arkitekt F.A. Neuendorf åt byggmästare Oscar Johansson.

Ovan till vänster: **Granen 8** Skolgatan 11/Storgatan 34 byggdes som ett flerbostadshus i rött tegel med drag av 1920-talets klassicism.

Ovan till höger: **Kamelen 10** Karlsgatan 11 har kvar sin funktionalistiska utformning från 1935, en sentida omfärgning av fasaden från ursprungligt brunt till brutet vitt knyter an till funkis-stilen.

Till vänster: **Kamelen 11** Karlsgatan 9 byggdes 1908 med en nationalromantisk herrgårdsprägel som är väl bibehållen.

Lejonet 1 Järnvägsgatan 4 med välbevarad exteriör från 1908-09.

Kamelen 1 *

Vasagatan 19/Karlsgatan 7

Litet flerbostadshus med välbevarad prägel av 1930-40-tal. Fasad i rött tegel, ursprungliga tvåluftsfnster, smidesbalkonger samt entré med glasade, lackade ekdörrar och omfattning i konsten. Sadeltak med tvåkupigt tegel. Yngre takkupor.

Kamelen 3

Torgilsgatan 12/Vasagatan 15

Byggmästare Dahlén lät uppföra detta ståtliga bostadshus 1913-14 efter ritningar av arkitekt F.A. Neuendorf. Här fanns tre lägenheter med fem-sex rum och kök, hall med öppen spis och flera biutrymmen. Tidstypisk fasadbehandling med bottenvåning i tegel och kalksten och där ovan fasad i slätputs och spritputs. Det komplicerade arrangemanget med olika takfall är karaktäristiskt för arkitekt Neuendorfs byggnader från tiden runt 1910. Huset har idag en av Vasastadens mer ursprungliga exteriörer, endast något enstaka fönsterbyte har skett. Kamelen 3 är på så vis mycket betydelsefullt för den omgivande kulturmiljöns karaktär av 1910- och 20-tal.

Kamelen 4

Torgilsgatan 14

Disponent Wilhelm Starck lät uppföra denna villa 1908-09 med F.A. Neuendorf som arkitekt. Byggherren tillträdde 1909 som verkställande direktör för Skövde Mekaniska Verkstad efter John Grönvall. Den stora villan kallades "Frideborg" på ritningarna och är ett bra exempel på att arkitekten vid den tiden var influerad av tysk villaarkitektur. Byggnaden har taktäckning av svart glaserat tegel och ett förändrat entréparti. Exteriören bibehåller i övrigt mycket av ursprunglig karaktär.

Kamelen 10

Karlsgatan 11

Villa uppförd 1935 med bankkamrer Knut Hallgren som byggherre och Vilhelm Andersson som arkitekt. Funkisstilen är välbevarad, dörrarna är nya men anpassade. Den ursprungligen bruna spritputsfasaden är omfärgad i brutet vitt, vilket dock anknyter väl till 1930-talets funkisvilla.

Kamelen 11

Karlsgatan 9

Kapten Rolf Herman Söderberg lät 1908 uppföra denna trävilla efter ritningar av arkitekt F.A. Neuendorf. Huset har en nationalromantisk herrgårdskaraktär som fortfarande är väl bibehållen. Även fönstren är gamla, endast dörren är nyare. Huset inramas av en trädgårdstomt.

Kamelen 1 Vasagatan 19/Karlsgatan 7 är ett litet flerbostadshus i rött tegel med välbevarad prägel av 1930-40-tal med många ursprungliga detaljer.

Kamelen 15 *

Karlsgatan 13

Villa i ett och halvt plan från skiftet 1950-60-tal med välbevarad exteriör. Huset har en tidstypisk utformning med fasad i rött tegel, ursprungliga fönster med gröna bågar i vit karm, glasad entré med smidesräcken, under sadeltak med betongpannor. Trädgårdstomt.

Kamelen 18

Stenkilsgatan 8

Löjtnant G. Skjöldebrand lät 1913 bygga denna villa av sten efter ritningar av F.A. Neuendorf. Huset omfattade ursprungligen åtta rum och kök. Villan delades i flera lägenheter 1948 men kontrollerades 1976. En stor modern tillbyggnad tillfogades sedan i öster. Huset bibehåller spritputsade fasader med slätputsade hörnkedjor och andra putspartier. Det har trots senare renoveringar flera detaljer som är karaktäristiska för tidigt 1900-tal, t.ex. ett spröjsat trapphusfönster. Huset täcks av ett tidstypiskt valmat säteritak.

Lejonet 1

Järnvägsgatan 4

1908-09 byggdes en enfamiljvilla med åtta-tio rum och kök samt en mängd biutrymmen. Byggherre var byggmästare Johan A. Johansson, arkitekt var Ernst Wahlander. Huset förvärvades snart av innehavaren till Skövde Mekaniska Stenhuggeri, Sven Ahlberg som 1915 lät ändra gathörnet från ett litet torn till nu befintligt utseende. Vid en ombyggnad 1939 delades huset upp i flera bostäder. Ljusa slätputsade fasader dekorerade med rött tegel, ursprungligt entréparti med smide, helfranska dörrar och blyinfattade fönster samt balkong. Ljusgrönt skivtäckt plåttak. Frånsett nya fönster i takkuporna är 1910-talsexteriören välbevarad, idag en av de mer ursprungliga i Vasastaden.

***Lejonet 2** Nils Ericssons gata 4 byggdes 1914.*

***Lejonet 6** Vasagatan 3 byggdes 1910-11. Exteriören är välbevarad, frånsett ny, modern fönstertyp, i likhet med flera andra hus i kvarteret.*

***Lejonet 5** Vasagatan 5 byggdes 1913-15*

***Lejonet 7** från 1906-07 är ett av flera ståtliga borgerliga hyreshus från 1900-talets början som tillsammans bildar en monumental inramning till Vasaplan.*

Lejonet 2

Nils Ericssons gata 4

Hyreshus uppfört 1914 efter arkitekt FA Neuendorfs ritningar åt byggmästare Frans Djurman. Huset planerades med tre större lägenheter och en mindre vindslägenhet. Fasaderna är spritputsade och avfärgade i grön kulör, förutom bottenvåningens nedre del som är klädd med rött tegel. Övergången mellan de två fasadmaterialet markeras med en bandornamentik, som även återkommer i övre våningen. Byggnaden har ursprungliga fönster av jugendtyp. Taket täcks av eternitplattor, lagda som fjäll, och troligen ursprungliga.

Lejonet 5

Vasagatan 5

Hyreshus från 1913-15 uppfört åt byggmästare Richard Andersson efter ritningar av arkitekt FA Neuendorf. Byggnaden har sprit- och slätputsade fasader i tegelröd kulör. De olika putsbehandlingarna åtskiljs och är dekorerade med band och inläggningar av kalksten. Sockeln av kalksten blir längs Vasagatan så hög att den upptar hela källarvåningen. Mot Vasagatan återfinns huvudentréns rundbågiga portal i kalksten. Tidstypiskt är det branta tegeltaket, frontespiserna och det plättäckta hörntornet. Frånsett nya fönster i moderna material är exteriören välbevarad.

Lejonet 6

Vasagatan 3

Slätputsat hyreshus från 1910-11. Byggnadens byggherre var Anders Jansson och dess arkitekt var FA Neuendorf. Hyreshuset planerades med lägenheter om två à tre rum och kök. Nedre delen av fasaderna är klädda med gult tegel, medan övrig delar är slätputsade och avfärgade i en ljus beige kulör. Släta omfattningar och listverk i vit kulör med inslag av dekorationer i avvikande kulör. Portal av kalksten med ursprungliga entrédörrar, idag färgade/lackade. Nya fönster i moderna material.

Lejonet 7

Vasagatan 1, Järnväggsgatan 2

Hyreshus uppfört 1906-07 efter ritningar av arkitekt FA Neuendorf. Byggherre var lantbrukare Emil Andersson. Trots att byggnaden är uppförd under jugendepoken, representerar huset snarare 1890-talets tegelarkitektur. Karaktäristiskt är fasaderna gula förbländertegel och hörnets rakslutna burspråk, krönt av en lökkupol. Även byggnadsdetaljer som takkuporna och balkongernas smidesräcken för tankarna till 1890-talets arkitektur. Frånsett de moderna fönstren är byggnaden välbevarad och ett av få exempel i staden på denna tegelarkitektur. Huset bildar tillsammans med fastigheterna Eken 2 och Orion 4 en värdefull bebyggelsemiljö vid Vasaplan.

Lärkträdet 4 med välbevarad exteriör i 1920-talsklassicism från 1929 är ett av de första hus i Skövde som byggs med stomme av gasbetong.

Lärkträdet 4

Karlsgatan 4

Bostadshus i två våningar från 1929, uppfört efter ritningar av arkitektfirman FA Neuendorf & Son. Byggherre var Robin Grane, direktör för Skövde Mek. Stenhuggeri. Företaget hade nyligen startat tillverkning av gasbetong, och bostadshuset på Lärkträdet 4 var sannolikt ett av de första husen i staden som uppfördes med en stomme av gasbetong. Stommen är utvändigt klädd med rött tegel och dekorerad med detaljer av hyvlad kalksten; portal, taklister och lisener. Byggnadens relativt påkostade exteriör är välbevarad från byggnadstiden. En kalkstensmur avgränsar fastigheten från omgivande gator

Lärkträdet 5

Karlsgatan 10

Bostadshus uppfört 1910-11 åt major Carl Gylensvärd efter arkitekt Ernst Wahlanders ritningar. Huset planerades ursprungligen som en dubbelvilla med två större etagelägenheter. Byggnaden uppfördes som pendang till de Bäckströmska och Hamiltonska villorna i kv. Björken på andra sidan Vasakullen. Vindsvåningen inreddes till en lägenhet 1926, varvid frontespiser och takkupor tillkom. De slätputsade fasaderna är tilläggsisolerade och avfärgade i ljusgul kulör. Till byggnadens ursprungliga karaktär bidrar emellertid de tidstypiskt spröjsade fönstren, målade i engelskt rött och balkongernas smidesräcken.

Lärkträdet 5 byggdes 1910-1911.

Lärkträdet 8 byggd 1936 i en stram, funkis-inspirerad villastil.

Lärkträdet 8

Wennerbergs gata 13

Tvåfamiljsvilla från 1936, uppförd åt direktör Ivar Blixt efter ritningar av Edvin Neuendorf. Villan är inspirerad av funktionalismens strikta formspråk och dess enda dekoration är portalen av utkragande tegelskift samt fönsteromfattningar, som utgörs av en svagt utskjutande tegelrad. Likaså är det flacka, valmade taket typiskt för tidens smak, vilket däremot inte de röda tegelfasaderna är. Tegelfasader återkommer på många av bostadshusen i läroverkets närhet, bl.a. på det besläktade huset på grannfastigheten Lärkträdet 9. Villorna på Lärkträdet 8 och 9 är indragna på tomten bakom en mur av kalksten.

Lärkträdet 9

Wennerbergs gata 11

Villa i två våningar uppförd 1936 åt verkmästare John Johansson. Arkitekt till villan var Edvin Neuendorf, som vid samma tid även ritade bostadshuset på grannfastigheten Lärkträdet 8. Villan planera-

des för två lägenheter, och präglas av funktionalismens rena och enkla linjer. I likhet med flera andra hus i omgivningen är fasaderna klädda med rött tegel. De enda exteriöra dekorationerna utgörs av fönsteromfattningarna i tegel och ett småspröjsat fönster ovanför entrén. Liksom på den besläktade tvåfamiljsvillan på Lärkträdet 8 har villan ett flackt, valmat tegeltak, och är indraget på tomten bakom en mur av kalksten.

Lönnen 7 Elverket

Badhusgatan 22, Kungsgatan 25, Kungsplan

Elektricitetsverk, vars nuvarande äldsta delar uppfördes 1908-09 efter arkitekt Ernst Wahlanders ritningar. Byggherre var Sköfde Elektricitetsverk, som redan 1899-1900 hade uppfört sin första byggnad, sammanbyggd med stadens nya varmbadhus. Komplexet byggdes på den plats vid Badhusgatan, där det nya energiverket ligger sedan 1977. Elektricitetsverket/badhuset revs 1974-75. Den idag äldsta byggnadsdelen ligger i hörnet av Kungsgatan och Kungsplan, och försåg de nya stadsdelarna Vasastan, Västermalm m.fl. med elektricitet. Byggnadens gatufasader är utförda av kalksten och hårdbränt tegel, medan gårdsfasaderna är putsade. År 1927 tillbyggdes 1909 års byggnad mot söder efter FA Neuendorfs ritningar, en tillbyggnad som helt anpassades till Wahlanders arkitektur. Den nuvarande trappstegsgaveln tillkom 1944 i samband med genomgripande ombyggnader och 1950 tillbyggdes efter arkitekt Vilhelm Anderssons ritningar det slätputsade ställverket vid södra tomtgränsen.

Lönnen 7 Elverket, vars nuvarande äldsta delar uppfördes 1908-09.

Poppeln 1

Wennerbergs gata 2

Läroverksbyggnad uppförd 1928-30 efter ritningar av arkitekt Allan Berglund. Byggherre var Byggnadskommittén för nytt läroverk. Den nya läroverksbyggnaden kom att ersätta det äldre elementarläroverket vid Eric Ugglas plats, och placerades på den s.k. Vårfruplatsen, som enligt 1903 års plan var avsedd till park. Skolbyggnaden i tre våningar och röda tegelfasader är gestaltad utifrån 1920-talets klassicistiska arkitekturideal, och ger ett monumentalt intryck, något som förstärks av entrépartiets granitkolonner. Den vinkelställda flygeln med strävpelare i fasadernas murverk innehöll gymnastiksal och högtidssal. Det sammanbindande trapphuset försågs med platt tak för att möjliggöra astronomiska observationer. Åren 1961-63 uppfördes vis Varnhemsgatan en ny institutionsbyggnad efter ritningar av arkitekt Paul Hedqvist.

Poppeln 4

Vasagatan 24

Flerbostadshus uppfört 1929 åt byggmästare August Lindh efter ritningar av arkitekt FA Neuendorf. Huset är ett av flera i läroverkets närhet som har fasader av tegel. Exteriören präglas av nyklassicism med de symmetriskt uppbyggda fasaderna, kalkstensportalens strama utformning och taklisternas konsoler. Huvudentrén mörkbruna pardörrar är ursprungliga, medan fönstren är utbytta i sen tid. Balkongerna tillkom 1945, och är utformade efter arkitekt Edv. Neuendorfs ritningar för att smälta in i husets 1920-talsstil. Trädgården avgränsas mot gatan av ett stängsel av smide mellan tegelplintar.

Poppeln 5

Varnhemsgatan 3

Hyreshus med tegelfasader från 1930. Byggherre var lantbrukare FA Ålander och arkitektfirman FA Neuendorf & Son upprättade ritningar till huset. Utöver att tegel, i likhet med flera andra hus i området använts som fasadmateriäl, har man utnyttjat tegel som dekorativt element. Detta märks i de rusticerade hörnkedjorna och portalens utsmyckning, men även i taklisten och de svagt profilerade fönsteromfattningarna. Takkupor har tillkommit i sen tid, möjligen i samband med inre ombyggnader 1983. Likaså är fönstren utbytta, medan entrédörrar är bevarade sedan byggnadstiden. Det smidesstaket mellan tegelplintar som tidigare avgränsat trädgården från gatan saknas numera.

Poppeln 5 Varnhemsgatan 3 är ett av flera hus kring Läroverket från 1920-30-talen med röd tegelfasad och klassicistiska detaljer.

Poppeln 6

Wennerbergs gata 4

Hyreshus i 2 ½ våning uppfört 1939. Ritningar till huset upprättades av arkitekt Skoglar Ekberg och byggherre var snickare Richard Kjäll. Även om detta är ett av flera hus med tegelfasader i läroverkets omgivning utmärker sig Poppeln 6 genom sin avvikande utformning. Särskilt iögonfallande är gavlarnas svängda linjespel, som närmast för tankarna till 1920-talets arkitektur. Samtidigt hör de stora perspektivfönstren, som är ursprungliga, till perioden kring 1940. Utmärkande är även det centrala placerade trapphuset, som markeras i fasaden genom ett högt och smalt fönster ovan entrén. Huset, som är oförändrat så när som en mindre ändring av balkongerna, är ett bra exempel på hur olika arkitekturstilar samsas i ett och samma objekt.

Poppeln 7

Vasagatan 22

Hyreshus från 1936-37 uppfört efter ritningar av arkitekt Vilhelm Andersson åt bokhandlare RM Rydheim. Ytterligare ett hus med tegelfasader i området, här på tidstypiskt vis relativt sparsamt dekorerade. Dekoren är begränsad till de profilerade taklisterna och portalen i huggen sten. Bostadshuset planerades huvudsakligen med fyrrumslägenheter med två mindre lägenheter på vindsvåningen. Liksom övriga byggnader i kvarteret ligger huset något indraget på tomt. Den planterade förgården avgränsas mot gatan genom ett sentida smidesstaket.

Poppeln 7 från 1936-37.

Tallen 6 Wennerbergs gata 9 är en av flera byggnader i området med fasad i rött tegel och med lätt klassicistiska detaljer.

Tallen 3

Karlsgatan 4

Bostadshus uppfört 1937-38 efter ritningar av arkitekt Vilhelm Andersson. Byggherre var Gertrud och Theodor Egnells stiftelse, och huset uppfördes med tio små lägenheter (1 rum och kök) för äldre. Byggnaden har fasader av gult tegel och det valmade taket täcks av skiffer, ett sällsynt takmaterial i Skövde. Fasaderna är sparsamt dekorerade, och begränsas till något försänkta fönsteromfattningar i tegel samt en portal av sten. Vid senare tidens ombyggnader har de ursprungliga fönstren ersatts av nya i modernt utförande och material. Likaså har balkongerna mot nordost modern utformning. Smidesstaket mot gatan.

Tallen 4

Lennart Thorstenssons gata 14

Jugendvilla från 1907-08, uppförd åt byggmästare JA Johansson efter FA Neuendorfs ritningar. Villan kallades "Solliden" på nybyggnadsritningarna och planerades som enfamiljsvilla om 9 rum och kök m.fl. ekonomiutrymmen. Jugendstilens karaktäristiska drag framträder främst i fönstrens

olika former och spröjsning, men även i de ljusa slätputsade fasaderna med partier av gult förbländertegel. På östra sidan finns en elegant indragen balkong. Bortsett från de svarta betongpannorna och enstaka utbytta fönster är villan väl bibehållen sedan byggnadstiden och en av de bäst bevarade jugendvillorna i staden. Mot Karlsgatan en terrassering med kalkstensmur och för övrigt häckar.

Tallen 5

Lennart Thorstenssons gata 16

Bostadshus uppförts 1923 efter ritningar av arkitekt FA Neuendorf. Byggherre var, ovanligt nog, en kvinna; fröken Maria Rohdin. Villan uppfördes som enbostadshus om fem rum och kök samt biutrymmen, men har senare byggts om invändigt. Exteriört är huset välbevarat med spritputsade fasader, indelade i fält av slätputsade lisener. Ovanför hörnets entréparti återfinns en indragen balkong. Mot gatan en kalkstensmur och häck.

Tallen 6 Västerhöjdsgården

Wennerbergs gata 9

Byggnad uppförd 1931, ursprungligen som ett privat BB. Byggherre var GA Karlsson och ritningarna till huset upprättades av arkitekt Vilhelm Andersson. Utöver BB med förlossningsrum och sex rum för nyblivna föräldrar, innehöll huset ursprungligen även två lägenheter. Sedan 1960-talet har byggnaden fungerat som hotell, och även kallats "Hemgården". Huset har, i likhet med många andra byggnader i läroverkets omgivning, tegelfasader med lätt klassicerande dekor. Även de kopparklädda takkuporna har drag av 20-talsklassicism. Byggnaden omges av grusade ytor, som avgränsas mot gatan genom smidestaket mellan kalkstensplintar.

Övriga inrapporterade kulturlämningar

Fyndplats för spjutspets, påträffad 1920 vid schaktning på Vasakullens nordostsluttning.

Tallen 4 Lennart Thorstenssons gata 14 från 1907-08 är, frånsett ny typ av taktäckning, en av de bäst bevarade jugendvillorna i staden.

från 1903. Västermalm blev inte en riktigt lika exklusiv stadsdel som Vasastaden, men bär en tydlig borgerligt representativ prägelse av medelklass/övre medelklass från 1910-20-tal. Stadsdelen kännetecknas framför allt av den luftiga Hallmanplanen med central, bred esplanadgata och stora tomter med trädgårdar. Huvudgatan Alströmersgatan är anlagd som en esplanad med skilda körbanor och trädkantad promenadväg i mitten. Den bredare esplanadgatan omges av smalare parallell- och tvärgator. Mot sydöst höjer sig terrängen upp mot Västerhöjd

och Nyströms kulle.

3.2. Närmiljö Västermalm

Motiv och uttryck för miljön

I likhet med Vasastaden är Västermalm en av Skövdes mest uttrycksfulla och genuina karaktärsmiljöer, bl.a. är de gröna esplanadgatorna ett signum för Skövde. Kulturmiljön är mycket starkt förankrad i Skövdes expansion som järnvägs- och regementsstad och av största betydelse för Skövde ur kulturhistorisk synpunkt. Hallmanplanen i Västermalm / Vasastaden är dessutom idag ett av regionens mest genuint bibehållna exempel på stadsplanering och representativ stenstadsbebyggelse från det tidiga 1900-talet. Kulturmiljön har således mycket höga kulturvärden.

Kulturmiljön karaktäriseras av: Den Hallmanska stadsplanen från 1903 med gatunät, Alströmersgatans esplanadgata, trädkantade sidogator, i regel mycket välbevarade, tidstypiskt och representativt utformade villor och små flerbostadshus i 11/2-21/2 våning från 1910-30. Rymliga trädgårdstomter, gårdshus med förråd/garage i tomtgräns, ofta tidiga bilgarage. Den näst mest exklusiva stadsdelen efter Vasastaden på 1910-30-talet.

Beskrivning

Västermalm kom att bli namnet på stadsdelen norr om Varnhemsgatan. I likhet med Vasastaden blev Västermalm huvudsakligen utbyggd efter Per-Olof Hallmans stadsplan

Utmärkande för Västermalm är stora villor och mindre flerbostadshus från 1910-30 med tidstypisk utformning som knyter an till den periodens rådande stilar. Vårfrugatan är en av stadsdelens mest genuina och välbevarade gatumiljöer från den tiden. Kvarteret Höken.

Utmärkande för Västermalm är stora villor och ofta villabetonade mindre hyreshus från perioden 1910-30 som inramas av rymliga uppvuxna trädgårdar. De utpräglade villorna byggdes för två eller flera hushåll, enfamiljshusen blev inte många. Längst i nordväst ligger de lite yngre och ofta något mindre villorna. Karaktären av borgerliga hyreshus präglar husen mot Alströmersgatan och i sydöst mot Varnhemsgatan. Nästan samtliga bostadshus fick putsfasad, mestadels med spritputs, oavsett om stommen var av tegel eller plank. Ofta finns ett litet gårdshus i tomtgräns med förrådsutrymmen och ibland ett tidigt personbilsgarage. En personbil var något mycket exklusivt på 1920- och 30-talet, vilket vittnar om att en del av Västermalms invånare befann sig högt upp på samhällsstegen.

Västermalms kärnområde kom att få en mycket homogen och sammanhållen bebyggelsemiljö vad gäller stadsplan och arkitektur. Detta eftersom området bebyggdes inom en relativt kort tidsperiod. Första generationens

Alströmersgatan är anlagd som stadsdelens huvudgata, utformad som en esplanadgata med höga lövträd som skiljer avkörbanor och promenadstråk. Omgivande, tidstypiska bostadshus ramar in gaturummet och förstärker det mycket fina helhetsintryck av tidigt 1900-tal som vilar över Västermalm.

byggnader står i regel kvar och bebyggelsen är därför intimt knuten till områdets stadsplan och tillkomst. En annan viktig faktor är att närmare 70% av husen ritades av en och samma person, skövdearkitekten Frans Albert Neuendorf.

Den här enhetliga karaktären finns fortfarande kvar även år 2009. Det är främst i utkanterna av området som några byggnader blivit ersatta eller kraftigt fasadförändrade under 1900-talets senare del. Enstaka mindre flerbostadshus har tillkommit mot Varnhemsgatan på 1950- och 60-talet. På senare år har några mer hårda fasadrenoveringar gjorts. Övriga hus har inte förändrats lika mycket.

De inre delarna vid Alströmersgatan med omnejd har fortfarande en ursprunglig karaktär, även om enskilda hus kan ha genomgått ett visst mått av förändring. Betongpannor har ofta ersatt tidigare tegelpannor eller skivtäckta plåttak. Nya fönstertyper har satts in i en del hus. Fortfarande finns emellertid

flera fastigheter där bebyggelsen är mycket litet förändrad eller så gott som helt har kvar en ursprunglig utformning, t.ex. det intakta Domherren 7 samt Lärkan 7, Morkullan 1 och Morkullan 5. Detta gäller i hög grad även Domherren 2, Hjärpen 1, Höken 1, Kajan 1, Kajan 4, Kråkan 1, Kråkan 4 och Kråkan 5. Alströmersgatan och Vårfrugatan samt Frygigatan och den mer backiga Lumbergatan är särskilt viktiga gatuvyer att slå vakt om.

Ingår också i

Carlquist & Bergström 1991. *Skövde - Stadsplanering och bebyggelse 1760-1960.*

Bevarandeariktad detaljplan, delvis

Gällande skydd

Detaljplan, delvis

***Frygigatan** vid kvarteren Kajan och Kråkan är en av Västermalms genuina gatumiljöer som ger uttryck för stadsdelens tidiga 1900-talskaraktär. Friliggande större villor och små hyreshus ofta inramade av rymliga trädgårdar och med äldre stakettyper mot gatan.*

Rekommendationer

Västermalm har en mycket stor betydelse för de stora kulturmiljökvaiteter som finns i Skövde innerstad. Här finns en väl bibehållen karaktär från 1900-talets första del som är mycket viktig att bevara och förstärka. Det gäller såväl bebyggelsemiljön som Hallmanplanen med dess tomtstrukturer, gatunät och platsbildningar samt esplanadgator och andra trädplanteringar. Västermalms esplanadgator och alléer kräver överhuvudtaget särskild uppmärksamhet. Särskilt viktiga gatuvyer att slå vakt om är esplanaden Alströmersgatan samt även Frygiigatan, Vårfrugatan och Lumbergatan. Den utpekade bebyggelsen bör underhållas med traditionella material och metoder som tar hänsyn till det kulturhistoriska värdet. Eventuell ny bebyggelse placeras med hänsyn till befintlig och ges en god utformning.

Åtgärder

För en del av Västermalm finns en bevarandeariktad detaljplan. För att säkerställa det kulturhistoriska värdet bör kommunen undersöka behovet av att fortsätta arbetet med att upprätta en bevarandeariktad detaljplan enligt PBL. Den utpekade bebyggelsen är av sådant värde att den bör omfattas av Nya PBL 2 kap. 6§ 3:e st., 8 kap 17§ och 8 kap. 13§. En närmare dokumentation bör göras av den bebyggelse som uppmärksammas 2009-2011 för första gången.

Ingående enskilda objekt i miljön

Fornlämningar

Bebyggelse utvärderad i byggnadsinventering

Bofinken 1

Södra Bergvägen 3/Lumbergatan 1

Byggnaden avviker från övriga bostadshus på Västermalm genom sin storlek samt att källarvåningen inrymde butikslokaler. Det stora huset byggdes med sex lägenheter 1927. F.A. Neuendorf var arkitekt och byggmästare Oskar Johansson var byggherre. Huset har ett utpräglat 1920-talsklassicistiskt formspråk som i allt väsentligt är bevarat. Särskilt är gatufasaden väl bibehållen med profilerad takfot, slätputsad fasad i ockragult och en hög kalkstenssockel. Den enklare utformade gårdsfasaden präglas något mer av förändring i sen tid. Garaget byggdes 1928 och är ett av de tidigaste i Skövde.

Bofinken 4 byggdes 1923.

Bofinken 4

Vårfrugatan 4

En av områdets fåtaliga enfamiljsvillor, byggd 1923 med sju rum och kök, jungfrukammare och hall. F.A. Neuendorf var arkitekt och handlanden Nils Nordell var byggherre. Huset har en ljus putsfasad, entrédörr indragen i en liten loggia och ett avvalmat brutet tak, numera med betongpannor. Mot trädgårdssidan är utbyggd en stor altan på kalksten med spritputsade stolpar och järnstaket. Exteriören har fortfarande 1920-talskaraktären i behåll.

Bofinken 5. Flerbostadshuset vid Kungsplan har fortfarande en fin helhet av 1950-tal, trots att det genomgått en del sentida förändringar.

Bofinken 5 *

Varnhemsgatan 2/Södra Bergvägen 1

1956-57 byggdes detta flerbostadshus i gult tegel, med Sven Löfström, Stockholm som arkitekt och Carl Tesdorpf AB som byggherre. Det är centralt beläget på hörntomt mitt emot Läroverket. Välbevarad huvudfasad mot Kungsplan med ursprunglig entré, balkonger och skyltfönster till frisörsalong. Eventuellt ursprunglig ljusskylt. Franska fönster med smidesbalkonger, ursprungliga garagedörrar. Fönster har senare inplåtats och balkonger mot gården förnyats. Kalkstensmur mot gatan.

Domherren 1 *

Varnhemsgatan 6/Vårfrugatan 1

1958-60 byggdes detta flerbostadshus, med Olofsson, Andersson Arkitektkontor som arkitekt och Carl Tesdorpf AB som byggherre. Frånsett förändrade fönster och en helt ny typ av entrédörr är exteriören ursprunglig med skivplättäckt flackt pulpettak, fasad i röd spritputs, ursprungliga gara-

Domherren 1 Varnhemsgatan 6 byggdes 1958-60 och har i stort den karaktären i behåll.

Domherren 2 Varnhemsgatan 8 har en exteriör från 1922 som förändrats mycket litet sedan huset byggdes.

Domherren 3 Varnhemsgatan 10 byggdes 1910 med en exteriör som anknyter både till jugend och nationalromantik. Fönstren är senare förändrade men huset har kvar helheten av tidigt 1900-tal.

Domherren 8 Vårfrugatan 3 byggdes 1923 med F.A. Neuendorf som arkitekt.

Domherren 7 Lumbergatan 7 ligger som en liten herrgård placerad i fonden av gatan. Husets karaktär av både stram nationalromantik och 1920-talets lätta klassicism är typisk för den tiden och är mycket väl bevarad. Detta är en av Västermalms viktigaste byggnader ur kulturmiljösynpunkt.

Domherren 9 vid Vasagatan byggdes så sent som 1946, men volym, putsfasader och avvalmade gavlar knyter an till de äldre bostadshusen på Västermalm.

gedörrar och balkongfronter i sinuskorregerad plåt. Kuperad tomt med trappa upp till gården. Mot Varnhemsgatan liten förgård med tidstypiskt smidesstaket.

Domherren 2

Varnhemsgatan 8

Tvåvåningshus med inredd vind byggt 1922. Ernst Wahlander var arkitekt och Gustav Nyström var byggherre. Exteriören är väl bibehållen med hög kalkstenssockel, spritputsfasad, ursprungliga fönster och entrédörrar samt en rustik portal vars bågform går igen uppe i frontespisen. Färgsättning med mörkt gul fasad och fönster i engelskt rött.

Domherren 2 har en av Västermalms mer ursprungliga exteriörer och är mot den bakgrunden av särskild betydelse för den omgivande kulturmiljöns karaktär av 1910-20-tal.

Domherren 3

Varnhemsgatan 10

Ett av områdets större bostadshus, byggt med sex lägenheter, år 1910. Ernst Wahlander var arkitekt och Anders Petter Nyström var byggherre. Fasadens slätputs är numera gul och de kopplade fönstren som satts in senare under 1900-talet är brunröda. Ursprunglig entré med dörrar i jugendstil och balkong med smidesfront. Huset visar med sin storlek och läget vid en huvudgata på de stadsmässiga ambitioner som Skövde hade på 1910-talet. Domherren 3 har inslag av både jugend och nationalromantik, karaktäristiskt för tiden kring 1910, den helheten är fortfarande väl i behåll.

Domherren 6

Lumbergatan 9

F.A. Neuendorf var arkitekt och byggmästare August Lind var byggherre. Tidstypiskt utformat bostadshus från 1927 med spritputsad tegelstomme, slätputsade fasadfält och ett tegeltäckt sadeltak. Huset byggdes ursprungligen med en lägenhet per våningsplan samt en på vinden. Frånsett några fönsterbyten på övervåningen och en sentida balkong på verandan från 1940-50-tal är 1920-talsexteriören intakt.

Domherren 7

Lumbergatan 7

F.A. Neuendorf var arkitekt och folkskollärare Otto Eriksson var byggherre. Exteriören från 1927

bör fortfarande vara intakt. Tegelbyggnaden har spritputsad fasad i ockra, slätputsade listverk i vitt och ursprungliga fönster och entrédörrar i brunt. En uppvuxen trädgård med fruktträd och häckar inramar huset. Huset har en mycket medveten placering i fonden av Frygiigatan. Det dominerar omgivningen genom läge, storlek och utformning.

Domherren 7 är ett av de mest ursprungliga bostadshusen på Västermalm. Som sådant är huset av största betydelse för den omgivande kulturmiljöns karaktär av 1910-20-tal.

Domherren 8

Vårfrugatan 3

1923 byggdes detta bostadshus som är ett av flera exempel i Skövde på arkitekt F.A. Neuendorfs villor i nationalromantik. Ovanpå en kalkstenssockel vilar en ljus, slätputsad bottenvåning medan lockpanelen på övervåningens gavel är hållen i brunt. Det brutna taket fick betongpannor under sent 1900-tal, i övrigt är den tidstypiska exteriören väl bibehållen. Folkskollärare Otto Eriksson var byggherre.

Domherren 9 *

Vasagatan 26-28

Två små hyreshus i två våningar med inredd vind under valmat sadeltak. Huset uppfördes 1945-46 med Björn Hedvall, Stockholm, som arkitekt. Byggnads AB Hallström&Nisses var byggherre. Huset ger intryck av att ha anpassats till 1920-talskaraktären i grannskapet Ursprunglig fasad i gul slätputs, enkupigt taktegel och rundbågiga takkuper i röd skivplåt. Entré med vitmålad sten kring yngre dörr. Nya fönster. De två husen bildar en samlad enhet vid Vasagatan och i volym och material ansluter de väl till de äldre grannhusen.

Hjärpen 1

Södra Bergvägen 9/Alströmersgatan 15

En genuin gammal villaträdgård, med prägel av tidigt 1900-tal, ramar in detta bostadshus för två familjer byggt 1922. F.A. Neuendorf var arkitekt och brevbärare G.L. Andersson var byggherre. Redan 1924 inrättades en liten vindslägenhet med rum och kokvrå. Exteriören är väl bibehållen med loggia vid entrén och ursprunglig entrédörr. Elegant utformade ursprungliga skorstenar med profileringar. Fasadens spritputs är numera gul och listverket vitt.

Hjärpen 1 Alströmersgatan 15. S. Bergvägen 9
En genuin gammal villaträdgård, med prägel av
tidigt 1900-tal, ramar in detta tidstypiska bostads-
hus för två familjer, byggt 1922.

Höken 2 Vårfrugatan 9 byggdes 1913 med F.A.
Wahlström som arkitekt.

Höken 3 Vårfrugatan 7 och **Höken 4** Vårfrugatan 5 byggdes båda 1922 med F.A. Neuendorf som arki-
tekt. Båda utformades med drag av den tidens nationalromantiska villastil.

Nedan: **Höken 1**, Alströmersgatan 19. Det stora hörnhuset med tre gavelfasader är ett av de äldre på
Västermalm, uppfört 1913-14.

Genom välbevarad exteriör och hörnläget vid Alströmersgatans esplanad är Hjärpen 1 av stor betydelse för den omgivande kulturmiljöns välbevarade karaktär av 1910- och 20-tal.

Hjärpen 3

Södra Bergvägen 5

Ett av de första husen som byggdes på Västermalm var denna trävilla år 1906. Den har en tidstypisk panelarkitektur som fångat in drag från rådande stilar kring 1900. Den har förändrats något under 1900-talet, men villakarakteren består.

Hjärpen 4

Vårfrugatan 6/Lumbergatan 4

Flerbostadsvilla med ett dominerande läge på hörntomt, placerad som en fondbyggnad mot Lumbergatan. Huset byggdes 1925 med F.A. Neuendorf som arkitekt och byggmästare Oskar Johansson som byggherre. Det har vitgrå putsfasad och ursprungligt entréparti. På senare år har flertalet fönster bytts ut mot ny fönstertyp, taket täcks numera av betongpannor. Den utpräglad 1920-talsklassicistiska exteriören är dock i stort bibehållen. Genom läge och 1920-talsutformning är bostadshuset av stor betydelse för den omgivande kulturmiljöns helhet av 1910-20-tal. 1931 byggdes även ett garage.

Hjärpen 5

Vårfrugatan 8

Villa, byggd för två familjer, uppförd 1922 med F.A. Neuendorf som arkitekt och godsägare David Åhrberg som byggherre. Huset har en mer ovanlig utformning där ingen av fasaderna är exakt lik den andra. Takutformningen växlar från sadeltak till brutet takfall. Putsfasaden är numera grå. Tegeltaket har ersatts med röda betongpannor. 1920-talets villakarakter består.

Höken 1

Alströmersgatan 19

Det stora hörnhuset med tre gavelfasader är ett av de äldre på Västermalm. Huset byggdes 1913-14 med Ernst Wahlander som arkitekt och H. Persson som byggherre. Exteriören har i mångt och mycket en ursprunglig utformning. Sedan inventeringen 1991 har fasaderna fått ny färgsättning i ljus gulbeige med vita fönster. Det ståtliga huset är fortfarande ett mycket gott exempel på det tidiga 1900-talets detaljrika flerbostadsbyggande med drag av jugendstilen.

Genom monumentalitet, väl bibehållen utformning och läget vid Alströmersgatans esplanad är Höken 1 av särskild betydelse för den omgivande kulturmiljöns välbevarade karaktär av 1910- och 20-tal.

Höken 2

Vårfrugatan 9

Bostadshus i villastil byggt 1913 med Frans Adolf Wahlström som arkitekt och Emma Johansson som byggherre. Redan 1917 byggdes ett litet rum vid verandan. Huset bevarar fasadens spritputs, slätputsparti och panelade gavelspetsar samt liten takkupa och en ursprunglig entré i öppen veranda. Det branta sadeltaket är numera omtäckt med betongpannor. Den tidstypiska villastilen är bibehållen.

Höken 3

Vårfrugatan 7

År 1922 byggdes denna enfamiljvilla med F.A. Neuendorf som arkitekt och handlande J.G. Johansson som byggherre. Huset fick en utformning som är typisk både för den tiden och för arkitekt Neuendorf. T.ex. det höga brutna taket, den putsade öppna verandan/loggian med takmålningar, smidesräcken samt att fönsteromfattningarna är utformade som fönsterluckor. Fasaden har fortfarande gulvit spritputs, listverket är slätputsat och fönstren är grönmålade. Frånsett att taket fått ny täckning av betongpannor är exteriören välbevarad sedan 1920-talet. År 1922 byggdes även automobilgaraget, ett av de första i Skövde.

Höken 4

Vårfrugatan 5

Villa uppförd 1922 med F.A. Neuendorf som arkitekt och hans son, byggnadsritare Edvin Neuendorf som byggherre. Huset är ett av flera exempel i Skövde på F.A. Neuendorfs nationalromantiska villor från 1920-talets början. Vid samma tid byggde han flera liknande villor på Tallbacken på Östermalm, varav en för egen del. Ovanpå en kalkstenssockel vilar en ljus, slätputsad bottenvåning medan lockpanelen på övervåningens fasad är hållen i brunt. Fönster och entrédörr byttes ut längre fram på 1900-talet, sedermera fick det brutna taket ny täckning av mörka betongpannor. I stort är den tidstypiska villastilen i behåll.

Höken 8

Alströmersgatan 21

Villa byggd i tegel med slätputsad fasad år 1908, ett av de äldsta husen på Västermalm. F.A. Neuendorf var arkitekt och musikdirektör Carl Erik Fromm var byggherre. Huset byggdes som tvåfamiljvilla med två lägenheter om vardera fem rum och kök, jungfrukammare och hall. Ursprunglig entré med pardörrar med överljus. Putsfasaden är numera målad i gult, det släta listverket är vitmålat. Fönster och taktäckning är bytta i senare tid. I stort är den tidstypiska villastilen i behåll.

Höken 8 Alströmersgatan 21 byggdes 1908 i en villastil som är karaktäristisk för tidigt 1900-tal.

Kajan 1 Frygiigatan 15. Reveterad enfamiljsvilla i 1 ½ våning uppförd 1922.

Kajan 3 Frygiigatan 11. Slätputsad villa i 1 ½ våning med jugendkaraktär.

Kajan 4 Alströmersgatan 28. Villa byggd i tegel med slätputsad fasad år 1909, ett av de äldsta husen på Västermalm.

Kajan 8 Vasagatan 44. Enfamiljsvilla byggd 1922.

Kråkan 1 Vårfrugatan 19. Villa från 1915 med välbevarad exteriör.

Kajan 5 Alströmersgatan 30 är en av Västermalms äldsta och mest välbevarade villor, byggd 1909.

Kajan 1

Frygiigatan 15

Reveterad enfamiljsvilla i 1 ½ våning uppförd 1922 efter ritningar av FA Neuendorf. Byggherre var fanjunkare AE Nordforss. Fasaderna är till övervägande del spritputsade, med undantag för gavelröstena som är klädda med stående locklist-panel i samma gulbeige kulör som putsen. Vita slätputsade fönster- och dörrromfattningar samt fönster- och dörrsnickerier målade i mörkbrun kulör. Huset ligger i gatuliv längs Frygiigatan, medan trädgården avgränsas mot Kåkindsgatan genom en häck.

Kajan 3 *

Frygiigatan 11

Slätputsad villa i 1 ½ våning med jugendkaraktär, ritad av F.A. Neuendorf 1913. Fasaderna är avfärgade i ljusgul kulör med vita listverk samt fönster- och dörrromfattningar. Det branta sadeltaket täcks av tvåkupigt tegel och kröns av två tegelskorstenar med profilerad krans. Mot gatan en högrest frontespis och en veranda. Byggnaden inkl. verandan vilar på en gedigen kalkstensgrund. Tidstypiska fönster med småspröjsad överluft, möjligen nytillverkade, målade i vit kulör. 1992 tillbyggd mot trädgården.

Kajan 4

Alströmergatan 28

Villa byggd i tegel med slätputsad fasad år 1909, ett av de äldsta husen på Västermalm. Huset byggdes med två lägenheter och värme från kakelugnar. Fanjunkare Axel Kinell var både arkitekt och byggherre. Tidsriktig färgsättning med ljust gul slätputsfasad och ljusbruna fönster. Ursprungliga fönster av jugendtyp, så även verandan med fas-spåntad panel. Taket är utformat som en variant av säteritak med småfönster i italianen. Taket är omtäckt med rödbruna betongpannor, i övrigt är den ursprungliga utformningen intakt.

Genom bevarad exteriör och läget vid Alströmersgatan esplanad är Kajan 4 mycket viktig för den omgivande kulturmiljöns välbevarade karaktär av 1910- och 20-tal.

Kajan 5

Alströmersgatan 30

Bostadshus med slätputsad fasad uppfört år 1909, ett av de äldsta husen på Västermalm. Byggherre var slöjdscolelärare Fridolph Fredin, arkitekten är okänd. Fasadens slätputs är blekgul och fönstren bruna. Välbevarad detaljrik fasadutformning, bl.a. med keramiska plattor i fasaden. Ursprunglig entré med veranda och balkong. Befintliga kopplade fönster har insatts senare under 1900-talet. Mot Alströmergatan mynning i Vasagatan har hushörnet dragits upp till ett originellt utformat hörntorn, för att markera husets roll som entrébyggnad mot

esplanaden. 1969 ombyggdes huset invändigt, då till hotell.

Genom välbevarad exteriör och den medvetna gestaltningen vid Alströmersgatan esplanad är Kajan 5 mycket viktig för den omgivande kulturmiljöns välbevarade karaktär av 1910- och 20-tal.

Kajan 6

Vasagatan 40

Reveterad och spritputsad enfamiljsvilla byggd 1922 med Ernst Wahlander som arkitekt och Anna Karlsson som byggherre. Fasaden är idag hållen i ljusgult med listverket och de ursprungliga jugendfönstren i vitt. I allt väsentligt är 1920-talskaraktären i behåll. En uppvuxen villaträdgård förstärker ursprungligheten.

Kajan 8

Vasagatan 44

Enfamiljsvilla byggd 1922 med F.A. Neuendorf som arkitekt och Henning Essén som byggherre. Spritputsfasaden är idag hållen i ljust gulbeige med slätputsade omfattningar till 1960-talsfönstren. Bevarat entréparti med indragen veranda med profilerade träpelare. Garage från 1958, påbyggt med altan med smidesräcke.

Kajan 9

Vasagatan 46

Villa i en och halv våning byggd 1923 med Arnold Olsson som arkitekt och folkskoleinspektör Axel Wahlström som byggherre. 1920-talsklassicistiska stildrag är bl.a. rusticerade hörnkedjor, bågformiga frontoner och profilerad takfot. Huset har genomgått en del förändringar i senare tid. I stora drag består en karaktär av 1920-tal. Huset inrymmer numera en mäklarbyrå.

Kråkan 1

Vårfrugatan 19

Villa i två våningar från 1915. Byggnaden, som planerades med fyra lägenheter, uppfördes åt fabrikör JM Hedlund efter ritningar av arkitekt Frans Adolf Wahlström. Exteriörer ger uttryck för en begynnande nyklassicism, bl.a. genom den symmetriska uppbyggnaden och frontespisen mot trädgården. Den reveterade villan är spritputsad och avfärgad i en rödbrun kulör med ljusa slätputsade listverk samt fönster- och dörrromfattningar. De ursprungliga och tidstypiska fönstren med småspröjsad överluft är brunmålade, liksom ytterdörrar och de dekorativa takkuporna. Häck mot Kåkindsgatan.

Kråkan 1 är ett av de minst förändrade bostadshusen på Västermalm. Mot den bakgrunden är Kråkan 1 av särskild betydelse för den omgivande kulturmiljöns välbevarade karaktär av 1910- och 20-tal.

Kråkan 4, Alströmersgatan 24. Bostadshus i två våningar, byggd 1914, med fyra lägenheter. Välbevarad 1910-talsexteriör.

Kråkan 6 Frygiigatan 12 uppfördes på 1910-talet.

Kråkan 7 Frygiigatan 14 byggdes 1913-14.

Kråkan 5 vid Alströmersgatan//Frygiigatan från 1913-14 är ett av Västermalms välbevarade bostadshus i villastil från 1910-talet.

Kråkan 4

Alströmersgatan 24

Bostadshus i två våningar, byggd 1914, med fyra lägenheter och inreddes redan samma år med centralvärme, vilket är tidigt i en småstad som Skövde då var. Ernst Wahlander var arkitekt och byggherre var byggmästare Anders Petter Nyström. Exteriören är välbevarad sedan 1910-talet. Tegelstommen har fasad av både spritputs och slätputs i mörkrosa med slätputsade omfattningar i vitt. Ursprungliga fönster av jugendtyp och balkonger i järnsmide.

I och med den välbevarade exteriören och läget vid Alströmersgatans esplanad är Kråkan 4 mycket viktig för den omgivande kulturmiljöns välbevarade karaktär av 1910- och 20-tal.

Kråkan 5

Alströmersgatan 26

Bostadshus i två våningar med inredd vind, byggd 1913-14, med fyra lägenheter. Arkitekt var F.A. Neuendorf och byggherre var byggmästare Anders Petter Nyström. Exteriören är med några mindre undantag intakt sedan 1910-talet, fränsett ett vidbyggt garage vid ena gavelsidan. Tegelstommen har fasad av både spritputs och samt iläggningar av keramiska plattor. Delvis bevarade fönster av jugendtyp och en ursprunglig huvudentré med dörrar och överljus. Färgsättningen med ljusbeige fasad och bruna fönster och dörrar är karaktäristisk för husets byggnadstid. Mot korsningen Alströmersgatan–Frygiigatan har det dominerande hörntornet givits en stor arkitektonisk betydelse. Trädgårdstomt med smidesstaket mot gatan.

I och med den mycket välbevarade exteriören och det exponerade läget vid Alströmersgatans esplanad är Kråkan 5 av särskild betydelse för den omgivande kulturmiljöns välbevarade karaktär av 1910- och 20-tal.

Kråkan 6 *

Frygiigatan 12

1911 erhöles bygglov för denna villa i 1 ½ våning med jugenddrag. Den moderniserades något på 1940-talet. Fasaderna är spritputsade och avfärgade i gulbeige kulör med vita listverk samt fönster- och dörrumfattningar. Tegeltäckt sadeltak som kröns av en röd tegelskorsten med profilerad krans. Mot gatan en veranda samt en balkong och taklätta. Tidstypiska fönster med småspröjsad överluft, möjligen nytillverkade, målade i grågrön kulör. Trästaket mot gatan.

Lärkan 1 Alströmersgatan 23 uppfördes 1921. Huset har tegelstomme med spritputsad fasad med slätputsade partier, vilket ger en dekorativ effekt.

Kråkan 7

Frygiigatan 14

Villa i två våningar från 1913-14, ritad av FA Neuendorf åt skräddarmästare Sven Karlsson. Villan byggdes med två lägenheter och var redan från början utrustad med centralvärme. De reveterade fasaderna är sprit- och slätputsade och avfärgade i en ljus gråbeige kulör. De ursprungliga korspostfönstren är målade i grågrön kulör. Brutet tak med valmade gavelspetsar och en reslig frontespis mot Frygiigatan. Låg mur av cementblock mot gatan.

Lärkan 1

Alströmersgatan 23

Bostadshus i två våningar, byggd 1921, med två lägenheter. Arkitekt var Ernst Rendahl och byggherre var fanjunkare Johannes Edfelt. Huset har tegelstomme med spritputsad fasad med slätputsade partier, vilket ger en dekorativ effekt. Fasaderna är numera enfärgat vit. Det brutna taket täcks både av svart plåt och sekundärt tillkomna svarta betongpannor. Huset har renoverats på senare år. Det ger fortfarande ett helhetsintryck av 1920-tal. Yngre garage. Ingår i välbevarad gatuvy längs Alströmersgatan.

Lärkan 2

Frygiigatan 5

Reveterad och spritputsad villa i två våningar under valmat tak, byggd 1922 med två lägenheter om vardera fyra rum och kök. Arkitekt var F.A. Neuendorf och byggherre var vagnförman K.L. Alfredsson. Välbevarad exteriör med ursprungliga fönster, entré och spritputsfasad med slätputsade omfattningar. Altanen mot söder byggdes in redan 1923. Huset är ett mycket fint prov på en enkel men konsekvent genomförd 1920-talsklassicism. Ett garage byggdes 1935.

Lärkan 2 Frygiigatan 5 är ett mycket fint prov på en enkel men konsekvent genomförd 1920-talsklassicism.

Morkullan 1 vid Alströmersgatan/Vårfrugatan från 1913-14 är en av Västermalms ståtligaste och mest välbevarade bostadshus från 1910-talet.

Morkullan 5 vid Alströmersgatan/Södra Bergvägen från 1923-24 är ett av Västermalms välbevarade bostadshus från stadsdelens tidiga år. Genom läget på en hörntomt har huset utformats med hörnpelare och entré i en hörnplacerad portik som utformats som en liten loggia i italiensk barock.

Lärkan 7 Vasagatan 34. Det monumentala huset byggdes 1909-10 och är ett mycket gott exempel på det tidiga 1900-talets detaljrika mångfald där drag av olika arkitekturstilar sammanförts till en helhet.

Lärkan 7

Vasagatan 34

Flerbostadshuset byggdes med en stor lägenhet per våning och delvis inredd vind. Huset är ett av de äldsta på Västermalm, uppfört 1909-10 med Ernst Wahlander som arkitekt och J.E. Andersson som byggherre. Slätputsfasaden är idag ljus gul och fönstren ljusgröna, taket täcks som tidigare av svart skivplåt. Exteriören har i mångt och mycket en ursprunglig utformning även i detaljer som keramiska plattor och kalkstenslister. Det monumentala huset är ett mycket gott exempel på det tidiga 1900-talets detaljrika mångfald där drag av olika arkitekturstilar sammanförts till en helhet. Genom den välbevarade exteriören och det dominerande läget vid Vasagatan är Lärkan 7 av stor betydelse för Västermalms välbevarade karaktär av 1910- och 20-tal. Garage från ca 1960-70.

Morkullan 1

Alströmersgatan 22

Ståtligt bostadshus uppförd i tegel 1913-14 med Ernst Wahlander som arkitekt och byggmästare Anders Petter Nyström som byggherre. Exteriören är mycket välbevarad sedan 1910-talet. Övervåningens slätputsfasad är fortfarande ljus gulvit, dekorerad med keramiska plattor och antydd putsdekor. Bottenvåningen är utförd i hårdbränt rött fasadtegel. De ursprungliga jugendfönstren är grönmålade och den indragna entréns intakta entrédörr ljus brun. Det monumentala huset har jämte Domherren 7 den kanske mest intakta exte-

riören idag på Västermalm. Garaget byggdes i tegel 1922 och är ett av de äldsta i Skövde. Genom sin monumentalitet, ursprungliga exteriör och det dominerande läget vid korsningen Vårfrugatan/Alströmersgatans esplanad är Morkullan 1 av mycket stor betydelse för den omgivande kulturmiljöns välbevarade karaktär av 1910- och 20-tal.

Morkullan 5

Alströmersgatan 20/Södra Bergvägen 11

Mindre hyreshus med stark 1920-talsprägel, uppfört i tegel 1923-24 med F.A. Neuendorf som arkitekt och handlande Albin Persson som byggherre. Exteriören är välbevarad sedan 1920-talet, även i detaljer, enda förändring är betongpannor på taket. Genom läget på en hörntomt har huset fått en markant medveten gestaltning med hörnpelare och entré i en hörnplacerad portik som utformats som en liten loggia i italiensk barock. Spritputsfasad i gult, ursprungliga fönstersnickerier och vit slätputs i omfattningar. Genom välbevarad exteriör och det markerade hörnläget vid Alströmersgatans esplanad är Morkullan 5 av mycket stor betydelse för den omgivande kulturmiljöns välbevarade karaktär av 1910- och 20-tal.

Övriga inrapporterade kulturlämningar

Raä Skövde 109:1 Fyndplats för guldten, vid grävning i Vasagatan 1923.

Två av Västermalms mest karaktäristiska gatumiljöer:

*Ovan: **Alströmersgatan** mot norr mellan kvarteren Kråkan och Höken.*

*Nedan: **Vårfrugatan** mellan kvarteren Höken och Hjärpen.*

